

গৃহাশ্রম

সংগ্রাহক—শ্রীগোলোক চন্দ্র শৰ্ম্মা ।
টেঙাঘাট ।

প্রকাশক—
ছাত্রকবি ।

প্রথম ভাণ্ডবণ ।

১৯৫২ চন ।

মূল্য—১ টেকা ।

চিক্ৰগড়ৰ ভট্টাচাৰ্য্য প্ৰেছত শ্ৰীহৰেন্দ্ৰ নাথ ভট্টাচাৰ্য্যৰ দ্বাৰা মুদ্ৰিত ।

উচৰ্গা

জননী জন্ম ভূমিষ্ট

স্বৰ্গাদপি গৰিষ্যসী ।

স্বৰ্গতোঁ অধিক জননী আৰু জন্ম ভূমিৰ নামত এই
সামান্য গ্ৰন্থখনি সাদৰেৰে অৰ্পণ কৰিলোঁ । যেন আকিঞ্চনৰ
সামান্য দান বুলি গ্ৰহণ কৰে ।

টেঙাখাট
১৯৫১ চন । }

অভাজন সন্তান
শ্ৰীগোবিন্দ চন্দ্ৰ শৰ্ম্মা ।

অৰ্পণঃ—

কেইবাখনো কিতাপৰ সহায়ত এই কিতাপখনি,
ডেকা-গাভৰু, বুঢ়া-বুঢ়ী সবলোৰে উপযোগী কৰি গঢ়িবলৈ যত্ন
কৰা নাই। পাঠক-পাঠিকাসকলে নিষিদ্ধ গ্ৰহণ কৰিলেই
অভাজনৰ যত্ন সার্থক হব।

বিনীত—

গুপ্তকাৰ।

ত্ৰুটি স্বীকাৰ

ভতাতৈয়্যাকৈ চপোৱাৰ ফলত ভালেমান ভুল বৈ
গ'ল। পঢ়ুৱৈ সমাজে যেন এই অনিচ্ছাকৃত ত্ৰুটি মাৰ্জ্জনা
কৰে আৰু শুধবনীখনত এবাৰ চকু ফুৰাই লয়।

বিনীত—

গুপ্তকাৰ।

শুধবনী

পৃষ্ঠা	শাৰী	অশুদ্ধি	শুদ্ধি
১	১	বঙ্গা ১০.৩৩	বঙ্গাবিষ্ণু
২	১	চন্দ্ৰকমলিতঃ	চক্ৰকমলিতঃ
৪	৩	দৈব দেবঃ	দেব দেবঃ
৭	৯	মাননীয়া মহাবতি	মাননীয়াগী দেবহি
১২	১২	পাণ্ডিত্য	পাণ্ডিত্য
১৯	১৪	চক্ৰ	চক্ৰ

পৃষ্ঠা	শাৰী	অঙ্ক	শৃংখ
২২	৩	ঋজৌতষী	ঋজৌতষী
২৭	২১	লৈতেঙা	লৈতেঙা
২৯	১৬	আমণ	আমণ
৩২	১১	বৎসবাদুর্জিং	বৎসবাদুর্জিং
৩৪	১৩	যথা	যথা
৩৫	৫	দেশসা	দেশসা
৩৬	১৬	আক	ও
৩৭	১	উত্তর	উত্তর
৩৯	৮	গৃহিণীতাং	গৃহিণীতাং
৩৯	১১	শ্রান	শ্রান
৪০	২২	জেষ্টামলা	জেষ্টামলা
৪৭	১১	মিস্ত্রম	মিস্ত্রম
৪৯	২০	সেহে	সেহে
৫৪	৬	স্বত	স্বত
৫৪	১৪	অপমব	অপমব
৫৪	১৪	অবিদশ	অবিদশ
৫৪	১৭	গৌত্র	গৌত্র
৫৮	১২	সমাবৎ	সমাবৎ
৬৩	১৭	গুহস্ট্রী	গুহস্ট্রী
৬৬	১	সৈব	সৈব
৬৫	২০	ভাবে	ভাবে
৬৭	১৬	বক্তাবিল্দ্	বক্তাবিল্দ্
৭৭	১৯	আবুকচ	আবুকচ
৭৮	১০	প্রোতাহা	প্রোতাহা
৭৯	১৩	দেবত্ব	দেবত্ব
৮১	১০	শবীবে বপি	শবীবে বপি
৮০	৯	পুণ্য	পুণ্য
৮৩	২	তত্বাধি	তত্বাধি
৯৫	১০	মন্তকা	মন্তকা
৯৮	৮	যতন লাগে	যতন লাগে

গৃহাশ্রম

ব্রহ্মবিষ্ণু মহেশাদি দেৱতা তূত জ্ঞাতয়ঃ ।
নাশমেবানু ধাবন্তি তস্মাচ্ছ্ৰেয়ঃ সমাচৰেৎ ।
ব্রহ্মা বিষ্ণু মহেশাদি দেৱতা সকলো বিনাশী । এতেকে
আত্মকল্যাণকৰ কাম কৰিবলৈ যত্ন কৰা ।
ব্রহ্মা বিষ্ণু শিৱ ইন্দ্ৰ আদি দেৱ
যতপ্ৰাণী নিবন্তৰ ।
সৰেও বিনাশী জানিবা সম্প্ৰতি
চিন্তা হিত আপোনাৰ ॥
আত্মা অবিনাশী অব্যয় অনাদি
ইহাৰ বিনাশ নাই ।
অবিদ্যা নাশিয়া ভূঞ্জিয়ো মুকুতি
পৰমানন্দ মিলাই ॥
নহি জ্ঞানেন সদৃশং পৱিত্ৰমিহ বিদ্যাতে ।
তৎস্বয়ং যোগ সংসিদ্ধং কালেনাত্মনি বিন্দতি ॥
জ্ঞানং সদৃশ পবিত্ৰ নাই ।
কাম কৰিলেহে ইয়াক পাই ॥
কৰ্ম্ম সিদ্ধ হলে আত্মাতে পাবা ।
কৰ্ম্ম নকৰিলে একো নেপাবা ॥
এতেকে কৰ্ম্মক কৰিয়ো ভাই ।
জাৱন নকটাবা বৃথা কথাই ॥

অজ্ঞান তিমিৰান্ধস্ত জ্ঞানাজ্ঞান শলাকয়াঃ ।

চক্ষুৰক্ষ্মীলিতঃ যেন তস্মৈশ্ৰী গুৰবে নমঃ ॥

অজ্ঞান একাৰত জ্ঞান বান্ধি ছলাই
বিনাশ তিমিৰ বাশি ।

যি গুৰু জনে জ্ঞান অজ্ঞানেৰে
দিলে চকু পৰকাৰিণী ॥

সিগুৰু চৰণে ভৰ্তাঃ বাখিয়া
নিবন্ধিবো ইটো পদ ।

গৃহাশ্রম ধৰ্ম্ম কাৰবে প্ৰচাৰ
লভোক লোকে সম্পদ ॥

চাৰিও আশ্রমত কৰি গৃহাশ্রম সাৰ ।

চতুৰ্ভুজ সিদ্ধিহৰ আশ্রমঃ সৰ্ব

ধৰ্ম্ম, অর্থ, কাম, মোক্ষ মানিও ভৰ্তাঃ ;

এতেকেহে গৃহাশ্রম জ্ঞান শ্ৰেষ্ঠ অৰ্থঃ ॥

ধৰ্ম্মার্থ কাম মুখ্যানাং দাৰাঃ সংপ্ৰাপ্তি হেতবে ।

ধৰ্ম্ম অর্থ কাম দাৰাতে পাই ।

সুপুৰুষ জন্মিলে মোক্ষা নিশ্চয় ॥

এতেকে বান্ধিবা আনিবা জগৎ

ভেবেসে তৰিব সংসৰ মায়া ॥

এতেবান্ধিবা যাবি যদি ।

জানিবাছ পান শুভৰ অৰ্থ যদি ।

স্ত্রীও চাৰিজাতি পুরুষও চাৰি ।

ইসব লক্ষণ চিনিতে নাৰি ॥

গৃহিণী আমিবা সুন্দরী চাই ।

ইয়াতো কিছু শুভ ফল পাই ॥

চাৰি জাতি নাৰী যথাঃ—

পদ্মিণী প্রথমা নাৰী সৈবোত্তমোত্তমা স্মৃতা ।

চিত্রিণী শঙ্খিণী চৈব হস্তিণী তদনন্তরম্ ॥

পাদ্মিনী প্রথমা নাৰী সবাতে উত্তম ।

চিত্ৰীয়া চিত্ৰিণী নাৰী নহে অনুত্তম ॥

শঙ্খিণী অধমা নাৰী জানিবা তৃতীয়া ।

হস্তিণী অধমাদমা চতুৰ্থে মানিয়া ॥

চাৰি জাতি পুরুষ যথাঃ—

চহাবঃ পুরুষা ব্ৰহ্মন্ নামানিচ যথাক্রমঃ ।

মৃগো শশো বৃষশ্চৈব চতুৰ্থস্তথাসুতথা ॥

চাৰি জাতি পুরুষব শুনা কহে নাম ।

মৃগ, শশ, বৃষ অশ্ব এহি অনুপাম ॥

যত্নাকৃতি স্তত্র গুণা ভবন্তি ।

১০২২ৰ আকৃতি অনুসাবেই প্রায় দোষ-গুণ দেখা যায় ।

ধনব ঘৰতেহে কপৰ বাস ।

কপৰতী চাই গৃহিণী বাখা ॥

গুণবতী হলেহে বড়িক পাব ।

ভেবেসে কথোৰে দিন নিয়াবা ॥

ইন্দ্রিয় সেৱাকে বতি নোবোলে ।

কহিলেঁ। বিবৰি চাহিয়ো ভালে ।

অপৃচ্ছৎ স মহামুনি দৈব দেবং মহেশ্বৰম্ ।

অনুগ্রহায় বদতাং কিমান্ বতি কচ্যতে ॥

সোধে মহেশত কক্ষ মুনি ।

কি অৰ্থ বতিৰ কৈয়ো আপুনি ॥

বতিৰ অৰ্থ মহেশে কৈলা ।

শুনি কক্ষ মুনি আনন্দ পাইলা ॥

আনন্দাৎ জায়তে বিশ্বং সএষ বতি কচ্যতে ।

স্ত্রীপুংসোঃ শূনু বিপেঙ্গু মনসো মেলনং বতি ॥

আনন্দতে জগৎ হৈছে সৃষ্টি ।

বিমল আনন্দকে বোলয় বতি ॥

বিমল আনন্দৰ দ্বাৰাই হে এই বিশ্ব জগত সৃষ্টি হৈছে ।

এই আনন্দৰ পূৰ্ণসেৱাকেহে বতি বুলিব পাৰি । কেৱল ইন্দ্রিয় সেৱাৰ দ্বাৰা বংশ বৃদ্ধি কৰি সংসাৰৰ মায়া মৰীচিকাত উটি বুৰি হাব'থুৰি খাই হাঁ, ধন হাঁ পুত্ৰ কাৰি স্ত্ৰী সংসৰ্গত থকাকেই বতি নোবোলে । বতিৰ পৰিবৰ্ত্তে বহুক্ষেত্ৰত বিবতি-কেই হে দেখিবলৈ পেরা যায় । কছেই বতি ইন্দ্রিয় সেৱা নহয়,—প্ৰকৃত অন্তৰৰ মিলনৰ পৰা জন্ম হোৱা বিমল আনন্দ ।

যত্ৰ নাস্তি বতিৰ্দেব তত্ৰ কিং সুখমস্তিবৈ ।

পণ্ডিতৈঃ কপ্যতে বংস শব্দসঙ্গম এবতৎ ॥

যি স্ত্রীত নাই প্রকৃত বত্তি ।
 তাত কি পুৰুষে সুখ পাবন্তি ॥
 সুবুজে পুৰুষৰ অভিপ্ৰায় ।
 শব্দৰ সঙ্গম বুলি পণ্ডিতে কয় ॥

যি স্ত্রীপুৰুষৰ প্রকৃত অন্তৰৰ মিল নাই তেনে মিলনক মৰাশৰ
 সঙ্গম সুবুলি কি বুলিব পাৰি ? এতেকে যাতে স্ত্রী পুৰুষ
 উভয়ৰে মনৰ মিল থাকে তাৰ প্ৰতি সদায় সতৰ্ক আৰু
 যত্নবান হোৱা উচিত । কিন্তু, প্ৰকৃতি ভেদে স্ত্রীপুৰুষৰ দৈহিক
 জন্ম হোৱা বাবে উভয়ৰে প্ৰকৃতিও একে নহয় । গতিকে
 সততে মিলি থকাও সহজ নহয় ।

প্ৰকৃতিং পুৰুষৈৰ্বেব বিদ্যানাদৌ উভাবপি ।
 বিকাৰাংশ্চ গুণাংশ্চৈব বিদ্ধি প্ৰকৃতি সন্তবান্ ।

পুৰুষ প্ৰকৃতি উভয়ে অনাদি
 বুলিয়া জানিয়ো ভাই ।
 সুখ দুঃখ আদি ইন্দ্ৰিয় বিকাৰ
 প্ৰকৃতিতে উপজয় ॥

সহ বজ্জতম ত্ৰিগুণা প্ৰকৃতি
 দেহীৰ দেহাতে থাকে ।
 শুদ্ধ সত্ত্ব গুণে মিলাৱে আনন্দ
 তা'কাহ আমাক লাগে ॥

আত্মবৎ মন্যতে জগৎ ।

স্বীয় প্রকৃতির বশীভূত হৈ মানুষে সুখ-দুঃখ ভুঞ্জে । অক
ভাবে মোর স্বভাবের দৰেই আনব স্বভাবো কিয় নহব ; নহ
যি ভাল পাও সিয়ো কিয় তাকেই ভাল নেপাব, ইয়াকে
ভাবিয়েই দিবা বাতি এবংবিধ দুষ্চিন্তাৰ দ্বন্দ্ব সুখের পথত স্ব
স্বভাবের দোষতেই নানান প্রকণ্ডাংশান্ত ভোগ করে ।

যোয়াঃ—

প্রকৃতি আশ্রয়ী আদি বৃক্ষ গোট
সুখ দুঃখ দুই ফল ।

উর্দ্ধ মূল শির অধোভাগে শাখা
শিকায়ৈ ইন্দ্রিয় বল ॥

উদ্ধবেদাত্মনাত্মানং নাত্মানমব সাদয়েৎ ।

আত্মৈব হাত্মনো বন্ধুবাত্মৈব বিপুৰাত্মনঃ ॥

বুদ্ধিমান নহে আপোনো উদ্ধাবে
ইপুন্য সংসার হস্তে ।

আপোন নাশন নকরে কদাপি
নমবে জানা জীরন্তে ॥

আপোনার শত্রু , জানিবা আপুনি
আপুনি আপোন বন্ধু ।

আপোন বুদ্ধিক সঙ্কহ কবিয়া
পাব হরে ভর সিদ্ধি ॥

ফকৰাঃ—

শ্লোক ১০০৮ গুণবৈশিষ্ট্যে।

১০০ বৃক্ষ ইত্যুক্ত জগৎক জৰি।

ই বিবৰণ স্তম্ভ আৰু চতুৰ্ভুজ ৩৮ টি দৰে। আন
দৃক্ষদৰে ১৩৮ টি নষ্ট 'ন বৃক্ষ' স্তম্ভ ৩৮ টি দৰিৰ দৰে তাৰ
উপায় কৰাৰেই আনন্দ বা বশি ব'লে। দ্বী পুৰুষ উভয়
মিল নেথাকিলে এই আনন্দ বা স্তম্ভ নহয়। সেই হেতুকে প্ৰথ-
মতে নাৰী লক্ষণকে এই পুস্তকত প্ৰথম স্থান দিয়া হ'ল।

প্ৰকৃতি কপিনী নাৰী বমণী প্ৰধানং জগৎ।

তস্মান্নাৰী সৰ্বশ্ৰেষ্ঠা মাননীয়া সदैবহি।

তস্মাদাদৌ মহাভাগ কীৰ্ত্তিতং নাৰীলক্ষণং ॥

নাৰী প্ৰকৃতি স্বৰূপা আৰু জগতত প্ৰধানা, সেই হেতুকে
নাৰী সৰ্বশ্ৰেষ্ঠা আৰু মাননীয়া। জগতত নাৰীক অবমাননা
কৰা লোক অতি বিবল, সেই বাবে প্ৰথমে নাৰীলক্ষণকে
আগতে কোৱা হ'ল।

নিখিল জগতৰ জন্মদাত্ৰী নাৰী; যদি এই নাৰীয়েই
বিবাহৰ অনুপযুক্ত হয়, তেন্তে পৰবৰ্ত্তী বংশ ক্ৰমাৎ অযোগ্য
হোৱাত কি সন্দেহ আছে? বংশজ সন্তানে মাকৰ পৰাই স্বীয়
প্ৰকৃতিৰ অনুকৰণ কৰে। প্ৰায়েই আকৃতি আৰু প্ৰকৃতি
মাতৃৰ অনুৰূপ হয়।

দিত্তি ও অদিত্তি কশ্যপ জায়।

তাতেই দুয়োৰো প্ৰভেদ চোৱা ॥

দিত্তিত উৎপত্তি দানৱ দল।

অদিত্তিৰ সন্তান দেৱতা হ'ল ॥

ইয়াৰ দ্বাৰাও মাতৃৰ স্বভাৱৰ অনুকূলে সন্তানৰ স্বভাৱও হয় বুলিব পাৰি। বিশ্বশ্ৰবা ব্ৰাহ্মণ, নিকষা ৰাক্ষসী আছিল গতিকে ৰাৱণ, কুন্তকৰ্ণ আদিৰ স্বভাৱও মাকৰ স্বভাৱৰ দৰেইহে হ'ল।

নবাণাং মাতুলঃ ক্ৰমঃ।

বংশজ সন্তান বিলাকে প্ৰায়েই মাতুল বংশৰ আকৃতি প্ৰকৃতি অনুসৰণ কৰে। অৱশ্যে সকলো ক্ষেত্ৰতে তেনে নহলেও প্ৰায়েই হয়।

পুৰুষঃ প্ৰকৃতিস্বোহি ভৃঙক্তে প্ৰকৃতিজান্ গুণান্।

কাৰণং গুণসঙ্গোহস্য সদ সদ যোনি জন্মসু ॥

পুৰুষৰ শৰীৰত আদিৰে পৰাই প্ৰকৃতিৰ গুণসকল আছে ; এই নিমিত্তেই প্ৰকৃতিজাত গুণ সুখ দুঃখ ভোগ কৰে ; কিন্তু সৎ আৰু অসৎ যোণিত জন্ম হোৱাৰ কাৰণ হৈছে ইন্দ্ৰিয় সকলেই প্ৰধান।

দোষাঃ—

সন্তৰ সঙ্গতসুবাসনা

সুখে পুৰুষক পাৰে জানা

পাৰে দুৰ্বাসনা সন্তৰ মন কোপত।

সদ্ গুণক আৰু সন্তৰ সঙ্গত থাকিলেও, স্বীয় স্বভাৱ নিৰ্ম্মল হোৱাত কোনো বিচিত্ৰতা নাই। এই বাবেই সদায় সাধুৰ সঙ্গত থাকি সদালাপৰ দ্বাৰা স্বীয় স্বভাৱ শুদ্ধ কৰি বিমল আনন্দ ভোগ কৰিবলৈ যত্ন কৰিব লাগে।

চাপকা:—উন্মাদোমাতৃদোষেচ পিতৃদোষেচ মূৰ্খতা।

অদাতা বংশদোষেচ কৰ্ম্মদোষে দৰিদ্ৰতা ॥

মাকৰ দোষত সন্তান উন্মাদ হয় পিতৃৰ দোষত মূৰ্খ হয়, বংশৰ দোষত অদাতা হয়, কৰ্ম্মৰ দোষত দৰিদ্ৰ হয়। সন্তান গৰ্ভস্থ থকা সময়ত মাকৰ মন প্ৰফুল্ল আৰু পবিত্ৰ নেথাকিলে সন্তানৰ গাত অনেক দোষ ঘটে। তদুপৰিও সন্তান গৰ্ভস্থ থকা অৱস্থাতে মাতৃৰ মন প্ৰফুল্ল আৰু পবিত্ৰ থকা উচিত। কিয়নো গৰ্ভস্থ সন্তানৰ পাঁচ মাহতে কাণ, চকু, নাক, মুখ আদি প্ৰকাশ পায় আৰু পূৰ্ব জন্মৰ সকলো কথাই স্মৰণ থাকে আৰু গৰ্ভতে মাতৃৰ কাণে শুণা কথাও স্মৰণ কৰিব পাৰে।

কীৰ্ত্তন:— ভক্তিৰ লক্ষণ সবে কহিলা।

গৰ্ভতে মোক উপদেশ দিলা ॥

প্ৰহ্লাদে মাকৰ গৰ্ভত থাকিও ভক্তিৰ উপদেশ বিলাক মাকৰ কাণেৰে শুনিছিল। মহাভাৰতত অভিমন্যুৱেও মাকৰ গৰ্ভতে চক্ৰবেহুত সোমাবৰ উপায় শিকিছিল। মাকৰ টোপনি অহাবাবে ওলাবৰ উপায় নেজানিলে। কিয়নো মাতৃৰ নিদ্ৰাই সন্তানৰ নিদ্ৰা, মাতৃৰ খাদ্যই সন্তানৰ খাদ্য।

জন্মন্যা নাভিদেশেতু মুখং দত্তা পিতৃত্সৌ।

ভতোজীবতি গৰ্ভেহসৌ হান্যথা মৰণং ভবেৎ ॥

গৰ্ভস্থ সন্তানে জন্মৰ নভীত মুখ দি আহাৰ কৰে তাকে কব্বিৰ নোৱাৰিলেই মৃত্যু। গৰ্ভৱতী তিবোতাৰ বস বোৱতী

নাড়ীৰে সৈতে গভীৰ্ত থকা সন্তানৰ নাড়ী লগলাগি থাকে, এই কাৰণে গভীৰ্ণীয়ে খোৱা বস্তুৰে সন্তান পোহ গৈ থাকে। গভীৰ্ণীৰ উশাহ ল'ৱা, চৰাফুৰা কৰা আৰু টোপন বা জাগি থক দৰে গভীৰ্ত থকা সন্তানৰো খোৱা শোৱা কান্ধা হয়। গভীৰ্ত থকা সন্তানে বাগু, নৃত্ৰ আৰু মল ত্যাগ নকৰে। জৰায়ুৰ মুখ জাপ গৈ দাঁহাৰ বাবে আৰু সন্তানৰ ডিঙিত কফেৰে ঢাকি থকা কাৰণে গভীৰ্ত শিশুৱে কান্দিবও নোৱাৰে।

পূৰ্বজন্মৰ স্মৃতি বা চক্ৰত কৰ্মৰ দ্বাৰাই জীৱই সৎ কিম্বা অসৎ যোনিত জন্ম গ্ৰহণ কৰে।

দেহ বিনষ্টে তৎকৰ্ম্য পুনৰ্দ্দেহে প্ৰলভ্যতে।

যথা ধেনু সহস্ৰৈষু বৎসো বিন্দ্‌তি মাতৰং ॥

তথা শুভাশুভং কৰ্ম্য কৰ্ত্তাৰ মনু গচ্ছতি।

প্ৰাপ্তৱং বনৱৎ কৰ্ম্য কোহন্যথা তৎ কৰিষ্যতি ॥

দেহ বিনষ্ট হলেও শুভা শুভ কৰ্ম্য ফলবিলাক অনুষ্ঠাতাৰ অনুগমন কৰে, যেনেকৈ হজাৰ গাইৰ মাজত থাকিলেও পোৱালিয়ে নিজৰ মাকৰ কাষ চাপে; অৰ্থাৎ বলবান প্ৰাপ্তৱক (ভাগ্য২) অনাথা কৰিবৰ ক্ষমতা নাই।

কীৰ্ত্তন :— অশ্লব যোনিক যাহা দুই।

নকৰিবা মনে কিছু ভয়।

জয়-বিজয়ে বৈকুণ্ঠত থাকিয়ো অসৎ কৰ্ম্য কৰাৰ বাবে অশ্লব যোনিত জন্ম লয়।

ন যং বাপিস্মবন্ ভাবং ত্যজত্যন্তে কলেববন্।

ন তেইহৈব নৈব সঙ্গো নৈব সঙ্গো ভাবিতঃ ॥

অন্তিম ভাবঃ নৈব সঙ্গো নৈব সঙ্গো ভাবিতঃ ॥
সংসারভুক্তিঃ নৈব সঙ্গো নৈব সঙ্গো

নৈব সঙ্গো নৈব সঙ্গো জাত

অন্যাক্ষিপু নামত খ্যাতি।

দিতিৰ গৰ্ভত নজন্মি জয়-বিজয় অদিতিৰ গৰ্ভতো জন্ম
লব পাৰিলেহেঁতেন। কিন্তু, সেয়ে হলে অদিতিৰ স্বভাৱ অনুসৰি
দেৱতা হৈছিলহেঁতেন, অক্ষৰ স্বভাৱ নেপায়, সেইবাবেই
জয়-বিজয়ে দিতিৰ গৰ্ভত হৈ জন্ম লয়। অৰ্থাৎ পূৰ্বকৃত্য
কৰ্ম্মফল অনুসাৰেহে জন্ম হ'ব পাৰিব।

মানৱ কাৰ্য্যং পিণ্ডাক্ষম্য কঠৈব পৰমো গুণঃ।

পিতা-মাতাও নিজ নিজ কৰ্ম্ম ফল স্বৰূপ। সৎকৰ্ম্ম কৰিলে
সদৃশিতামাতা বা সদৃশিত জন্ম ধৰিব পাৰিব, অসৎ কৰ্ম্মৰ
দ্বাৰা অসৎ যোনিত জন্ম হয়।

এই ক্ষেত্ৰতো মাতৃৰ স্বভাৱৰ পৰাই সন্তানৰ স্বভাৱও
গঠিত হোৱাকেই প্ৰমাণ পাওঁ। সেইবাবেই আধুনিক
জগতে সুন্দৰী আৰু শিক্ষিতা কন্যাকেহে বিবাহৰ প্ৰশস্তা বুলি
স্বীকাৰ কৰে। নতুবা সন্তান জন্মোৱাই বিবাহৰ উদ্দেশ্য
হোৱাহলে বৰ্ত্তমান জন্মাধিক্যলৈ চাই বিবাহৰ অনুপযুক্ততা
তিৰী নাই বুলিলেও বৰাই কৰা নহ'ব। কিন্তু উপযুক্ত মাতৃৰ
অভাৱত অনুপযুক্ত সন্তান জন্মি জাতি আৰু দেশৰ মান হৈ
লাগিব কৰিছে।

মূৰ্খপুত্ৰ জন্মে যদি এশ বা হেজাৰ ;
সিহঁতৰ পৰা নাই একো উপকাৰ ।

এই বাবেই পাশ্চাত্য জগতে স্ত্ৰী শিক্ষাৰ প্ৰতি বেচি মনো-
যোগ দিয়া দেখা যায় । কাৰণ মাক শিক্ষিতা নহলে সন্তান শিক্ষিত
নহয় বুলিয়েই এই ব্যৱস্থা কৰা হৈছে বুলি অনুমান হয় ।
সন্তানৰ ওপৰত বাপেকতকৈ মাকৰ প্ৰভাৱ বেচি । মাকে
প্ৰায় গোটেই দিনটোকে সন্তানৰ লগত থাকিবলৈ পায় ; বাপেকে
সেইদৰে নেপায় সেই গতিকেই সন্তানে মাকৰ সকলো অনু-
কৰণ কৰিবলৈ সুবিধা পায় । কিন্তু শিক্ষা বুলিলে কেৱল
আখৰ পঢ়াকেই প্ৰকৃত শিক্ষা নকয় । কিয়নো যি শিক্ষাই
মানুহক স্বাৱলম্বী কৰিব নোৱাৰে সেই শিক্ষাক শিক্ষা নোবোলে ।
আমাৰ দেশত প্ৰচলিত পাশ্চাত্য শিক্ষাত এইফেৰা দোষ সম্পূৰ্ণ
আছে । বাবেই আমাৰ দেশত প্ৰচলিত পাশ্চাত্য শিক্ষাক
গোলামী শিক্ষাহে বুলিব পাৰি । সুধীসকলে শিক্ষিতা কন্যা
বিচাৰোতে যেন ভুল নহয়, তাৰ প্ৰতি সদায় লক্ষ্য ৰখা উচিত ।

স্ত্ৰীয়াশ্চবিত্ৰং পুৰুষস্য ভাগ্যম্ ।

দেবা ন জানন্তি কুতো মনুষ্যাঃ ॥

স্ত্ৰীৰ চবিত্ৰ পুৰুষৰ ভাগ্য

নেজানে ত্ৰিদশ দেৱে ।

পচা শৰীৰত কেতিয়া কি হয়

কৰণ নোৱাৰে কেৱে ॥

সামুদ্ৰিকৰ মতে লক্ষণ চাই নায়িকা স্থিৰ কৰা বৰ কঠিন ;
অতিকৈ ডাকৰ ৰচনকে এই পুস্তকত প্ৰথম স্থান দিয়া হ'ল ।

গৃহিণী বিচার ।

ডাক:-

কাক টেণ্টনক ভাঙিলে কুণি ।
 পুরুষক ভাঙিলে স্ত্রী সমূলি ॥
 মাটি লবা মাজ খাল ।
 ছোরালী আনিবা জাত ভাল ।
 টিক বলধা ওলাই মাটি ।
 মাক ভালেহে জীয়েক জাতি ॥
 মধুব বচন বোলে সদাই ।
 স্বামীৰ বচন কিছু নেপেলাই ॥
 সৰু সূতা কাটে বান্ধে মিষ্ট ।
 সেই গৃহিণী সবাতো ইষ্ট ॥
 শুদ্ধ স্বভাৱ শুদ্ধবংশে উৎপত্তি ।
 পতিপদ বিনে আনত নাই বতি ।
 শাহুত স্তুতি কৰে আয় ব্যয় ।
 সেই তিৰীক সদা লক্ষ্মী নেবয় ॥
 গুৰুপদ সেৱে অতিথি পূজে ।
 চিৰকাল সি নাৰী স্তুতক ভুঞ্জে ॥
 কড়াকড়া কৰি সাঁচিব ধন ।
 বাখিব বিগ্ৰাসে কৰি যতন ॥
 সৰু সূতা কাটে বয় তাত ।
 ওচৰ চুবুৰীয়াই নুশুনে মাত ॥

সমসব দাঁত মধুর মাত ।
 গৃহত বাঁতি লগাই সত্য ॥ বসন্ত ॥
 বন্ধন কালত নেমেলে চুলি
 ডাকে বোলে সেই গৃহিণী ভানি ॥
 যি নারী প্রভাতে নিদ্রাক যাই ।
 বাহ্য শয্যাতে সূর্যো দেখয় ।
 উদয় কালত নিলিপে ঘৰ ।
 ডাকে বোলে তাইক চাৰিয়ে নব ॥
 গাইব বর্জিত ওলাম বাহ ।
 স্ত্রীৰ বর্জিত ঘনে তোলে হাঁহ ॥
 গৃহিণী হৈয়া বোলে কটুৰ ।
 আয় নচাই কল বাস প্রায় ।
 ওলাই দেয় ঘর নান সন্ধ্যায়
 তাকে তুর্ন হুঁ বাহ্য গোরাল ।
 যি গৃহিণীৰ অউল বাউল কেশ ।
 কন্দল কৰে বিপৰ্য্য বেষ ।
 খাই অলপ পেলাই প্রচু ।
 ডাকে বোলে তাইক বাহ্য দূৰ
 কন্দল শুনিলে বাহ্যিক গান ।
 নাচ গীত শুনিলে সহবে খাই ॥
 সেই নারীৰ সঙ্গে দি কৰে বাস ।
 তাৰ আক 'কব' জীৱনত আশ ॥

ভাল বস্তু পালে আপু'ন খাই ।
 স্বামী'র নেজানে অভিপ্রায় ॥
 উচিত কলে কবে খণ্ড ।
 তাই'র সঙ্গত নিমিলে বঙ্গ ॥
 পাতত যি জনী পৰিসে লোণ ।
 তাই'র ঘষত হবিব সে'ণ ॥
 এক বোলোতে দুগুণে বোলে ।
 স্বামী'র শয্যাক পারে'বে তোলে ॥
 ঘুমটিত যিজনী থাকে ঘেঙাই ।
 জানিবা সিজনী স্বামাক খাই ॥
 ধবণী কাম্পে পার'ব ভবে ।
 কুলক্ষণী নাহি সিজনা'ত পবে ॥
 কথা কহ'ন্তে . তাদয় হাঁসি ।
 ডাকে বোলে তাই'ক গৃহ নেবাখি ॥
 মানুষ নহলে গাই গীত ।
 পৰ পুরুষত থাকয় চিত ॥
 অল্লক'ৰি লয় মাথে ওবণি ।
 লাসে লাসে ঘাই সেই ঢল'না ॥
 সন্তে হা'হি মুখ : নে'খি ।
 ডাকে .বোলে তাই'ক নষ্ট'ব ঘ'ব ।
 নেকা'তে সূতা নবন ত'ন ।
 গোহালি ঘ'ব . নিদি য় হ'ত ॥

উচিত বুলিলে পাবয় গালি ।
 বোলন্ত ডাকে খেদ নিকালি ॥
 কপট ভক্তি স্বামীত কবে ।
 পো-জীৰ আগত লাজতে মৰে ॥
 সিজনী অসতী জানিবা ভালি ।
 আজি নহয় ফল পাইবা কালি ॥
 মূৰলৈ বহল ওলমা স্তন ।
 সিজনী জানিবা স্বামীৰ যম ।
 স্বামীক বঞ্চিয়া বাধ্য যম ।
 আনক বাদ দিয়া লগাৰে দন্দ ॥
 এমুৱা স্ত্রীত যাৰ গৃহ বাস ।
 তাহাৰ কিবা জীৱনত আশ ॥
 টেং-বেকা নহল যদি কিহৰ ধৰণী ।
 মানুহ অমানুহ নিচিনিলে কিহৰ ঘৰণী ॥
 আত্মৰ তপত স্ত্রীৰ অপত,
 কুকুৰক নোবোলে ছেই ।
 কহু পাতৰ পানী কবে তল বল,
 স্ত্রীৰ অপত সেই ॥

কুমাৰী লক্ষণ

কৌমাৰ্য্য স্ত্ৰিবিধাঃ সন্তি উত্তমা মধ্যমাধমাঃ ।

উত্তমা প্রধানা জ্যেষ্ঠা গ্রহণীয়া প্রযত্নতঃ ॥

উত্তম অধম মধ্যম তিনি বিধ কুমাৰী

৩৭ হু জগতত ভাই ।

উত্তমা কন্যাকেহে অতি যতনেৰে

বিবাহ কৰিব পায় ॥

বক্তৃ পদ্মকৰাবাহি ধৰ্ম্মনিষ্ঠা পৰায়ণা ।

পদ্মপত্নায়তাকীচ সৈবোত্তমা প্রকীৰ্ত্তিতা ॥

হাতৰ তলুৱা

ভৰিৰ পতুৱা

বাঙলী বাঙলী যাৰ ।

পহুৰ পাহি যেন

চকু দুটি দেখি

সিনাৰী জানিবা সাৰ ॥

গজেন্দ্ৰ গমনা যাহি মৰাল গমনা হপি বা ।

দশনানি চ ক্ষুদ্ৰানি সৈবোত্তমা প্রকীৰ্ত্তিতা ।

গজেন্দ্ৰ গমনী বিশ্বা মৰাল গমনী ।

মুকুতৰ পংক্তি দাঁত অতি সুলক্ষনী ॥

ধৰ্ম্মে নিষ্ঠা সদা বৰ্যা নিতং ভুঙ্ক্তে চ যাদ্বিজ ।

মধ্যমা সাহি বিজ্ঞেয়া বতি শাস্ত্রে প্রকীৰ্ত্তিতা ॥

যিনাবী হইবে সদা ধর্ম্যে পদায়ণ ।
 আদর্শে কবাবে সদা বিশ্বক ভোজন ।
 আপোনেও পবিত্রিতে ভোজন করয় ।
 বাত শাস্ত্রে সনাবীকে মধ্যমা বোলয় ॥
 নাভি স্নগভীবা যন্তাঃ সর্বেষু প্রিয়বাদিনী ।
 সদাচার বতাইব মধ্যমা সা প্রকীৰ্ত্তিতা ॥
 নাভি স্নগভীবা আক স্মৃতিস্ত ভাষিণী ।
 কাহাবো সাহিত নহে অপ্ৰিয় বাদিণী ॥
 বদাচিতো নেবে যিটো জাতিব আচার ।
 জানিবা মধ্যমা সাহ কহিলোঁহো সাব ।
 স্বল্পকেশী হৃদ্যকর্ণী সদাবৈ বহুভাষিণী ।
 অধমা সাহি বিজ্ঞেয়া কীর্ত্তিতা মুনি পুঙ্গবৈঃ ॥
 মূবত যাব পাতল চুলি ।
 যদিও মাতে রূপহী বুলি ॥
 চুলি চুটি দেখি নবয় বোপা ।
 অধমা নিজমী জানিবা বোপা ॥
 বিকটোচ্চাতিহাস্তা যা কৰ্কশাক্ষী স্থলোদরী ।
 বঠিন কর পাদা চ অধমা সা স্মৃতা বুধৈঃ ॥
 তাহি উচ্চকৰি হাঁহি তোলয় ।
 দিনাক অধমা কৈলোঁ নিশ্চয় ॥
 নিশ্চয় শব্দীৰ কঠুয়া মাত ।
 নাই বণ্ড চিন ভবি পতাত ॥

বিকটাঁ হাঁহি পেট ডাঙৰ ।

সিজনী অধমা জাৰ্ণিবা নৰ ॥

বহুবোমা বৃত্তাঙ্গীচ পিঙ্গলাক্ষী স্নানিচয় ।

অধমাং তাং বিজনীয়াং ইতিশাস্ত্র বিদাং মতং ॥

অলোমিকা হয় কিম্বা অধিক লোমিনী ।

পিঙ্গলাক্ষী হলে হয় পতি বিনাশিনী ॥

এমুৱা কন্যাক সদা ত্যজিতে লাগয় ।

অধমা বুলিয়া তাক বতিশাস্ত্রে কয় ॥

স্নিগ্ধ সমুন্নত পাদং তাত্ৰবৰ্ণ নথানিচ ।

কল্যাণ কাৰিণী সাহি পত্ন্যঃ পিতৃকুলন্যতু ॥

কোমল উন্নত পদ বস্ত্ৰবৰ্ণ নথ ।

পিতৃকুল পতিকূলে বঢ়াৱে পৌকষ ॥

চক্ৰস্বস্তিক শঙ্খাঙ্ক ধ্বজদীনাত্ৰ ছত্ৰবৎ ।

যন্তা পদতলে বেখা সা ভবেৎ ক্ৰিতি পাঙ্গনা ॥

শঙ্খ চক্ৰ ধ্বজ পদ্য নীন চক্ৰ চিন ।

যি নাবীৰ পদতাল হয় দৃশ্যমান ॥

অতি স্নানিগণা সেইহি কহিলোঁ নিশ্চয় ।

বাজ তুল্য সুখী জানা তাৰ পতি হয় ॥

বজ্জ অজ্জ হন চিহ্নং যন্তা পানিতলে ভবেৎ ।

নৃপপত্নী ভবেৎ সা হি সত্যং সত্যং স্নানিচিহ্নম্ ॥

বজ্রচিন পদ্মচিন চিন নাঙলব ।
 থাকয় ইকপ চিন হাতে বিজ্ঞনীৰ ॥
 সিটো ভাগ্যবতী নাবী হবে রাজবাণী ।
 কহিলে। স্বৰূপ ইটো সামুদ্রিক বাণী ॥

অঙ্গুষ্ঠং চ গতং বৎস তর্জ্জনী যদি গচ্ছতি ।
 কুলটা সা ভবেন্মাবী ত্যক্তব্য্য তেন হেতুনা ॥
 গমন কালত তর্জ্জনী আঙুলি উঠয় অঙ্গুষ্ঠ পৰি।
 কুলটা সিনাবী শুনিয়ে ব্রাহ্মণ তাহাক্ষে দাব নকৰি ।
 যস্যাগমনকালেচ ধৰা কম্পঃ প্রজায়তে ।
 বিধবা সা ভবেদাশু বিবাহাস্তে ন চান্যথা ॥

যি নাবীৰ পদভৰে ধৰণি কম্পয় ।
 বিবাহৰ পৰে সেই বিধবা হোৱয় ॥

বহ্নাশিনী চ যা নাবী সদালোভ পৰায়ণা ।
 ত্যক্তব্য্য সা ভবেদ্বৎস অযোগ্যা চ ভবেদ ক্রবং ॥

চকুতও নাটয় পেটতও নাটয়
 যতপায় তত থাই ।

নিশ্চয় জানিবা সেই কুলক্ষণী
 ঘৰে বখা যোগ্য নাই ॥

বিবৰ্ণং পাদতলঞ্চ বিশুদ্ধং খণ্ডিতং যদি ।
 ককং সুপাঁকাং বাপি সা নাবী দুঃখ ভাগিনী ॥

বিবৰ্ণ চৰণ তল শুকান কঠিন
 খাইলেক চোতাল পোকে ।
 কুলাৰ আকাৰ বহল আগলৈ
 দুঃখিনী বোলয় তাকে ।
 ৰোমহীনে শিৰাহীনে জজ্জোচ সবলে যদি ।
 সুলক্ষণা ভবেৎ সা হি গ্ৰহণীয়া প্ৰযত্নতঃ ॥
 কদলী সদৃশ উক দেখিতে চিকন ।
 লেশমাত্ৰো নোম নাই নাই শিৰাগণ ॥
 সেহি নাবী সুলক্ষণা কহিলোহো সাৰ ।
 হেন নাবী গ্ৰহণীয়া যত্ন-সহকাৰ ॥
 গমন কালেতু যস্যা ভূমৌ বজো চলেদ্ যদি ।
 কিক্ৰিনী মৃতবৎসাহি হি ত্যক্তব্য। চ সদা বুধৈঃ ।
 খোজে খোজে যাৰ চৰণৰ ধূলি
 আকাশে উঠিয়া যাই ।
 কুলটা সিজনী জানিবা মনাই
 বাধিবাৰ যোগ্য নাই
 নিঃসন্তান ভবেৎ সা হি নাবীতু বিশালোদৰী ।
 প্ৰলম্ব জঠৰং যস্যা সা ভবেৎপতি ঘাভিনী ॥
 দীঘল পেটীক জানিবা বাঁজি ।
 ওলোমা পেটী পতি নাবাজি ॥
 পৃষ্ঠস্থ ৰোমযুক্তাংস্যাৎ অথবা মাংস পুৰিতাং ।
 বিধবা সা ভবেৎসাবী সত্যং সত্যং নসংশয়ঃ ॥

প্ৰিষ্ঠিত নোম থকহি মতাক খাই ।

মঙ্গহাল হলেও সেই দশাই ॥

ঋত্বীতম্বী বোমাবলী যস্যাঃ সা ভবেৎ সুখ ভাগিনী ।

অন্যথা সা ভবেৎস সদা সা দুঃখ ভাগিনী ॥

শৰীৰৰ নোম যাৰ চুটি ও কোমল ।

সেহি নাৰী জানা সুখ ভোগে চিৰকাল ॥

এতে বিপৰীত হৈলে কহিলো আতাই ।

সি ও নাৰী চিৰদিন দুঃখক ভুঞ্জয় ॥

প্ৰধানা পুত্ৰৱতী চ সমূচ্চ দক্ষিণ স্তনী ।

বামোন্নত কুচা চাপি প্ৰসূতে হৃন্দবীং সূতাং ॥

কিঞ্চিত উন্নত যাৰ স্তন দক্ষিণৰ ।

সেহি পুত্ৰৱতী নাৰী কহিলোঁহো সাৰ ॥

বাম স্তন উচ্চ হলে কন্যা প্ৰসবয় ।

ইমত লক্ষণ জানা সমুদ্ৰিকে কয় ॥

শ্যামাং বৰ্জুলংগপি যদি স্যাৎ চুচুকষয়ং ।

শূলক্ষণা সা ভবেৎস্বৰী ইতি সত্যং ন সংশয়ঃ ॥

শ্যাম বৰণীয়া

বৰ্জুল আকাৰ,

স্তনৰ যে অগ্ৰভাগ ।

নাৰী শূলক্ষণা

জানিবা নিশ্চয়

নেৰিবা তাহাৰ লাগ ॥

স্থূলাস্যো চকুচৌৰস্যো প্ৰান্তে বিস্তীৰ্ণতা ভবেৎ ।

অশুভ কাৰিণী সাহি কীৰ্ত্তিতং শাস্ত্ৰকোবিদৈঃ ॥

গুৰি সৰু আগ শকত যাৰ দুই স্তন ।
 মূৰৰ ফালে বহল যদি পতিৰ মৰণ ॥
 হৃদয়ং বোমশং ঘস্যাঃ সা ভবেৎ পতি ঘাতিনী ।
 বিষমং সুবিশালঞ্চ দুঃখ দৌৰ্ভাগ্য সূচকম্ ॥
 হৃদয়ত বোমৰাজি আছে যিজনীৰ ।
 অশুভ কাৰিণী সেহি জানিবা পতিৰ ॥
 বিষম বহল বুকু দুৰ্ভাগ্যৰ চিন ।
 চিৰ দিন যাৰ তাইৰ দুখতেই দিন ॥
 কৰ স্কুলয়ো নাৰীনাং হুন্না বক্রাঃ কৃশা যদি ।
 অথবা বিচল শৈচৰ চিৰবোগস্য সূচকঃ ॥
 হান্ধ আঙুলি জানা যি নাৰীৰ
 চুটি বা লেৰেলা বেকা ।
 তথবা সেৰজা যদিবা হোৱয়
 পাইবেক বোগৰ সৈকা ॥
 উন্নতাক্ষী চ যা নাৰী সা নাৰী চিৰ জীৱিনী ।
 বদূল নয়নে চৈব কুলটা ভৰতি ধ্রুৱং ॥
 দুচক্ষু উন্নত যিটো বয়ণীৰ
 জীবে ডানা বহুকাল ।
 বদূল নয়না কুলটা জানিবা
 ত্যজিয়ো তাক সকাল ॥
 ক্ৰাটৰ নয়না যাহি দুঃখীলা সা ভবেদ্ ধ্রুৱং ।
 গহনেতা চ যা নাৰী কুলক্ষণা প্রকীৰ্ত্তিতা ॥

কোটৰ নয়না

দুঃশীলা জানিবা

গজনেত্রা কুলক্ষণা ।

ইসব লক্ষণ

কহিলে। নারীৰ

আবে পুৰুষৰ শুনা ।

শাস্ত্ৰৰ আৰু বহুত লক্ষণৰ বিবৰণ পোৱা যায় যদিয়ো
আটাইবোৰ লক্ষণ বিচাৰি স্থিৰ কৰা সহজ নহয়, সেই বাবে
প্ৰধান প্ৰধান এই কেইটা লক্ষণকে উল্লেখ কৰা হ'ল ।

পুৰুষ লক্ষণ

শাস্ত্ৰোক্ত বচন মতে স্ত্ৰী পুৰুষৰ শুভা-শুভ লক্ষণ বিচাৰ
কৰিবলৈ হলে পুস্তকৰ আকাৰও ডাঙৰ হয় পঢ়োতাৰও
আমনিয়ায়, লগে লগে সকলো লক্ষণ চিনাও কঠিন। গতিকে
আৱশ্যকীয় দুই এটা শাস্ত্ৰীয় প্ৰমাণ নিৰি ডাকৰ সহজ
উপায়কে নিৰ্দিষ্ট কৰা হ'ল ।

পূৰ্বব্ৰাহ্মণঃ পৰীক্ষেত পশ্চাৎ লক্ষণ মেবচ ।

আয়ুৰ্হীন নবান্নাঞ্চ লক্ষণং কিং কৰিষ্যতি ॥

প্ৰথমতে আয়ুৰেখা পৰীক্ষা কৰি চাব লাগে, যাৰ অয়ু-
য়েই নাই তাৰ নো লক্ষণে কি কৰিব ।

কনিষ্ঠা মূল পৰ্বয়ো ওজ্জনি মূল পৰ্য্যন্ত ।

দৃশ্যন্তে यस্য বেখয়ো তস্য আয়ু প্ৰকীৰ্ত্তিতা ॥

কেঞা আঙুলিৰ মূল পাবৰ পৰা তৰ্জ্জনি আঙুলিৰ মূললৈ
যি বেখা দেখা যায় তাকে আয়ু বেখা বোলে । এই বেখা
অহিয় হলে দীৰ্ঘায়ু আৰু নিবোগী জানিব। ছিন্ন-ভিন্ন

হলে অল্ল্যু আৰু কগীয়া বুলি জানিব। এই বেখাবে পৰা তললৈ আৰু ওপৰলৈ কিছুমান সৰু সৰু বেখা থাকে; উৰ্দ্ধ-মুখী বেখাবোৰে সুখ আৰু সৌভাগ্যৰ চিন বুজায়, নিম্নমুখী বেখাবোৰে বোগ আৰু দুৰ্ভাগ্যৰ নিৰ্দেশ কৰে।

কাৰো কাৰো আয়ু বেখা বুঢ়া আঙুলিৰ মূল পাবৰ পৰা তৰ্জ্জনীৰ মূললৈ থাকে, কিন্তু, ফল একেদৰেই ধৰিব লাগে।

শিৰো বিশালো ন পৃজিতঃ স্যাৎ।

উৰু বিশালো ধনধান্য ভোগী।

বিশাল হস্তো নৰ পুঙ্গ্ব বশ্চ।

কট্যা বিশালো বহুপুত্ৰদায়ক ॥

যাৰ মূৰ ডাঙৰ তেওঁ সন্মানী হয়, উৰু আৰু বুকু ডাঙৰ হলে বলবান আৰু ধনবান হয়। কটি ডাঙৰ হলে বহু সন্তান হয়।

অৰ্থবাণ্ সমবক্ষাঃ সাৎ পৌৰ্ণৈৰ্বক্কাভি বজ্জিতঃ।

বক্কাভিৰ্বিষমৈ নিঃ শ্বাঃ শস্ত্ৰেন নিহতাস্তদা।

যাৰ বুকু সমান তেওঁ ধনী, যাৰ বুকু বহল, তেওঁ বলবান, যাৰ সমান নহয় তেওঁ দৰিদ্ৰ আৰু যাৰ বুকু খাল তেওঁ অন্তৰ দ্বাৰা মৃত্যু হয়।

বক্ৰ নাসাশ্চ বক্ৰাস্যা স্তেনবা দুৰ্দ্দমনসা।

যি মানুহৰ নাক আৰু মুখ বেকা হয় তেওঁ নিষ্ঠুৰ আৰু পাপী জানিব।

যত্নাকৃতি স্তূত্র গুণা ভবন্তি ॥

সূৰ্য্য সাধাৰণতে ৰূপবান পুৰুষকেই গুণবান বুলি জানিব লাগে। অৰ্থাৎ যাৰ যেনে ৰূপ গুণও তেনেই। গতিকে ৰূপবান্ চাই বৰ গ্ৰহণ কৰাই উচিত ॥

ডাক :— মৰে উৰ্দ্ধলিপুঙা,

মৰে পদূলিশুঙা,

মৰে অলপ পানীৰ মাছ,

মৰে মদীৰ কুলৰ গাছ।

পিতৃ মাতৃ ভাঙ্ত ভকতি কৰে,

চাকৰতো দয়া সৎ-নেৰে,

শুদাহাতে থাকি নাহয় ঘৰে,

সিজনক লক্ষ্মীয়ে কদাপি নেৰে ॥

বহল বুকু যাৰ সৰু কঁকাল।

শোৱে সনয়তে উঠে সকাল ॥

চৌহদ্দৰ প্ৰতি ৰাখয় চকু।

নকয় অবানত কাকো একো ॥

পত্নীক দেখয় ভগ্নী সমান।

সিপুৰুষ ভালি গৃহিণী যান ॥

পুৰুষৰ লেতেৰা চেলেপু।

গুটিৰ লেতেৰা লেতেকু ॥

মৃত্যুৰ কুৎচিত হাই-ফেৰেকা।

তিৰীৰ কুৎচিত চকু তেলেকা ॥

পুৰুষৰ অসজ্জাতি গাইমুৱা ।
 কুকুৰৰ অসজ্জাতি ছাইমুৱা ॥
 দিনে বাতি খেলয় জুৱা ।
 বাতি গাওঁ ফুৰি দিনত শোৱা ॥
 ঘৰত নকৰে পৰত আশ ।
 সিজনৰ লগত যাব গৃহবাস ॥
 তাইৰ জীৱনত নিৰ্মলে সুখ ।
 যদিহে, নেদেখে পুত্ৰৰ মুখ ॥
 অলপ আৰ্জ্জন বিস্তৰ ভোজন ।
 সেই পুৰুষৰ দৰিদ্ৰ লক্ষণ ॥
 মাজত গড়া মাৰি ভাতক খাই ।
 খাবৰ পৰত বেৰ-চাল চাই ॥
 নকৰা বিবাহ তন্তুৱা দেখি ।
 সেই পুৰুষক চাৰিব লক্ষ্মী ॥
 নিফল জীৱন নিতে লুভে খৰি ।
 নিফল জীৱন থকৱ ই নিয়ে খৰি ।
 নিফল জীৱন খণ্ড উপবাস ।
 নিফল জীৱন পৰত কৰে আশ ॥
 নকৰে কাম কুৰে দিন বাতি ।
 জুইৰ কাষত বান্ধে গাটি ॥
 লোতেঙা ন'ৱত ওপৰ ভুৰা ।
 বোলন্ত ডাকে তিনিও মৰা ॥

তিনিজনী নাথীৰ একেটি পৈ ।
 তাকে পৰিহৰা বোলোহেঁ মই ॥
 উঠজা ঘৰ যাৰ বকতা স্ত্রী ।
 একোকাৰে তাৰ নাহিকে স্ত্রী ॥
 পৰৰ গোহালিত কিহৰ আশ ।
 লোকৰ ঘৰত কিহৰ নিবাস ॥
 ব্ৰাহ্মণে কৰিবে দেউ পিতৃ অৰ্চন ।
 বৈশ্যৰ বানিজ্য ধন অৰ্জ্জন ॥
 শূদ্ৰৰ স্বধৰ্ম্ম তিনি সেৱন ।
 নৃপতি সবৰ প্ৰজা পালন ॥
 শিৰে নবন্দে মাধবৰ পাৱ ।
 সবে বিৰম্বনা জানিবা মাৱ ॥
 পুহত আলু জেঠত খালি ।
 সেই পুৰুষৰহে গৃহস্থালি ॥
 চকু লাল হিয়া খাল ।
 সিপুৰুষৰ লক্ষণ ভাল ॥

ওপৰে যিমান ,
 তলেও সিমান ,
 তাকে বোলে শিৰি ।
 ন সাঁচি ,
 পুৰণি খাই
 তাকে বোলে গিৰি ॥

ঋতু পালন

আদ্য ঋতু পালনৰ ব্যৱস্থা পাশ্চাত্য দেশত বিশেষকৈ
দেখা নেবায়, কিন্তু আসামত এই নিয়ম এতিয়াও বলবৎ আছে।
গতিকে আদ্য ঋতু পালনৰ ব্যৱস্থা শাস্ত্ৰোক্ত প্ৰণালীৰে লিখা
হুল।

শ্ৰীভগবানোবাচ—

যদা ঋতুমতী নাৰী সৰ্ব্বেৰলক্ষিতা সতী ।
লজ্জিতা চ মহাভাগ গৃহাভ্যাস্তবমাবিশৎ ॥
ঋতুমতী হলে নাৰী হইবে লজ্জিতা ।
অভ্যস্তবে প্ৰবেশিবে হৈয়ে অলক্ষিতা ॥
স্নানালঙ্কাৰহীন চ একান্বৰ পৰিবৃত্তা ।
স্থিৰ ভূত্বা সদা তিষ্ঠেৎ নতবদন পঙ্কজা ॥
ত্যজিবেক অলঙ্কাৰ হৈবে একবাস ।
অবনত শিৰে সদা কৰিবে নিবাস ॥
মৌনিগী চ সদা তিষ্ঠেৎ স্বপেদ্ ভূমৌমহানিশি ।
আল্লীয়াৎ কেবলং ভূক্তং নক্তং মৃগ্ময় ভাজনে ॥
মৌশ্শী থাকিবে হৈবে ভূমিতে শয়ন ।
আমণ ভোজন তাক মৃগ্ময় ভাজন ॥

দিনান্তে বাবেক মাত্র কবিব ভোজন ।
 নিশা কালে ভূমিযোগে কবিব শয়ন ॥
 তাম্বুলং নৈব ভুঞ্জিতং ঋতুমতী যদা ভবেৎ ।
 সত্যং সত্যং তে বক্ষ্যামি পেয়ং চাঞ্জলিনা পিবেৎ ॥
 নকবিব ঋতুকালে তাম্বুলং ভক্ষণ ।
 অঞ্জলি ভরিয়া জল কবিবেক পাণ ॥
 গন্ধ মাণ্যং দিবা স্বাপং প্রবর্জ্যেচ্চ যত্নতঃ ।
 যদা ঋতুমতী নাবী ইতি শাস্ত্র বিদাং মতং ॥
 গামান্য পবিত্র্যাং কবিব সুন্দরী ।
 সযত্নতঃ দিবা তিদ্ৰা পবিত্র্যাং কবি ॥
 মধুমাংসং মহাভাগ বর্জ্যেচ্চ প্রযত্নতঃ ।
 প্রমাদাৎ নৈব কুর্কিত কদাপি মুখ সোধনং ॥
 মধুমাংসং তাজিবেক যত্ন সহকাৰে ।
 নকবিব মুখ শুদ্ধি যিকোনো প্রকাৰে ।
 আহাৰং গোবসানাক্ষ ন কুর্কিত কদাচন ।
 অঞ্জলং নৈব কুর্কিতং সত্যং সত্যং ময়োদিতং ॥
 দধী দুগ্ধং ঘৃতং নুভুঞ্জিব কদাচন ।
 নকবিব চক্ষুতে যে অঞ্জন লেপন ॥
 শায়ী তংটৈব শয্যায়াং কথিতং শাস্ত্রকো বিদৈঃ ।
 পীঠাদি বেহনং নৈব কুর্কিত মুনি পুঞ্জিব ॥
 শয্যাতে নুশুব ইটো শাস্ত্রব বচন ।
 পীঠাদিতো আবোহণ নহয় শোভন ॥

ন ভুঞ্জিতে মহাভাগ কাংস্যে পাষণ পাত্রকে ।

দক্ষ শবতে ভুঞ্জিত অগ্নে মৃন্ময় ভাজনে ॥

কাংস বা পাষণ পাত্রে ত্যজিবে আহাৰ' ॥

মৃন্ময় বা দক্ষশৰা কৰ বারহাৰ ॥

যদা ঋতুমতী নারী অগ্নিস্পর্শ সদা ত্যজেৎ ।

বোদনং নৈবকুর্নিত শোক চিন্তা ত্যজেৎ ধ্রুং ॥

ঋতুমতী হলে নারী অগ্নিক মুচুব ।

শোকচিন্তা ত্যজিবেক বোদন নকৰিব ॥

দন্তান্ন ধাবয়দ্ ব্রহ্মণ্ নহশেচ্চ কদাচন ।

বজ্রুং ন বিস্ময়েচ্চৈব নবাক্ষেত গৃহান্ নহি ॥

দন্ত নেমাজিব নারী হলে ঋতুমতী ।

নেহাঁহিব কদাচিত দন্ত পবকতি ॥

গৃহ নিঃক্ষণ কদাচিতো নকৰিব ।

ঋতুকালে কদাচিতো জৰি নেবাতিব ॥

এবং দিন এয়ং নীহা স্নাতা ততো বিশুদ্ধতি ।

প্রোক্তম'চ এং ব্রহ্মণ তব ঋতুমতা স্ত্রিয়ঃ ॥

এইম' দিনত্রয় বৰিব পালন ।

চতুর্থ দিনে স্নান হইব শোধন ॥

ই প্রকারে যি নারী ঋতুক পালয় ।

হইবে সৌভাগ্যবতী লক্ষ্য নছাবয়

সর্ব সাধারণে বাৰ বছৰৰ পৰা পঞ্চাশ বছৰলৈকে
নারীৰ ঋতু থাকে । শৰীৰ বস বৃদ্ধিহে মাহে মাহে যোনিভাবে

বস্ত্র আৰু হস্ত; ইয়াকেই পুষ্টিতা হোৱা বুলি কয়। কুল মুকুলিলে যেনেকৈ গছৰো গুটি নধৰে তেনেকৈ ঋতু নেপালে তিবোতাৰও সন্তান নহয়। অৱশ্য কেতিয়াবা এই নিয়মবোৰ ব্যতি-ক্ৰম ঘটে, ঋতু নোপোৱাকৈ অকুমাৰী অৱস্থাতো সন্তান হয়, আকৌ এবাৰ সন্তান হোৱাৰ পাচত দুনাই ঋতু নোপোৱাকৈও সন্তান হয়। এনে সন্তানক সচৰাচৰ 'মোগোবা' বোলে। আৰু প্ৰবাদ আছে এইবোৰ সন্তানৰ অৰূপাতৰ বাবে ভয় থাকে। ঋতু অৱস্থা আৰু বহু নিয়ম পালন কৰিবৰ ব্যৱস্থা পাশ্চাত্য বিজ্ঞ নেও দিছে সেইবোৰ নিয়মো আৱশ্যক মতে প্ৰকাশ কৰাই এই প্ৰবন্ধৰ উদ্দেশ্য।

দ্বাদশাদ্ বৎসৰাদৃজিঁ সা পঞ্চাশৎ সমং স্ত্ৰিয়ঃ ।

দিনত্ৰয়ং মাসিমা'স প্ৰকৃতৌ চাৰ্ত্তবং ত্ৰ্যবেৎ ॥

প্ৰথম আৰু দিবসাদৃতুঃ ষোড়শ বাত্ৰয়ঃ ।

গৰ্ভ গ্ৰহণ যোগ্যন্তু স এব সময়ঃ স্মৃতঃ ॥

ঋতু পালেই নাৰীৰ গৰ্ভধাৰণৰ ক্ষমতা প্ৰাপ্ত হয়। কাজেই ঋতুমতী নাৰীয়ে সুসন্তানৰ কামনা কৰিলে প্ৰতি মাহেই ঋতুৰ নিয়মবোৰ পালন কৰিব লাগে। ঋতুৰ প্ৰথম দিনৰ পৰাই ষোল দিনলৈ গৰ্ভকোষৰ মুখ খোলা থাকে বাবে এই সময়ত সন্তান হোৱাৰ খুব সম্ভৱ। ঋতু পালে তিবোতাই তিনিদিনলৈকে কাকো স্পৰ্শ নকৰিব, নেকান্দিব, নেহাঁহিব, বৰকৈ কথা নেপাতিব, কাৰো সৈতে ছুপটি কৰি নেথাকিব। মাছ মাংস আদি গুৰুপাকী দ্ৰব্য নেখাব। দিনত ফলাহাৰ

কবি বাতি নিবামিষ ভোজন কবিব লাগে। ঋতুৰ তিনি দিন-
লৈকে শৰীৰত ভেজৰ সোঁত বেগাই চলাচল কৰে; গতিকে
গুৰুপাকী দ্ৰব্য জীণ নিয়াব নোৱাৰে। বক্তৰ চলাচলত বাধা
পৰে, তেনে অৱস্থাত গৰ্ভাশয়ৰ ৰোগ হোৱাৰ সম্ভৱ।

ঋতু অৱস্থাত কান্দিলে সন্তান কুৰূপ হয়। তেল ঘঁহিলে
সন্তান কুষ্ঠকগীয়া হয়, অঞ্জন ললে ল'ৰা কণা হয়। দিনত
শুলে সন্তান নিদ্ৰাতুৰ হয়। চিঞৰিলে বা টান মাত শুনিলে
সন্তান কলা হয়। দুখ-বন কৰিলে সন্তান উন্নত হয়।
ঋতুৰ প্ৰথম তিনি দিনত স্বামী সহবাস কৰিলে গা সুৰা বেমাৰ
হয়।

চাৰি দিনীয়া ছুৱা গা ধুই প্ৰথমে আৰ্চীত নিজৰ মুখ চাব,
যৰ আকৌ স্বামী আছে তেওঁলোকে স্বামীৰ মুখ চাব বা
প্ৰিয়জনৰ মুখ চাব। অবিবাহিতা সকলে নিজৰ মুখ চাব
বা সূৰ্য্যলৈ চাব লাগে।

ছুৱা গা ধুই অটোঁৱাৰ পাঁচত যাৰে মুখ দেখে সন্তান প্ৰায়
তাৰেই নিচিনা হয়। সেই গতিকে যাৰে তাৰে মুখ চোৱা অযুগুত।
ঋতুৰ তিনি দিনৰ ভিতৰত কাকো শুচুব, কিয়নো কাৰো গাত
বাধক প্ৰদৰ আদি ৰোগৰ বীজ থাকিলে সেই বীজ সহজে
ঋতুমতী তিবীক আক্ৰমণ কৰিব পাৰে, তেতিয়া হলে চুৱাকামো-
বণী আদি নানান উৎকত বেমাৰ হোৱাৰ সম্ভৱ। তাড়িতে
যেনেকৈ তামৰ মাজেদি সহজেই চলাচল কৰিব পৰে সেইদৰে
ৰোগৰ বীজাণুবোৰ বক্তস্ৰোতৰ লগত সহজেই শৰীৰত প্ৰবেশ
কৰিব পাৰে।

—সহবাস ব্যৱস্থা—

পূৰ্ব পাঠতে তিবোতাৰ বাৰ বছৰৰ পৰা পক্ষাংশ বছৰ-
লৈকে ঋতু থাকে বুলি কোৱা হৈছে। ঋতু হলেই সন্তান হয়।
আনকি ঋতু নহলে বৃক্ষ, গুল্ম, পশু, পক্ষী আদিবো সন্তান নহয়।
এই ঋতু দুই প্ৰকাৰ—প্ৰকাশ্য ও অপ্ৰকাশ্য। পশু-পক্ষী আদিৰ
ঋতু অপ্ৰকাশ্য। সৰ্বসাধাৰণতে বৃক্ষ গুল্মাদিৰ বসন্ত কালতেই
ঋতু হয়। সেই সময়তে প্ৰায় সকলো গছলতাই ফুলে ও গুটি
ধৰে। পশু-পক্ষী আদিৰ ঋতু অপ্ৰকাশ্য হলেও, ঋতুকালীন
শৰীৰত বসাদিক্য হোৱা বাবে, শৈথিল্যৰ বেগ প্ৰৱল ভাবে
বোৱাত আত্ম-প্ৰকাশ কৰে।

পীড়ি তা কাম বাণন।

মেঘী : ঈজ্জাবীক। স্তথাঃ।

মেঘী আৰু মকুৰীয়ে কাম বাণ্য প্ৰৱল সৌত সহিব নোৱাৰি
প্ৰকাশ্যে পুৰুষ বাসনা কৰে। কিন্তু, মানুহ জ্ঞানী, আত্ম সম্বৰণ
কৰিবৰ ক্ষমতা আছে। ঋতু হলে তিবোতাবো বসাদিক্য হয়
এই বস শৰীৰত ব্যাপি পৰে, পুৰুষ বাসনাও প্ৰৱল হয়
বসাদিক্য হোৱা বাবেই কুমাৰীক যোৰণা খোলে। প্ৰধানকৈ
তিবোতাৰ যোগে হাঁহিত বসগ্ৰন্থি আছে। তিথিতেই এই
গ্ৰন্থিবিনাকত বয়স হয়।

প্রতিপদে পাদ নিম্নয়ো,
 পদ উর্কে দ্বিতীয়ায়াং ।
 তৃতীয়া জানুনি দেশে ;
 চতুর্থে জন্ময়োস্তথা ।
 পঞ্চম্যাং যোনি দেশসা ,
 ষষ্ঠো উদবতো বাপি ।
 সপ্তম্যাং গচ্ছন্তু হৃদি ;
 অষ্টম্যাং স্তন যুগ্ময়ো
 নবম্যাং বসতি গণ্ডে
 মুখ মণ্ডলে দশম্যাং ।
 গুষ্ঠে একাদশ্যা স্থিতু ।
 স্থিতু আক্ষ্যং দ্বাদশীনাং ।
 ভালে ত্রয়োদশ্যাং লভেৎ ।
 চতুর্দশ্যাং কর্ণ যুগ্ময়ো ।
 পূর্ণিমা নিবসেদ্ শিবে
 অমায়াং সর্ব গাত্রানি ॥
 এনুপায়েন সোৰাশ্যাং
 কাম গচ্ছন্তি সর্বদা ॥

ভিধি ভেদে শরীর পৃথক ঠাইত কাম থাকিলেও ষোড়শী
 তৃপ্তির অর্থে এই ষোল ঠাইত মর্দন, চুম্বন আদি বস কেনী
 দ্বারা কামিনীর আনন্দ বড়াব লাগে । মৈথুন প্রকৃষ্ট হয়
 প্রকার,—

আলিঙ্গণং চুস্বনঞ্চ তথা চীৎকাবনৈবচ ।

মৰ্দ্দনং বমনং চৈব বেতঃ পাত অতঃ পৰ ॥

আলিঙ্গণ, চুস্বন, চীৎকাব, মৰ্দ্দন, বমন আৰু বেতঃপাত
এই ছয় প্ৰকাৰে কামিনীৰ কাম কলা শাস্ত্ৰ কবিৰ পাৰিলেহে
বাসনাৰ তৃপ্তি হয় কামো উপশাম হয়। তাৰ ব্যতিক্ৰম ঘটাবাবেই
অনেক স্ত্ৰী-পুৰুষৰ মনৰ মিল নথকা বুলি অনুমান হয়।
স্ত্ৰী-পুৰুষৰ মনৰ ঐক্যনথকা অৱস্থাত জন্মা সম্ভানো পিতৃকুল
মাতৃকুল কাৰো গঢ় নলয়। তদুপৰি বিকলাঙ্গ, অল্লায়, উন্মাদ
আদি হোৱাৰো সম্ভৱ থাকে। স্ত্ৰী-পুৰুষৰ মিল থাকিবলৈ হলে
সমান বয়স্ক-বয়স্ক হব লাগে।

কন্যায়া ষোড়শে বৰ্ষে;

পঞ্চবিংশত্যা পুংনাম্।

ষোল বছৰীয়া ছোৱালী আৰু পঁচিশ বছৰীয়া ডেকা হলেহে
সমান বয়সৰ হয়। অৰ্থাৎ সমবীৰ্য্য হয় আৰু সমানে বুঢ়া-বুঢ়ী হৈ
মনৰ প্ৰীতিৰে জীৱন কটাব পাৰে। ইয়াৰ বিপৰীত হলেও মনৰ
মিল থকা বিৰল। কামিনী আৰু প্ৰকৃতি জাত কাৰোই প্ৰকৃতি
ভেদে কচিও পৃষ্ঠক পৃষ্ঠক হবৰ কথাই।

মন্দোদৰী লঙ্কেশ্বৰ শোভতে বঃণী যথা।

গজাঙ্গনা তথাস্তস্য সত্যং সত্যং ময়ো দিতং ॥

যেনেই বাৰণৰ লগত মন্দোদৰীৰ মিল হল, সেইদৰে
ছন্তিনীৰে সৈতে অশ্বজাতি পুৰুষৰ মিলন হলেই উভয়ে মনৰ
আনন্দ ও প্ৰীতিৰে দিন কটাব পাৰে। কিন্তু, তেনে মিল হোৱাও

অতি বিবল। গতিকে বমণীৰ মনতুষ্টিব নিমিত্তে উত্তৰ শয্যা, গন্ধদ্রব্য, অলঙ্কাৰ, বসন আদিৰে শ্ৰীতি সাধন কৰিব লাগে। নানান বসলাপৰ দ্বাৰা বসকলা বঢ়াই তৃপ্তি সাধন কৰিব, তেহে বমণীৰ মনোবঞ্জন হ'ব পাৰিব।

নব স্ত্ৰীপুৰুষৰ শোৱণী ঘৰ লোক সমাগমৰ পৰা অলপ আতৰত হোৱাই ভাল। কিয়নো! শিক্ষানভিজ্ঞ পিতৃ-মাতৃ, দেৱব-ননদী আদিয়ে দাম্পত্য শ্ৰীতিৰ বিপৰীত সমালোচনা কৰা প্ৰায়েই দেখা পোৱা যায়। সেয়েহলে দাম্পত্য সুখৰ বিমল আনন্দৰ ঠাইত নিবানন্দৰ বেখা বিৰিজি উঠি জীৱনৰ এটা গধুৰ বোজা বৰলগীয়া হয়। দাম্পত্য প্ৰেমৰ প্ৰকৃত মহিমা প্ৰকাশ নেপায়। বৰঞ্চ বতিৰ ঠাইত বিবতি হৈ জীৱনৰ প্ৰান্ত এটা স্থগা ভাৱৰ হে উদয় হয়।

এনেকুৱা অনেক মাক-বাপেক দেখা যায় যি পো-বোৱাবীৰ মিলাত্ৰীতি দেখিলে ঈৰ্ষা কৰে আনকি তিকতা সেকৱা, পৈ-সোহাগী ইত্যাদি সম্বোধনেৰে পো-বোৱাবীক তিবন্ধাৰ কৰি মনস্ত অশান্তি দিয়ে। তেওঁলোকেও বুজা উচিত যে মতা তিকতাৰ মিল নেথাকিলে সংসাৰ যাত্ৰাত অনেক বাধা পৰে। গতিকে তেনে মিল থকা পো-বোৱাবীক সৎ উপদেশ দিহে সিহঁতক সংসাৰ ক্ষেত্ৰত আগ বাঢ়িবলৈ উচিতনি দিব লাগে।

সু-সন্তানকামী পুৰুষে সহবাস বিধি যতনেৰে পালন কৰিবলৈ নেপাহৰিব। সহবাস বিধি পুৰুষে যেনেকৈ পালন কৰিব লাগে বৰঞ্চ স্ত্ৰীয়ে ততোধিক পালন কৰাটো উচিত।

কিয়নো নীতি বিগৰ্হিত হোৱাৰ দোষতেই অনেক মাতৃৰ স্বাস্থ্যৰ
হানি হৈ জীৱনৰ এটা অভাৱনীয় নিবানন্দৰ মাজেদি ভগ্নস্বাস্থ্য লৈ
দিন কটাব লগা হৈছে।

সু-সন্তানকামী স্ত্ৰী-পুৰুষে সহবাস কৰিবৰ দিনা পৰিষ্কাৰ
কৰি গা ধুব আৰু ভাল কাপোৰ কানি পিন্ধিব, বিছনা পত্ৰও
পৰিষ্কাৰ পৰিপাৰ্টিকৈ লব, কোঠাত লোটা-চৰিয়া থবলৈকো
প্ৰাহৰিব নেলাগে। ভৰিহাত পৰিষ্কাৰ কৰিহে বিছনাত উঠিব পায়।
উভয়ৰ মন প্ৰফুল্ল থাকিব লাগে কাৰো গাত কোনো অসুখ থকা
বেয়া তেনে অসুখ অৱস্থাত হোৱা সন্তান অল্লায়, কগীয়া, বিকলাঙ্গ
হব পাৰে। অতি ভোজন নকৰিব, একেবাৰে লঘোণেও
নেথাকিব।

শাস্ত্ৰীয় বিধান অনুসাৰে বাৰ, মাহ, তিথি, নক্ষত্ৰাদি পালন
কৰি স্ত্ৰী সহবাস কৰাটো অসম্ভৱ, গতিকে পালন কৰিব পৰা
ব্যৱস্থা মতে চলিও বহুক্ষেত্ৰত অনেক সু-ফল পোৱাৰ সম্ভৱ।

অপূৰ্ণে কমলে ব্ৰহ্মণ, বৰ্মণীং যদি গচ্ছতি।

তস্য পুত্ৰস্য কন্যা বা চিবৰোগী ভবেদ্ভ্ৰং ॥

তিবোতাৰ মাহিলি ঋতু তিনি দিনলৈ থাকে, এই তিনি দিন
যোনি দ্বাৰে বজঃ প্ৰবাহিত হয়। এই তিনি দিন অপূৰ্ণ
কমল বুলি জানিব। কিয়নো বৰ্মণীৰ স্বয়ম্ভুপুষ্প সম্পূৰ্ণকৈ
ফুলি উঠিবলৈ তিনি দিন লাগে। এই কেইদিনৰ ভিতৰত
যদি সন্তান জন্মে সেই সন্তান অল্লায় আৰু চিবৰোগী হয়।

বোধকৰৌ “নবকাস্তব” ববাহ বিয়ুৰ সন্তান হৈয়ো মাকৰ তিনি দিন বজঃস্থলা অৱস্থাত গৰ্ভস্থ হোৱা বাবেই অগ্নায়ু হয়।

ঋতুমতী যদানাবী ত্ৰিদিনং তাং পবিত্যজেৎ।

বিধিবয়ং মহাভাগ সৰ্দশাস্ত্ৰেষু কীৰ্ত্তিতং ॥

প্রশ্নমেহি মহাভাগ চণ্ডালিণী সমাগতা।

দ্বিতীয়ে পাপীষ্ঠা সাহি তৃতীয়ে কুলটাস্থতা ॥

চতুৰ্থেহি মহাভাগ স্মাতা নাবী বিশুদ্ধতি।

গৃহিষ্ঠাতাং ততো ব্রহ্মণ ইতি শাস্ত্ৰোবিদাংমতম্ ॥

ঋতুমতী কামিনীক তিনিদিন পবিত্যাগ কৰিব। শাস্ত্ৰত উক্ত আছে যে প্রথম ঋতুৰ দিনা চাণ্ডালিনী তুল্যা, দ্বিতীয় দিনা পাপীষ্ঠা, তৃতীয় দিনা বেষ্যা তুল্যা, চতুৰ্থ দিনা স্নান কৰিলেহে গ্ৰহণৰ উপযুক্ত হয়।

কালো কাল ন বিচার্য যোগচ্ছেৎ বমণী নবঃ।

মহাপাপী স বিজ্ঞেয়ঃ অন্তিমেনবকং ব্রজেৎ ॥

যি পুৰুষে কাল অকাল বিচাৰ নকৰি নীচ ইন্দ্ৰিয় পৰিতৃপ্তিৰ নিমিত্তে বমণী উপভোগ কৰে তেওঁ মহাপাপী আৰু মৃত্যুৰ পচত নবকগামী হয়।

ঋতুমতী যদানাবী ত্ৰিদিনং মুনি পুঙ্গব।

বেগেন বহতে গাত্ৰে শোণিতং নাত্ৰ সংশয় ॥

গমনে তৎকালে চৈব অপূৰ্ণো জাহতে সূত।

অকালে ঘৰণং তস্য বিকলাঙ্গাজ্জা ভবেৎ ॥

নাবী ঋতুমতী হলে তিনি দিনলৈকে গাব তেজ বেগেৰে

পূৰ্ণিমা অমাবস্যা ৰুতি ত্যজিব বমণী ।

ইহা ভিন্ন আন সব গণি কি নগণি ॥

পূৰ্ব পাঠত কোৱা হৈছে নাৰীৰ বাৰ বছৰৰ পৰা সন্তান
জন্মাবৰ ক্ষমতা হয় । কিন্তু, ষোল বছৰলৈকে এইখিনি
সময়কো অপূৰ্ণ বুলি ধৰিব লাগিব । এইসময়ত স্ত্ৰীশোণিত
পাতল বা অপৈণত অৱস্থাতে থাকে । সেই বাবেই পাশ্চাত্য
হিন্দু সমাজে বাল্য-বিবাহক ঘিণৰ চকুৰে চাইছে । সাৰদা
আইনমতে চৌদ্ধ বছৰৰ কম বয়সীয়া ছোৱালী ণ্ডৰ বছৰৰ
কম বয়সৰ লৰাৰ বিবাহক বে-আইনী বুলি মানি লৈছে ।
প্ৰকৃততে এনে অপৈণত বয়সত জন্মা বাবেই হিন্দুৰ সন্তানবোৰ
দুৰ্বল ও সক হৈ যোৱাটো কোনো বিচিত্ৰ নহয় ।
পূৰ্বকালৰ ঋষি-মুনিসকলে এইকথা ভালদৰে জানিছিল বাবেই
ব্ৰহ্মচৰ্য্য পালন কৰিছিল । কলিত ব্ৰহ্মচৰ্য্য পালন নকৰিব গতিকে
কলিৰ লোক অগ্নাশু আৰু সক হৈ বৃদ্ধাজুষ্ঠ পৰিমিট হব বুলি
কৈ যায় ।

সুধিসকল ! এতিয়াও শাস্ত্ৰোক্ত বা বৈজ্ঞানিকৰ উপায়বিলাক
অৱলম্বন কৰি হিন্দুৰ হিন্দুৰ ৰক্ষা কৰিবলৈ যত্নবান হওক ।
প্ৰলয়ৰ পাচত সত্যযুগ নহয়, পতনৰ পাচত উত্থান ছোৱাইহে
সত্যযুগ । বহুসন্তান জন্মোৱাৰ দোষতো মাতৃ জাতিৰ স্বাস্থ্যৰ
হানি হৈছে, অকাল বান্ধিক্য মৃত্যু আদিৰ সংখ্যাও বাঢ়িছে ।
স্বাস্থ্যইহে সম্পদ । এই স্বাস্থ্য বজাই ৰখাটোৱেই মানৱ ধৰ্ম্ম ।

বন্ধু ধাতু ভবেৎ মাতা জীৱ ধাতু ভবেদ্ পিতা ।

শুভ্ৰশোণিত সংযোগাত গৰ্ভ পিণ্ড প্ৰজায়তে ॥

সন্তানে মাতৃ শোণিতৰ পৰাই তেজ, ঝাংস, হাড়, চাল, নখ, চুলি আদি পায়, বীৰ্জৰ পৰা জীৱ মাত্ৰ প্ৰাপ্ত হয়। এই অৱস্থাত মাকৰ স্বাস্থ্য নহলে সন্তান কেনেকৈ শকত-আৱট বলবান হব। সাকৰা মাটিত কৰা শস্যৰ যেনে চেহেৰা কটুৰ মাটিৰ শস্যৰ চেহেৰা তেনে নহয়। এতিয়াও পাশ্চাত্য সভ্য জাতিবিলাক পূৰণা সভ্য হিন্দুতকৈ বহুগুণে বলী ও শকত-আৱট স্বাস্থ্যবান।

পাশ্চাত্য জাতিবিলাকৰ সন্তান জন্মোৱা সংখ্যাও হিন্দুতকৈ বহু কম। কলিত বহুপুত্ৰ বেয়া এই কথাৰ প্ৰমাণ ৰামায়ণত বিভীষণে দি যায়। বোধহয় কলিত অনাচাৰৰ দোষত বহুসন্তান জন্মিব বুলিয়েই বিভীষণে এই প্ৰতিজ্ঞাক শ্ৰীৰাম চন্দ্ৰৰ আগত কৰিছিল।

নিদ্ৰা চ মৈথুনা হাৰাঃ সৰ্বেষাং প্ৰাণিনাং সমা।

জ্ঞান বাস্মানবাঃ প্ৰোক্তো জ্ঞানহীনা পশুঃ মুনে ॥

আহাৰ, নিদ্ৰা, ভয়, মৈথুন সকলো প্ৰাণীৰেই সমান। কিন্তু, মানুহ ইতৰ প্ৰাণীতকৈ জ্ঞানী, কাষেই জ্ঞানবান মানুহে আত্মাৰ উন্নতি অৱনতি কৰিবৰ ক্ষমতা থকা সহেও বিয় সজাগ নহয় ?

অযুগ্মে কন্যকাং ভবেৎ।

যুগ্মে চ পুত্ৰ সংজ্ঞকা ॥

ঋতু স্নানৰ পৰা যোৰা দিনবোৰত স্ত্ৰীসহবাস কৰিলে মতা ল'ৰা আৰু বিযোৰ দিনবোৰত মাইকী ছোৱালী হয়।

নাভীৰ পৰা যোনি পৰ্য্যন্ত কুহু নামে ৰি এডাল নাড়ী আছে, গৰ্ভাশয়ৰ পৰা কুহু নাড়ীলৈ সমীৰণ, চন্দ্ৰমসী আৰু গোৰা

নামে তিনিডাল নাড়ী আছে, প্রথম আৰু তৃতীয় নাড়ীৰ মুখত বীৰ্য পতিত হলে মতা আৰু দ্বিতীয় নাড়ীৰ মুখত বীৰ্য পতিত হলে মাইকী হয়।

স্ত্ৰী বক্ত কম হলে মতা সন্তান আৰু পুৰুষৰ বীৰ্য কম হলেও মাইকী ছোৱালী হয়। উভয়ৰে বীৰ্য সমান হলে নপুংশক সন্তান হয়।

অপৈণত অৱস্থাত পুৰুষ সহবাস কৰাৰ দোষত অনেক তিৰোতাৰ বাধক, প্ৰদৰ, বজঃকৰ্ম আৰু যোনি সম্পৰ্কীয় নানান বেমাৰ হোৱাৰ আশঙ্কা থাকে।

গৰ্ভিনী অৱস্থাত পুৰুষ সহবাস নকৰাই শ্ৰেয়ঃ। বিশেষকৈ আঠ মাহৰ পৰা একেবাৰেই পতিৰ পৰা পৃথকে থাকিব লাগে, কিয়নো তিৰোতা গৰ্ভিনী হলে যোনিৰ বান্ধ ঢিলা হয় আৰু যোনি উখলি পৰে। তেনে অৱস্থাত স্বামী উপভোগ কৰিলে গৰ্ভস্থ শিশুৰও প্ৰাণ হানি হোৱাৰ খুব সম্ভৱ। গৰ্ভিনীৰো নানান গৰ্ভ বেদনা হয়, মূৰ ঘূৰুৱা, কঁকাল বিষুৱা, যোনিৰ মুখে অনবৰত স্ৰাব হৈ থকা আদি বেমাৰে লগ লব পাৰে। গৰ্ভ হলেই নাৰীৰ স্তনত গাখীৰ হয় আৰু স্তনৰ মূৰ দুটা কলা পৰে, শকত হয়। এই অৱস্থাত স্তনৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰখা উচিত, গাখীৰ হোৱা উমান পালেই মাজে সময়ে পিয়াহৰ মূৰ দুটা পৰিষ্কাৰ পানীৰে ধুই থাকিব লাগে, নতুবা পিয়াহৰ মূৰত গাখীৰ জমি ঘা কৰিবও পাৰে। গৰ্ভিনী অৱস্থাত পিয়াহৰ মূৰ বিষালে চেপি গাখীৰ উলিয়াই নিৰ্মূল পানীৰে পিয়াহৰ মূৰ দুটা ধুব লাগে।

যুৱতীৰ অহঙ্কাৰ আনমিত স্তন।

দেহৰো শোভন আৰু স্বাস্থ্যৰো লক্ষণ ॥

কাৰো কাৰো স্তনৰ মূৰ দুটা ভিতৰ সোমোৱা থাকে গতিকে গাখীৰ হোৱা অৱস্থাত পৰিষ্কাৰ হাতেৰে অলপ অলপকৈ টানি বাহিৰ উলিয়াই দিব লাগে। পিয়াহ হালি গলে তিবোতাৰ বুকুৰ বান্ধ টিলা হয় দেখাতো বেয়া দেখায় লগে লগে স্বাস্থ্যৰও হানি হয়। সেইবাবে যাতে পিয়াহ হালি নেযায় তাৰ বাবে তলত লিখা দৰব ব্যৱহাৰ কৰিব।

ডালিমৰ বাকলি ভালকৈ সিজাই তিলৰ তেলে সৈতে মিহলাই লব। এই মলম কিছুদিন ব্যৱহাৰ কৰিলে স্তন হালি নেযায়। সস্তান নোহোৱা অৱস্থাতো স্তন পৰিলে এই দৰবকে ব্যৱহাৰ কৰিব।

সস্তান নোহোৱা অৱস্থাত হলা যেন পালে বৰষুণৰ শিল ধৰি মাটিৰে সৈতে মিহলাই ২০ দিন স্তনত লেপ দিলে স্তন হালি নেযায়।

শুবৰ পৰত ১৫ দিনলৈকে সিদ্ধিৰ পানী খালে স্তন শুকত হৈ থাকে।

যোনিৰ শিথিলতা হলে তলৰ দৰব ব্যৱহাৰ কৰিব। টেমুনা ওলালে আকণৰ পাত, কুড় পিপলি আৰু সৈন্ধৱ লোণ হাগলীৰ গাখীৰত বাটি, আঙুলি সমান এডাল শলিতাত সেই দৰব লেপ দি যোনিৰ ভিতৰত দি থব। এইদৰে ১৫ দিনমান দিলে টেমুনা সোমাই যাব।

চফ্, আক বালি বগবীৰ পাত বাটি তিল তেলেৰে সৈতে
যোনিড লেপ দিলে যোনি বেতমেল। ভাল হব।

থেকেৰা টেঙাৰ শিপাৰ ক্কাথেৰে যোনি ধুলে যোনি শকত
হয়।

বিবাহৰ পাচত হে সহবাস কিন্তু, পুস্তকত সহবাস
ব্যৱস্থা আগতে লিখাৰ উদ্দেশ্য হৈছে নেঙতা নেজানিলে
যেনেকৈ অঙ্ক শিকিবলৈ মস্তিষ্ক, সহবাস ব্যৱস্থা নেজানিলে
বিবাহ কৰা তেনে অৱস্থাই। সেইদেখি সুধীসকলে সহবাস
ব্যৱস্থা আগতে পাঠকৰা বিধেয়।

হিন্দুৰ বিবাহ আঁঠু প্ৰকাৰৰ—ওলোম, প্ৰতি-লোম,
আৰ্য্য, প্ৰাজাপত্য, গন্ধৰ্ব্য, আশুৰিক, ৰাক্ষসী আৰু পৈশাচিক
এই আঁঠু প্ৰকাৰে হিন্দুৰ বিবাহ সংঘটিত হয়।

উচ্চ জাতিৰ বৰ হীন জাতিৰ কন্যাৰে সৈতে হোৱা বিবাহকে
ওলোম, হীন জাতিৰ বৰ উচ্চ জাতিৰ কন্যা হলে প্ৰতিলোম
বোলে। বৰকন্যা উভয় ঘৰৰ পিতা মাতাই বৰকন্যাৰ যোগ্যতা
চাই দিয়া বিয়াকে আৰ্য্য বিবাহ বোলে। বৰকন্যা উভয়
ঘৰেই আৱশ্যকমতে অলঙ্কাৰ ও টকা লৈ আড়ম্বৰে কৰা
বিয়াকে প্ৰাজা-পত্য; বৰ্ত্তমান সমাজত এই বিবাহেই বেচি
প্ৰচলিত। স্ত্ৰী পুৰুষৰ মন মিলি হোৱা বিবাহেই গন্ধৰ্ব্য,
অচ্ছাদ্বে ৰত্নপূৰ্বক ধৰি নিয়া বিয়াকে আশুৰিক; আনে
বিবাহ কৰা স্বহেও অপহৰণ কৰি নি কৰোৱা বিবাহকে

বাকসী আৰু স্ত্রীৰ অনিচ্ছা স্বত্বে বল পূৰ্বক গুৰ্ব্বানী কৰি
আত্ম প্ৰকাশ নকৰা বিবাহকে পৈশাচিক বিবাহ বোলে।

গৃহস্থী ধৰ্ম প্ৰতিপালন কৰিবলৈ হলে গৃহবাস বা বিবাহ
কৰিব লাগে। পূৰ্ব পাঠতে কৈ আহিছে। যে বৈবাহিক
জীৱনত হে চতুৰ্ভগ সিদ্ধি হয়।

ধৰ্ম্মাৰ্থ কাম মোক্ষগাং

দাৰা সংপ্ৰাপ্তি হেতবে।

বিবাহ বা দাৰ গ্ৰহণ কৰা বাবেহে ধৰ্ম্ম, অৰ্থ, কাম, মোক্ষ
সিদ্ধি হয় নতুবা অনন্যুপায়ে সিদ্ধি হোৱাৰ সম্ভৱ নহয়।
প্ৰথম পৰিচিতা জায়া অতি অচিনাকি হলেও চাৰিচকুৰ
মিলন মাত্ৰেই তেওঁলোকৰ দুয়োৰো প্ৰতি দুয়োৰো এটা
মায়া জন্মে, ইয়াতেই দয়াৰ উৎপত্তি হয়। “দয়ায়ে মুৎপত্যো
ধৰ্ম্ম।” ধৰ্ম্ম যদি দয়াৰ পৰা উৎপত্তি হৈছে তেনে দয়াৰ
প্ৰধান কাৰণ গৃহিণীয়েই নহয় নে? গৃহিণী হলেই ধনৰ
আৱশ্যক হব। লগে লগে দুষ্প্ৰণীয় কাম প্ৰৱৰ্ত্তিও শাস্ত
থাকিব। হুসন্তান জন্মিলে আকৌ ভগৱৎ সৃষ্টিৰ পথও মুকলি
থাকিব।

গৃহস্থী ধৰ্ম্ম পালন কৰিবলৈ হলে দেউ, পিতৃঅৰ্চন, অতিথি
সেৱন, দান, যজ্ঞ, আদি কৰিব লাগে। গৃহিণী নহলেও
এইবিলাক নীতি প্ৰতিপালন কৰিবৰ সমৰ্থ কাৰো হব
পাবে। কিন্তু,

শোভনে নোশোভে ঘৈণী নোহোৱা ঘৰ।

লাগেনে নেলাগে পাখি নোহোৱা কাঁড় ॥

বহুতে আকৌ লৰা-ছোৱালীৰ বিয়াৰ বাবেই সৰ্ব্বশ্রান্তও হৈছে, তেনে নীতি অতি গৰ্হিত। বিয়াৰ উদ্দেশ্যও সেইটো নহয়। বিবাহ প্ৰশংসাত অৱশ্য এইদৰে কয়:—

মাতা কপবানং দৃশ্যেৎ।

পিতা দৃশ্যেৎ গুণবান হি।

ভাৰ্য্যা বলবানং দৃশ্যেৎ।

শ্যালকো ধনবান হি।

গোত্ৰবান দৃশ্যেৎ বান্ধবান্।

মিস্ত্ৰাম ইতৰে জনাঃ ॥

মাকে দৰাটি ধুনীয়া হলেই ভাল পায়। বাপেকে আকৌ গুণবান হোৱাহে বাঞ্ছা কৰে, ভাৰ্য্যাই বলবান হলেহে ভাল পায়, জেঠেবী খুলশালি আদিয়ে ধনী হলেহে ভাল পায়। বন্ধু বান্ধৱ সকলে ভাল বংশৰ হলেই ভাল পায়, ইত্যবসকলে ভালদৰে উদৰ পূৰাই খাবলৈ পালেই ভাল বিয়া হল বুলি শলাগিব। কিন্তু, এই নীতি সমাজ আৰু জাতিৰ অধঃপাতৰ হে উপায়।

বিয়া খুব নিয়াবিকৈহে পাতিব লাগে। ইয়াৰ উদ্দেশ্যও মহৎ। ই বংশমালিৰ কাম নহয়, যি বিবাহৰ দ্বাৰাই ছুটি প্ৰাণীক গোটেই জীৱনৰ এটা কটকটীয়া বান্ধত বান্ধি দিয়া হয়

সি জানো ধেমালিৰ কাম ? গছত তুলি গুৰি কাটি দিয়াৰ দৰে সংসাৰ যাত্ৰাত সিহঁতক আগবঢ়াই দি পৰিণামত টকা পইচা মাটি-বাৰী কেডবাকো যদি বন্ধক বিক্ৰী কৰি বিয়া পতা হয় সিহঁতে আওজনি লবলৈকো থেক নোহোৱা অৱস্থাত সংসাৰ চলাব কেনেকৈ ?

দেশৰ শিক্ষিতসকলে এনে কু-প্ৰথা গুচাবৰ বাবে সংশোধনী আইন এখন কৰিবলৈ যত্ন কৰাহে উচিত হব।

বিবাহ স্বজাতিৰ ভিতৰত হোৱাই শ্ৰেয়। কিয়নো মিহলি জাতিৰ সন্তান সমাজ সদাচাৰৰ বহিৰ্ভূত হয়। এনে বৰ্ণ-শ্ৰেণীৰ দ্বাৰা দেশৰও জাতিৰ কিষ্টি সভ্যতা বন্ধা নহয়। সমাজেও ঘিৰ চকুৰে চায়। দৰাচলতে দুজাতিৰ মিহলি সন্তানৰ চেহেৰা স্বভাৱও অন্যকপত ৰূপান্তৰিত হোৱা প্ৰায়েই দেখা যায়। অসমীয়াও বঙালী মহৰ সংমিশ্ৰিত পোৱালি বোৰৰ চেহেৰা স্বভাৱ পিতৃকুল মাতৃকুল কাৰো নহয় একে বাবেই পাৰ্থক্য। সেইদৰে চিনা হাঁহ আৰু পাতি হাঁহৰ মিহলি পোৱালিবোৰে আকৌ কণী দিলেও পোৱালী জন্মাব নোৱাৰে; কোনোৱে আকৌ একেবাৰে কণাকেই দিব নোৱাৰে। মানুহৰ সংমিশ্ৰিত জাতিৰ সন্তানৰ পৰা বংশ বৃদ্ধি হব সঁচা কিন্তু জাতি কৃষ্টি বন্ধা নহয়। সেইবাবেই স্বজাতি আৰু সদবংশৰ পৰাই দাব গ্ৰহণ কৰাইহে শ্ৰেয়।

হিন্দুসমাজত বংশ গোত্ৰ বাদ দিহে বিবাহ কৰিবৰ ব্যৱস্থা আছে। অন্য ধৰ্ম্মাৱলম্বীসকলৰ তেনে নীতি নহলেও

হিন্দুর এই ব্যবস্থা অতি আদর্শকীয়। পুৰণা কালত পুরুষৰ আকৌ বহু-বিবাহৰ প্ৰথা আছিল। এই প্ৰথাৰ এতিয়া অনাদৰ্শকতা ভালদৰে বুজিব পৰা গৈছে। বিবাহ কৰোঁতা জনৰ গাত মৰম থাকিব লাগিব, ধনী হ'ব লাগিব, শক্তি হ'ব লাগিব আৰু সম্ভৱ জন্মৰও পাৰিব লাগিব, সেয়েহে তেওঁক বিয়া কৰাবৰ উপযুক্ত বুলিব পাৰি। হিন্দু জাতিৰ আজি সম্ভৱ জন্মোৱাৰ ক্ষমতাত বাদে আন নাই বুলিলেও হয়। ধন নহলে বিয়া নকৰেৱাই শ্ৰেয়। কিয়নো বিয়াৰ প্ৰকৃত সুখ ভোগ কৰিব নোৱাৰি গোটেই জীৱন অশান্তিতে কটাবলগা হয়।

যদিহে আৰ্জিহে নোৱাৰ ধন।

গৃহবাস সুখ নিদিব মন॥

ধন নহলে কোনো কাৰ্য্যই সিদ্ধি নহয়, তিবোতাক পিন্ধাব-উবাৰ নোৱাৰিলে, ল'ৰা-চাৰীক উপযুক্ত শিক্ষা দিব নোৱাৰিলে মনত একো আশু নেথাকে। লগে লগে দেশৰ ও জাতিৰ এটা ৰোজাহে হৈ পৰিবলগীয়া হয়গৈ।

ধানহে ধৰ্ম্মৰ ফল।

ধন নহলে জীৱন নিফল॥

ভগৱান ত্ৰিকুণইও গীতাত ইয়াৰ প্ৰমাণ দি গৈছে।

প্ৰাপ্য পুণ্যকৰণং ল'কাধুৰিহা শাশ্বতীঃ সমাঃ।

শুচীনাং শ্ৰীমতাং সহযোগ ভ্ৰমোহভিজায়তে॥

অৰ্থাৎ যোগব্ৰহ্ম লোকসকলে বহুদিন স্বৰ্গস্থ ভোগ

কবি অৱশেষত পূৰ্বপুণ্যৰ ফলত সদাচাৰ সম্পন্ন ধনীৰ ঘৰত
জন্ম লয়। দৰিদ্ৰ জন্মৰ সমান পাপী জন্ম একো হ'ব
নোৱাৰে। এই সংসাৰ ভোগ-বিলাসৰ বাবেহে, ধন নহলে
সংসাৰৰ একো সুখ উপলব্ধি কৰিব নেৱাৰে। ধৰ্ম্মও আৰ্জিৰ
নোৱাৰে গতিকে ইকুল সিকুল দুয়ো কুলেই ব্যৰ্থ হয়।
বৰ্ত্তমান উঠি অহা ডেকা-গাভৰু দলে বিলাসৰ প্ৰতিহে ৰেচিকৈ
ধাউতি কৰা দেখা যায়, তেওঁলোকেও ভাবি চাব লাগে
বিলাস-সামগ্ৰীৰ বাবে যিখিনি টকা ব্যয় হয় সেইখিনি
পইচাৰে সৈতে গাখীৰ, মাছ আদি খালেও দেহৰ পুষ্টি সাধন
হলহেঁ ন। স্বাস্থ্যও বলবান হ'ব পাৰিলেহেঁতেন।

কগীয়া বা শান্তিহান হ'লেও বিয়া কৰাব নেপায়।
বিশেষতে বংশগত ৰোগ থকা মানুহে বিয়া কৰোৱা বেয়া।

মাংসলুকে দেখা ধূসো লোহ শঙ্কুংনপশ্চতি।

সুখলুকুণ্ঠং, দেহী যম বাধ্যং ন পশ্চতি ॥

যেনেকৈ টোপৰ লুভীয়া মছে লোৱৰ বৰশী দেখা নেপায়
সেইদৰে সুখৰ লুভীয়া মানুহেও সুখৰ আশাত বিয়া কৰাই
গাটেই জীৱনৰ এটা নিৰানন্দৰ বোজা ববলগা হয়।
পূৰ্বেই কৈ আহিছোঁ ইন্দ্ৰিয় প্ৰবৃত্তি চৰিগাৰ্থ কৰিবৰ নিগি-
ন্তই বিবাহ নহয় জীৱনৰ আনন্দ আৰু শান্তিৰ নিমিত্তেহে।

আহাৰ দ্বিগুণংচৈব্য বুদ্ধিস্তাসা চতুগুণং।

ব্যৱসায় ষড়ঙ্গুনঞ্চ কাম মৰ্দ্দগুণস্তথা ॥

তিৰোতাৰ আহাৰ দুগুণ, বুদ্ধি চাৰিগুণ, ব্যৱসায়ও হয়-

গুণ, কাম শক্তিও আঠগুণ। গতিকে কামিনীৰ বাসনা পূৰাব নোৱাৰিলে উভয়ৰ মনৰ মিল নেথাকে। তেনেকুৱা মিল নথকা দম্পতীৰ সন্তানবিলাকো প্ৰায় বিশ্ৰী হয়। মাতৃকুল পিতৃকুল কাৰো গঢ় নলয়।

ঋতুস্নাতা বমণী চ বদনং যস্য পশ্চতি।

তৎ কল্লনং তনয়ং বা স্নাতা তস্য স্নানিশ্চয় ॥

ঋতুস্নাতা তিৰোতাই স্নান কৰি প্ৰথমে যাৰ মুখ দেখে সন্তানও তাৰেই চেহেৰা হয় বুলি শাস্ত্ৰত উক্তি আছে। সেইবাবেই পাশ্চাত্য বিজ্ঞানে শোৱনি ঘৰৰ কেৰত কীৰ্ত্তিমান লোকৰ প্ৰতিচ্ছবি বা সুন্দৰ ল'ৰা-ছোৱালীৰ ছবি বখা বিধেয় বুলি কয়।

পণ্ডিতে চৈব মুৰ্খেচ চলিন্যপ্যথে দুৰ্ব্বলে।

ঈশ্বৰে চ দাৰিদ্ৰে চ মৃত্যোঃ সৰ্বত্র তুল্যতা।

পণ্ডিত, মুৰ্থ, বলী, দুৰ্ব্বলী, ধনী, দৰিদ্ৰ সকলোৰে পক্ষে মৃত্যু একেই। কোনেও মৃত্যুৰ হাত সাৰিব নোৱাৰে।

অকীৰ্ত্তিঞ্চাপি ভূতানি কথয়িম্যস্মি তেহব্যয়াম।

সন্তাবিতস্য চাকীৰ্ত্তিৰ্ম্মৰণা দতি বিচ্যতে ॥

যদি কীৰ্ত্তিমান হব নোৱাৰি তেনেহলে মৰাই শ্ৰেয় বুলি ভগৱানে গীতাতো কৈছে। যদি সমাজত বা জগতত লোকে অপযশ ঘোষিবলৈ হয়, তেনে এটা জাতি জীয়াই থকা বা নথকা একেই। হিন্দু জাতি পৃথিবীৰ অতি পুৰণা জাতি, হিন্দুৰ সভ্যতাই আজিয়ে পৃথিবীৰ আদৰ্শ। সেইজাতিৰ

আজি ইমান অধঃপতন হোৱাৰ কাৰণ কি ? বীৰ্য্যবান জাতিৰ
সম্ভাৱন যে শকত-আবট পাশ্চাত্য জাতিবিলাকৰ প্ৰতি
লক্ষ্য কৰিলেই ভালদৰে বুজিব পাৰি। হিন্দুৰ বাল্য-বিবাহও
ইয়াৰ এটা প্ৰধান কাৰণ আছিল।

পুৰণি কালত হিন্দুৰ বহু-বিবাহৰ প্ৰথা আছিল। সেই
কালত সংখ্যা লঘিষ্ঠ হৈ ৱা বাবে বহু-বিবাহৰ আৱশ্যক হৈছিল।
আজি হিন্দু জাতিৰ ঘৰ সাজি থাকিবলৈকো ঠাই
নাইকিয়া হৈছেহি।

ইফালে পৃথিবীৰ উৰ্বৰা শক্তি কমি যোৱাত খাদ্য
সামগ্ৰীৰও অনাটন হৈ পৰিছেহি। সেইবাবে বৈবাহিক
জীৱনৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি চলটো বুদ্ধিমানৰ কাম হ'ব।
বহুসম্ভাৱন নজন্মাই বৰ্ত্তমান সময়ৰ প্ৰধান উপাৰ। আধুনিক
বিজ্ঞানেও ঔষধ অ'ক যন্ত্ৰৰ ব্যৱস্থা দিছে।

তুৰ দিন ধৰি ১৫ দিনলৈ তিনি বছৰ বা তদূৰ্দ্ধ বছৰৰ
পুৰাণ গুৰ নিৰ্ত্তো ৪ তোলা পৰিমাণে খালে গৰ্ভ নহয়।

আকাশীলতা, মেজাঠি, বঙা আগিয়াচিত, হিং আৰু
হুগুগা সিজাই তপতে তপতে ৰাখ খালে গৰ্ভ নহয়।

ভেলা গছৰ শিপাৰ ছাল পানীত নিজ ই খালে একে
ৰূপেই গৰ্ভ নহয়।

মিলন

অবন্ধ বন্ধনং সজ্জং হৃতসজ্জং মহাবিষ ।

সৎসজ্জ চ বিবেকশ্চ নিশ্চয় নয়নদ্বয়ং ।

যস্য নাস্তি নবঃ সোহন্ধঃ কথং চ স্যাৎসাদনাকুলঃ ॥

অনাজবীৰে বান্ধ খাই থকা জীৱৰ পক্ষে সৎসজ্জ ও বিবেক-
কেই দুই চকু স্বৰূপ; যাৰ এই দুয়ো নাই সি কণা, বিষময়ী
ভব সমুদ্ৰৰ পৰা কি উপায়েৰে পাৰ পাব। মায়া পাশত
বন্ধ জীৱই হাঁ ধন হাঁ পুত্ৰ বুলি মুমূৰ্ষু অৱস্থাতেই কটাব-লগা
হয়। মহাব্যাধিনাশক ভগবৎ প্ৰেম মহামিলন স্বৰূপ মহৌ-
ষধ যেতিয়ালৈকে উদবন্ত বৰিব নোৱাৰে তেতিয়ালৈকে তাৰ
এই সংসাৰ স্বৰূপ মহাব্যাধিৰ নিৰাময় নহয়।

স্ত্ৰীপুৰুষৰ মিলন কণস্থায়ী নহয় এই মিলন জন্মজন্মান্ত-
ৰিত মিলন। জন্ম বহিত মহাদেৱে তাৰ চিন স্বৰূপেই
মুণ্ডমালা ধাৰণ কৰি মিলনৰ প্ৰমাণ কৰিছিল। জ্যোতিষ-
বিদসকলেও এই মিলনৰেই চিন স্বৰূপে সপ্তৰ্ষি মণ্ডলত
বৰ্ণিত আৰু অক্ষতীৰ প্ৰমাণ কৰে। অৱশ্য এনে মিলন
অতি বিৰল হলেও জ্ঞানী আৰু বিবেকী মানুহে জীৱনৰ
লক্ষ্য পথত উপায় উদ্ভাবিত কৰি লোৱা কোনো অসম্ভৱ নহয়।

দুৰ্লভং সাদৃশী ভাৰ্য্যাঃ—স্বীয় স্বভাৱৰ লগত মনমিলা পত্নী
পোৱা কঠিন। অতিজতো এনেকুৱা অমিল থকা বাবেই,
জ্ঞানী লোকসকলে কিছু কৃত্তিম উপায় অৱলম্বন কৰি জীৱ-

নব শান্তি বিচাৰিছিল। প্ৰমাণিত দুটা চাৰিটা লিপিবদ্ধ কৰি দিয়া হ'ল।

পুৰুষৰ বন্ধৰ বন্ধ গো-দুগ্ধৰ লগত মিহলাই পান কৰালে দুফটা স্ত্ৰী বশীভূত হয়।

“কামদেৱ হস্ত উত্তমঃ কুৰু কুৰু অমুকীং মে বশ মানায় স্বহ” এই মন্ত্ৰেৰে স্পৰ্শ কৰিলেও দুফটা স্ত্ৰী বশীভূত হয়।

“ওঁ নমঃ কট বিকট ঘোৰ কপিনী অমুকী স্বহা” এই মন্ত্ৰেৰে সাত গ্ৰাস অন্ন ভোজন কৰিলে দুফটা স্ত্ৰী বশীভূত হয়।

স্ত্ৰী-পুৰুষ উভয়েৰে চিগা চুলি মধুমিশ্ৰ কৰি তামৰ তাবিজত ভৰাই ককালত পিন্ধিলে দুফটা পুৰুষ বশীভূত হয়।

“কামেশ্বৰ বস মানায় স্বহা”—এই মন্ত্ৰেৰে সেন্দূৰ অভিমলিত কৰি স্বামীৰ উদ্দেশ্যে পিন্ধিলে দুফটা পুৰুষ বশীভূত হয়। উল্লিখিত মন্ত্ৰ আৰু ঔষধবোৰ কেৱল নিজৰ স্ত্ৰীপুৰুষৰ বাবেহে অপধৰ ওপৰত প্ৰয়োগ কৰা অবিধেয়।

সংসাৰ যাত্ৰাত স্ত্ৰী-পুৰুষ দুটিৰ মিলনতেই আকৌ সংসাৰ অভিনয়ৰ যৱনিকা পতন নহয়। কিয়নো আমাৰ আশে-পাশে ভাই, বন্ধু, বংশ পুত্ৰ ওচৰ-চুবুৰীয়া অনেক আছে, সেই সকলোৰে লগতো মিলি থাকিব পাৰিলেহে জীৱনত শান্তি পাম। শান্তিকামী নৰে স্থায় স্বভাৱ শুদ্ধ কৰি সকলোৰে সৈতে মিলি থাকিবলৈ যত্নবান হোৱা উচিত।

স্বৰ্ণা লজ্জা ভয়ং শোকং জুগুপ্সা চেতি পঞ্চমী।

কুলং শীলং তথা জাতিৰ্যো পাশাঃ প্ৰকীৰ্ত্তিতা ॥

পৰক ঘিণ কৰা, লাজ লগা, আত্ম বন্ধা কাৰব নোৱাৰিম
বুলি ভয় লগা, শোক কৰা, পৰৰ নিন্দা শুনি অপমান বোধ কৰা,
বংশৰ অভিমান কৰা, চৰিত্ৰ ও জাতিৰ প্ৰতি অভিমান এই অষ্ট-
পাশত বন্ধ থকা মানুহে শান্তিময়ী জীৱন গঢ়ি তুলিবলৈ বহুত
সাধ্য-সাধনাৰ আৱশ্যক। কিন্তু, অভ্যাস কৰিলে অতি দুৰুৰ
হলেও ক্ৰমাৎ সহজ হৈ অহাত একো বিচিত্ৰ নাই। প্ৰথমে
এনেবিলাক অভ্যাস নিজৰ ঘৰখনতেই আৰম্ভ কৰিলেহে লাহে
লাহে বাহিৰলৈ আগ বাঢ়িব পাৰিব।

নব্য পৰিণীতা স্ত্ৰী। পক্ষে পিতা-মাতাৰ ঘৰতকৈ স্বামীৰ
ঘৰেই হৈ যে বেচি আপোন তাক নকলেও হব। জীবনৰ শেষ-
লৈকে যাৰ লগত কটাব লাগিব তেওঁলোক আপোন নহৈ পিতা-
মাতা আপোন হব নোৱাৰে। গতিকে শাহু আৰু শহুৰক নিজৰ
মাক-বাপেকৰ দৰে ভক্তি শ্ৰদ্ধা কৰিব। দেৱৰ বৰজনাক
আদিকো ভাই-ককাইৰ দৰে ডাবি লব। নন্দা-নন্দীবিলা-
ককো বাই-ভনীৰ দৰে ব্যৱহাৰ কৰিব সেয়ে হলেই জীৱন মধু-
ময় হব। স্বামীৰ প্ৰতি অচলা ভক্তি ৰাখিব।

গুৰু অগ্নি দ্বিজাতিনাং বৰ্ণনাং ব্ৰাহ্মণাং গুৰুঃ ।

পশ্চিম-০ গুৰুদীনাং সৰ্বহিত্যাগতো গুৰু ॥

ব্ৰাহ্মণ ০ ৩য় চৰালা বৰ্ণৰে গুৰু ব্ৰাহ্মণ, তিৰোতাৰ
স্বামীয়েই গুৰু, অতিগিৰীয়া লোকে গুৰু। যি স্বামীৰ লগত
গোটাই জীৱন অতিবাহিত কৰিবই লাগিব গতিকে স্বামীৰ

মনোবঞ্জন হবলৈ যত্ন কৰা বুদ্ধিমতী গৃহিণীৰ প্ৰধান উপায়। ঘৰখনত পুৰুষৰ কৰ্তব্য যিমান ভিৰোতাবোৰে তাতোকৈ কম নহয়। কথাতেই কয় “পুৰুষৰ ঘৰ নাই ঘৰ ভিৰোতাৰ হে।” প্ৰতি কথাতেই ভিৰোতাই ঘৰখনলৈ চকু দিব লাগিব। অতিথি শুশ্ৰূষা, সকলোকে বান্ধি বাঢ়ি খুউৱা, পৰিষ্কাৰ পৰিচ্ছন্নকৈ আৰু ঘৰৰ আৱশ্যকীয় বস্তুবোৰ নিয়াবিকৈ বৰা বুদ্ধিমতী ভিৰোতাৰ প্ৰধান কৰ্তব্য। প্ৰতি কথাতেই শালৰ লগত পৰামৰ্শ কৰিব লাগে, তেহে জীৱন মধুময় হব তাৰ কোনো বিচিত্ৰ নাই।

অমৃতত শিশিৰে বৰ্ষি অমৃত শিশু ভাষিতা।

অমৃতত গুণৱতী ভাৰ্য্যা অমৃত পুত্ৰ পণ্ডিতা ॥

জাৰৰ দিনত জুই যেনে অমৃত, শিশুৰ আধা-ফুটা মাত, গুণবান পণ্ডিত পুত্ৰ সেইদৰেই অমৃত তুল্য। গুণৱতী হব পাবিলে স্বামীৰ পক্ষে নহয় সকলোৰেই পক্ষে অমৃত তুল্য হব পাবিব। এতেকে সদা গুণ আৰ্জ্জন কৰি আনন্দেৰে জীৱন কটাবলৈ যত্নবান হব। তিৰিঙ্গাতি বৃদ্ধী হলেও স্বামীৰ কাষত সদায় আদৰণীয়া হৈয়াৰ কোনো বিচিত্ৰ নহয়, এতেকে আনন্দেৰে দিন কটাই ভগৱৎ সৃষ্টি মাহাত্ম্য বিকাশ কৰি অন্তিমত স্বামী স্ত্ৰী মিলি পৰম ধামত স্থান পাবলৈ যত্ন কৰক। পূৰ্ব ভাষতে কৈ আহিছো যে স্বামী স্ত্ৰীৰ মিলন কণস্থায়ী নহয় ই জন্ম জন্মান্তৰিত মিলন, ই বিধিৰ নিৰ্বন্ধা, পূৰ্বকৃত্য কৰ্মৰ দ্বাৰা এই মিলনৰ আনন্দ ও নিবানন্দ ফল ভুগিবলৈ পাওঁ।

অসকৃদেহ কৰ্ম্মানি সুখদুঃখাদি ভুঞ্জন্তে ।

পবত্ৰা জ্ঞানিনো মূনে যান্ত্য'য়ন্তি পুনঃ পুনঃ ॥

পূৰ্বকৃত্য সদ ও অসৎ কৰ্ম্মৰ ফলতেই মানুহে সুখ ও
দুখ ভুঞ্জি পুনঃ পুনঃ সংসারত জন্ম গ্ৰহণ কৰিব লাগে।
সৎ কৰ্ম্মৰ ফলত সুখ আৰু অসৎ কৰ্ম্মৰ ফলত দুখ ভুঞ্জে।
এতেকে সৎকাম কৰি সুখৰ পথ মুকলি কৰিব লাগে।

পূৰ্বজন্মার্জিতো হৃচ্ছকাৰ্য্য পুংখা শুভাশুভম্।

পূৰ্বজন্মৰ আৰ্জিত ফল অনুসাবেই হে বৰ্ত্তমান ফল
ভুগিবলৈ পাইছে। এই বুজিয়েই ইন্দ্ৰিয় সেৱাত পৰিতৃপ্ত
থকাটো জ্ঞানী মানুহৰ কাম নহয়। মানৱ দেহত আবদ্ধ
প্ৰাৰদ্ধ আৰু অনাৰদ্ধ তিনিও কৰ্ম্মৰেই অধিকাৰ আছে, গতিকে
পূৰ্ব কৃত্যকৰ্ম্মৰ ফল এই জন্মত ভুগিছে। পবজন্মৰ বাবে যে
আৰ্জিব লাগে তাৰো প্ৰতি সতৰ্ক হ'ব লাগিব।

বাসাংসি জীৰ্ণানি যথা গৃহ্ণাতি ।

স্থানান্তৰেণ যেন নুপদ্যতে ॥

যেনেকৈ স্থানান্তৰ হওঁতে পুৰণা ঘৰৰ বেৰ, চাল, খেৰ
আদি নতুন ঘৰত ব্যৱহাৰ কৰা হয়, সেইদৰে পূৰ্বজন্মৰ ফলা-
ফলবিলাকো নতুন দেহত ব্যৱহাৰ হয়। গত বছৰত যি মাটিত
শস্য কৰিছিলোঁ তাৰো খাজনা দিব লাগিব, এইবছৰত যি
কৰিছোঁ তাৰো খাজনা দিব লাগিব বৰং নকৰকৈ যি মাটি
পাছত কৰিবলৈ পতিত ৰাখিছোঁ তাৰো খাজনা দিব লাগিব।
ইয়াৰ অন্যথা নহয়। কৰ্ম্মফলও তদনুকূপে অনুস্থাতাৰ অনুগমন

কৰে । পৰ জন্মৰ বাবে এই জন্মতে সৎকৰ্ম্ম কৰি বাট
মুকলি কৰি থব লাগে ।

গীতাঃ— বাসাংসি জীৰ্ণানি যথা বিহায়

নবাণি গৃহ্ণাতি নবোহপবাণি ।

তথা শৰীৰাণি বিহায় জীৰ্ণান্যন্যানি ।

সংযাতি নব্দগি দেহী ॥

যেনেকৈ পুৰণা ঘৰ এৰি মানুহে নতুন ঘৰ সাজি লয় সেইদৰে
এই দেহা বিনষ্ট হলে জীৱই আকৌ নতুন দেহা ধাৰণ কৰে ।
পুৰণা ঘৰত থাকোঁতে যেনেকৈ কাম কৰিব লাগিছিল নতুন
ঘৰতো তেনেকৈ কাম কৰিলেহে হব ।

ভোজনে মাতৃবৎ ভাৰ্য্যা ;

সমাবৎ বাক্য পালনে ।

বুদ্ধেস্ত মন্ত্ৰী ! পত্নীসাত্ ;

বেশ্যাবৎ শয়নে শুভ ॥

পতি-ভক্তি পৰায়ণা বুদ্ধিমন্তী ত্ৰিৰোতাঈ, মাকে যেনেকৈ
আগত থাকি সন্তানক খুৱাই সেইদৰে স্বামীক খুৱাব লাগে ।
মন্ত্ৰীয়ে যেনেকৈ ৰাজ্য পালনত ৰজাক পৰামৰ্শ দিয়ে ভাৰ্য্যায়ো
সেইদৰে স্বামীক বুদ্ধি পৰামৰ্শ দি ঘৰখন চলাব পাৰিব লাগে ।
ৰক্ষুবদৰে বাক্য পালন কৰিব লাগে । শয়ন কক্ষত বেশ্যা-
দৰে বেশ ভূষাদি নানান মিষ্টালালৰ দ্বাৰা স্বামীৰ মনৰ তৃপ্তি
সাধন কৰিব লাগে । ত্ৰিৰোতাৰ বেশভূষা লোকক দেখুৱাবৰ
বাবে নহয় ই সৃষ্টি পাতনৰ এটা বিশিষ্ট উপাদান বুলিব লাগে ।

সৌন্দৰ্য্যই সকলোৰেই মন আকৰ্ষণ কৰে, স্বামীৰ মন আকৰ্ষণ কৰিব পাৰিলে যে ভাৰ্য্যাৰ সৌভাগ্য বৃদ্ধি হ'ব, জীৱন মধুময় হ'ব ই নিশ্চয়। বাসৰ গৃহ একাৰ হ'ব নেলাগে তাত পোহৰৰ ব্যৱস্থা থকা ভাল। বেদৰ বিবাহৰ সম্প্ৰদান প্ৰসঙ্গত প্ৰথমেই বৰকন্যাৰ মুখ দেখুৱাবৰ ব্যৱস্থা দিছে। “সমীভ-বেখাম।” পৰম্পৰ বেচ যোৰ হৈছে।

সংসাৰ যাত্ৰাত তিবোতাতকৈ পুৰুষৰ কামৰ গুৰুত্ব বহু গুণে বেচি। সংসাৰৰ নানান অশান্তিৰ মাজত থাকি স্বামীয়ে ভাৰ্য্যাক অনেক কট্যুক্তি প্ৰয়োগ কৰিব পাৰে আনকি, মাৰ-কিলও কৰিব পাৰে। তেনে অৱস্থাতো স্ত্ৰীয়ে পুৰুষৰ প্ৰতি অসদাচাৰ নকৰি নিৰবে সহি থাকিব। যেতিয়া স্বামীৰ খঙৰ উপশম হ'ব তেতিয়াও নিজৰ দোষকেই স্বীকাৰ কৰি ক্ৰটি মাৰ্জ্জনা খুজিব, সেয়েহে স্বামীয়েও নিজৰ অধৈৰ্য্যৰ বাবে নিজেই মুহ্যমান হ'ব। ভবিষ্যতে তেনে নকৰিবৰ বাবে কল্পনা কৰিব। স্ত্ৰী তিনিও কালতেই পৰৰ অধীনা, প্ৰথম অৱস্থাত পিতা-মাতাৰ অধীনা, দ্বিতীয় অৱস্থাত স্বামীৰ অধীনা, তৃতীয় অৱস্থাতো পুত্ৰৰ অধীনা, তেনে স্থলত তিবোতাই পুৰুষক অৱহেলা কৰি কিয় জীৱনৰ অশান্তি বঢ়াই ল'ব।

মহানিৰ্ব্বাণ তন্ত্ৰে :—

যদাপ্তিযোহতি দৰ্শনং বৰ্কশা কলহে ৰতাঃ।

গৰ্হিষ্যতি স্বভৰ্ত্তাং তদৈব প্ৰবলঃ কলিঃ।

যদও কলিৰ প্ৰবৃত্তি তিবোতাবিলাক দুৰ্দাস্ত হোৱাই, সেইবুলি জানো জ্ঞানৱন্তী তিবোতাৰ পক্ষে আত্মমৰ্য্যদা ক্ষুণ্ণ কৰাটো বাঞ্ছনীয় হ'ব। স্বভাৱিকতে তিবোতাৰ মাতৃ মৃৎ ২৪ লাগে। সকলোৰে প্ৰতি সদাচাৰযুক্তা স্নেহময়ী হ'ব লাগে। সেয়ে হলেই জীৱন মধুময় নহৈ নোৱাৰে আৰু সকলো সময়তে ভাৰ্য্যাৰ স্বামীৰ স্বাস্থ্যৰ প্ৰতি লক্ষ্য বৰা উচিত। কিয়নো :—

ব্ৰাহ্মণো, বনিতা, লতা ;

বিনাশ্ৰয়ে নিজীৱতা।

ব্ৰাহ্মণ, তিবোতা আৰু লতা এই তিনিওকে এটা আশ্ৰয়ৰ আৱশ্যক। লতাই যেনেকৈ বগাবলৈ একো আশ্ৰয় নেপালে নিজৰেই বিনাশ হয়, সেইদৰে তিবোতায়ো কাৰো আশ্ৰয় নাপালে সংসাৰ যাত্ৰা সূচাকৰূপে চলাব নোৱাৰে। তিবোতাৰ স্বামীয়েই আশ্ৰয়ৰ প্ৰধান স্থল, স্বামীৰ স্বাস্থ্য থাকিলেহে ঘৰৰ সকলো কাম সূচাকৰূপে চলিব পাৰিব।

আত্মনাং সততং বন্ধেৎ

দ্বাৰৈবপি ধৰ্মৈবপি

ধন আৰু স্ত্ৰীকো অৱহেলা কৰি হলেও আত্মাক বন্ধা কৰিব। কিয়নো স্বাস্থ্য নহলে সংসাৰকেই বিষময় যেন লাগিব। স্বাস্থ্য নহলে তিবোতাৰ পৰাও আদৰ নেপাই, জীৱনেই নিবানন্দ-ময় হৈ উঠিব।

অতিদ্ৰিয়ৰ দোষতো অকাল মৃত্যুৰ কোলাত স্থান লব-

লগীয়া হয়। সেইবাবে স্বাস্থ্যৰ প্ৰতি বৰ সতৰ্ক হোৱা উচিত।

শনিবাৰে এটা মতা ঘণচিৰীকা চৰাই ধৰি ২১ টুকুৰা কৰি ঘিউত ভাজি খালে পুষ্ক-শক্তি চতুৰ্গুণ বৃদ্ধি হয়।
(প্ৰমাণিত)

এতোলা সৰু ইলাচী, এতোলা বৰ ইলাচী, দুতোলা লং, দুতোলা দালচেনি, এতোলা মোহনী ভাং খুন্দি গুৰি কৰি ৫ তোলা চেনি মিহলাই ঘিউত ভাজিব, পাছত পুনৰ পটাত মিহিকৈ পিহি তাত মোজোলা মিহলি কৰি লব ইয়াৰ এমহা পৰিমাণ একোটা বৰি নিতৌ গৰুলি খাব শক্তি বৃদ্ধি হব।
(প্ৰমাণিত)

হাতীশুঁড়িয়াৰ শিপা তামোলৰ লগত খালে আনে বু-কম্ব কৰাৰ দোষত হোৱা দোষ আৰোগ্য হব।

প্ৰকৃততে স্ত্ৰীয়ে পুষ্কশক্তিক বহু পৰিমাণে কাম কৰে যদিও তিবোতৰ কামৰ এটা নৈমিত্তিকতা আছে; কিন্তু পুষ্কৰ কামৰ তেনে কোনো নৈমিত্তিকতা নাই। পুষ্কৰ কামৰ পৰিশ্ৰম যথেষ্ট আছে, সেইবাবে কামৰ অন্তত জিৰণি লোৱা স্বাস্থ্যৰ পক্ষে মঙ্গলদায়ক। কিয়নো পৰিশ্ৰম কৰিলে শৰীৰৰ ভেদ বেগ ই চলাচল কৰে, টোপনিয়েহে ভাগৰ গুচায়। সেইবাবে বাতিৰ প্ৰথম পৰত শুবৰ ব্যৱস্থা কৰিব লাগে।

পুষ্কৰ শাৰীৰিক পৰিশ্ৰম যেনে মানসিক পৰিশ্ৰমো কম নহয়। বুদ্ধিমতী তি বাতাই প্ৰথম পৰ নানান মিষ্টা-

লাপৰ দ্বাৰা পুৰুষৰো মনোবঞ্জন কৰি নিজেও শুৰ, স্বামীকো
 শুৱাব লাগে। এবাৰ টোপনি আহিলে সহজেই সাৰ নেপায়।
 পৰিশ্ৰমী ইন্দ্ৰিয়বিলাকে জিৰণি পালে শৰীৰত বন্ধৰ সোঁতও
 ধিৰেৰে ববলৈ ধৰে মগজও স্থিৰ হয়। চতুৰ্থ পৰত স্বভা-
 বিকতে সাৰ পাব মন মগজও স্থিৰ থাকিব। সন্ধ্যাৰ ইন্দ্ৰিয়-
 বিলাকে নতুন উদ্যমেৰে কাম কৰিবলৈ সক্ষম হব। চতুৰ্থ
 যামেই উত্তম সন্তানকামী স্ত্ৰী-পুৰুষৰ বাবে মিলনৰ প্ৰকৃত
 সময়।

চতুৰ্থ প্ৰহৰ ৰাত্ৰী যো গচ্ছেৎ ৰমনীং নবঃ।

হৰি ভক্তিৰতং সূতং লভতে স মহামতী ॥

তনয়া জায়তে তস্য ধৰ্ম্মশীলা পতিব্ৰতা ॥

যাম গত ফলং ব্ৰহ্মণ ইতি কথিতং ময়া।

চতুৰ্থ যামত বলবান ও ধাৰ্ম্মিক পুত্ৰ কন্যা হবৰ খুব
 সম্ভৱ। সেই সন্তান পিতৃ-মাতৃপৰায়ন ধাৰ্ম্মিক হোৱাৰ
 কোনো সন্দেহ নাই। পিতৃ-মাতৃৰ স্বাস্থ্যও অক্ষুণ্ণ ৰাখি
 নিৰ্বিবাদে সংসাৰ যাত্ৰা চলোৱৈ সক্ষম হব।

গৃহস্থালিত পুৰুষৰ যেনেকৈ কামৰ গুৰুত্ব আছে, তিবো-
 তাৰো একেধাৰে কম নহয়। পুৰুষ যেনেকৈ প্ৰকৃতি জাত
 স্ত্ৰীয়ো তেনেকৈ প্ৰকৃতি জাত, তাতে সকলো পৰা মাকৰ
 ঘৰত থাকি যেনেদৰে স্বভাৱ গঠিত হৈছে তাক স্বামীৰ
 ঘৰলৈ অহিয়েই পৰিবৰ্ত্তন কৰি লোৱা বৰ সহজ নহয়। দৈন-
 ন্দিন কামৰ নানান বেমেজালিত লিপ্ত থাকি তিবোতাৰ

মনতো অশান্তি আছে। কাজেই অশান্ত ইন্দ্রিয়বিলাকক জিবনি লবলৈ সকাহ দিলেহে প্রকৃতিস্থ হব, মনও স্থিৰ থাকিব। বুদ্ধিমান পুৰুষে তেনে অৱস্থাত হে গৃহিণীক সদুপদেশ দিব। তিবোতাৰ ধৈৰ্য্যাশক্তি পুৰুষতকৈ বহুত গুণে বেচি, কোনো কাৰণবশতঃ এবাৰ ক্ৰোধ জন্মিলে সেই ক্ৰোধ তিবোতাৰ সহজে শাস্ত নহয়। বুদ্ধিমান পুৰুষে তাৰ বাবেও সময়ৰ অপেক্ষা কৰিব লাগে। কঙতে কয়ঃ—

কটাৰী ভাল কৰে শিলে ।

তিথোতা ভাল কবে কিলে ॥

যেনেকৈ এটাইবোৰ শিলতেই কটাৰীৰ ধাৰ মুঠে,
সেইদৰেই কেৱল কিলেই তিৰোতাক ভাল কৰিব নোৱাৰে।

বাম পার্শ্বে স্থিতাতাঞ্চ নাবীনাং সুখমান্বিত্য ।

ধস্ম গର୍ভেন বাক্যেন তোষয়িষ্যতি সাদৰং ॥

ধর্মোপদেশ আৰু আদৰ্শ দ্বাৰাই হে সকলোকে বশ
কৰিব পাৰি। তিব্বোতাৰ মন বৰ কোমল সছুপদেশ ও সদালাপৰ
দ্বাৰা নিশ্চয় বশীভূত হব।

মিলনৰ উপসংহাৰত কওঁ যে মধ্যবিধ গাৱলীয়া গৃহস্থী
বাসৰ গৃহৰ ভাল কন্দৰস্ত নথকা দোষতেই নানান দুৰ্গতি
ভুঞ্জিব লগা হয় । সেই বাবে নব্য দম্পতীক একেটা ঘৰতে
থাকিব নিদি পৃথক ঘৰ দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰি দিব লাগে ।

জীৱুৎপত্তি

উৰণং বুৰণং সৈব গজ্জনং ভ্ৰমণং স্তুথা ।

এতে চতুৰ্বিধা জীৱং ভৱন্তিমহতঃ তলে ॥

উৰণ, বুৰণ, গজ্জন ও ভ্ৰমণ এই চাৰি প্ৰকাৰ জীৱ জগতত আছে । আমাৰ এই প্ৰৱন্ধত কেৱল মানৱ জাতিৰ উৎপত্তিৰ বিষয়ে হে বৰ্ণোৱা হব বাকী তিনিবিধ জীৱৰ বিষয়ে কোনো উল্লেখ কৰা নহব ।

শৰীৰং কীদৃশং প্ৰভো ! মুক্তিবাকেন কৰ্ম্মনা ।

ইদানিং শ্ৰোতামিচ্ছামি ক্ৰহিমে শশিশেখৰ ।

কিমতে শৰীৰ হোৱয় সৃজন

কহিয়ো জগত স্বামী ।

কোন কৰ্ম্ম কৰি প'ৱয় মুকুতি

কোন কৰ্ম্মে অধোগামী ॥

ঈশ্বৰোবাচ :—

শূনু বৎস প্ৰবক্ষ্যামি শৰীৰং কৰ্ম্ম কপিনম ।

বজ্জ্বলা চ যা নাৰী বিসৃষ্টা পঞ্চমে দিনে ।

পীড়িতা কাম বাণেন তক্তঃ পুৰুষ মীহতে ॥

ঈশ্বৰ বদতি ৰাপু শূনা মানবৰ ।

কৰ্ম্মৰূপী দেহা ইটো জানা নিৰন্তৰ ॥

পঞ্চদিনে শুদ্ধ হৈবে ঋতুমতী নাৰী ।

জলয় মদনানল সহিতে নপাৰি ॥

কান শবে দন্ধ হৈয়া নারী সুবদনী ।
 পুষ্প বাসনা কবে গুনিয়ো আপুনি ॥
 ভগলিঙ্গ সমাযোগান্মৈথুনং স্যান্তথা তয়ো ।
 অন্যোহন্য স্পর্শনাদ্বেষি জায়তে চ মহৎ সুখম্ ॥
 উভয় পবশে উভয়র মিলে সুখ ।
 এতে সৃষ্টি হোরে জানা বিনোদ বিলাস ॥
 কবতে চ তদাবেতঃ প্রাণা পান বিসংশ্রিতে ।
 ক্রিতি বাপ স্তথা তেজা বায়ুৰাকাশমেবচ ॥
 উভয় সংযোগে য়েবে বিন্দু পাত হয় ।
 ক্রিতি বাপ তেজ বায়ু আকাশ মিলয় ॥
 এহি পঞ্চভূতি দেহা হোৱয় বিকাশ ।
 হেনমতে হোরে জানা শরীর প্রকাশ ॥
 নাভিবন্ধে তদা বৎস ভ্রাম্যতে চ সমীৰণৈঃ ।
 কুস্তকাব যথা চক্রে ঘটতে চ ঘটাদিকম্ ॥
 তথা সমীৰণো গৰ্ভে ঘটতে প্রাণীনাং তন্মুং ॥
 নাভিবন্ধে ভ্রমে বীজ সমীৰণ বেগে ।
 সঞ্চালিত হোৱে দেহ জানা সেহি চেগে ॥
 কুস্তকাব চক্রে যেন ঘট নিৰ্ম্মাণয় ।
 হেনমতে গৰ্ভবায়ু জৰায়ু সৃজয় ॥
 বস্ত্রাধিকা ভবেন্মারী ভাবে ছু ক্রাধিকঃ পুমান্ ।
 নপুংসক ততো জাতং সাম্যে চ বজ্রবীজয়ো ॥

মাতৃবক্ত অধিকেতে কন্যাজনময় ।
 পিতৃৰ অধিক বীৰ্য্যে পুত্র উপজয় ॥
 বক্ত শুক্ৰ দুয়ো যদি হোৱয় সমান ।
 হোৱে নপুংসক সিটো জানিবা সূজ্ঞান ॥
 কলনং চৈকবাত্ৰেণ বুদ্ধুদং পঞ্চমে দিনে ।
 শোণিতং দশ বাত্ৰেণ মাংস পিণ্ড চতুৰ্দশে ॥
 হেনমতে ঘৃষ্মা ফুৰয় একবাতি ।
 অৱশেষে হোৱে জানা জৰায়ু আকৃতি ॥
 পঞ্চদিনে হোৱে বীৰ্য্য বুদ্ধুদ আকাৰ ।
 দশবাত্ৰে হোৱে তথা বক্তেৰ সকাৰ ॥
 মাংস পিণ্ড হোৱে জানা চতুৰ্দশ দিনে ।
 কৰ্শ্ববন্ধে বদ্ধজাৰ ভ্ৰমে অনুক্ৰমে ॥
 মাসৈকপি চ সম্পূৰ্ণে মাংস পিণ্ডোহকোৰায়তে ।
 আদৌ সঞ্জায়তে বীজো ব্ৰহ্মাণ্ডঃ সহ সাক্ষুবঃ ॥
 পূৰ্ণ একমাসে মাংস পিণ্ডবৎ হয় ।
 হস্ত পদ ইত্যাদিৰ অক্সুব জন্ময় ॥
 এহিটো অক্সুব আদি বীজ ব্ৰহ্মাণ্ডৰ ।
 কৈলো সারশিত কথা সৃষ্টি পাতনৰ ॥
 তস্যমধ্যে সূমেক্ষচ কঙ্কাল দণ্ড ৰূপকঃ ।
 চৰা চৰাণাং সৰ্বেষাং দেবাদীনাং বিশেষতঃ ॥
 তাৰ মध्ये প্রকাশিবে কঙ্কাল সূমেক ।
 প্রকাশিবে চৰাচৰ ভূতগণ আক ॥

দেবাদি তালয় তাতে আছে প্রতিস্থিত ।
 বায়ুর সংযোগে গর্ভে বাড়ে প্রতিনিতি ॥
 প্রদীপ কলিকাকাং জীবং হৃদি সদা স্থিতম ।
 বজ্রবদ্বো যথা শ্যেনো গতোহপ্যাক্ষয়তে পুনঃ ॥
 দীপ শিখাবত জীর থাকন্ত হৃদয়ে ।
 এবাইবার শক্তি নাই পশি অভ্যন্তরে ॥
 পারে বচি বন্ধ শোন কিমতে পলাব ।
 বচির সংযোগে পুনবাপ নবদেব ॥
 মাসদ্বয়েত সম্পর্কে মেদ শুক্র পঃ ২তে ।
 মজ্জাস্থিনী ত্রিভিষাঃ কেশদ্বয় চতুস্তয়ে ॥
 দ্বৈমাস পর্বে মেদ শুক্র স্থিত হয় ।
 তিনি মাসে মজ্জা অস্থি জা'নবা হোরয় ॥
 চতুর্থ মাসতে কেশ চর্ম্মের বিকাশ ।
 এহিমতে ক্রমে ক্রমে হোরয় প্রকাশ ॥
 কর্ণাঙ্গি নাসিকা বহুং কণ্ঠোদবধ পঞ্চমে ।
 শুক্রা দুঃপদ্যতে বহুং বহ্নারিদ্ভিন্দু সমুদ্ভব ॥
 কাণ চকু নাক মুখ কণ ও উদর ।
 পঞ্চম মাসেতে প্রায় সর্ব কলেরব ॥
 ক্রমে উপজয় শুক্র শুক্রহন্তে তেজ ।
 তেজহন্তে উদ্ভব হোরয় জানা বীজ ॥

প্রাণতো বায়ুকুৎপন্নঃ কালাগ্নি স্যদ পানতঃ ।
 শুক্রতো নাড়ীকোৎপত্তিঃ শুক্রাদগ্নি সমুদ্ভবঃ ॥
 মাংসতশ্চ মলোৎপত্তিস্মৃজা চাপি ততো ভবেৎ ।
 বায়ুনা প্রাণনিষ্প্রাণত্বপানাদগ্নি সম্ভব ॥
 শুক্রে নোৎপাদিতা জিহ্বা নাসিকা সর্বদেহিনাঃ ।
 বক্তাণু পদ্যাত শূন্যং প্রাণবন্ধে দ্বয় তথা ॥
 প্রাণহন্তে হোরে বায়ু কহিলোঁ হো মাৰ ।
 অপানেতে হোরে জানা কালাগ্নি সঞ্চাব ॥
 শুক্রহন্তে হোরে নাড়ী অগ্নির উৎপত্তি ।
 মাংসহ ন্ত মলমজ্জা জানা হোরে স্থিতি ॥
 বায়ুহন্তে প্রাণ অপানহন্তে অগ্নি ।
 জিহ্বা ও নাসিকা সৃষ্টি শুক্রহন্তে জানি ॥
 বক্তহন্তে দুই নেত্র হোরয় বিকাশ ।
 প্রাণহন্তে প্রাণদ্বয় কবন্ত প্রকাশ ॥
 ষষ্ঠমুখং তথাপাদৌ সৰ্ববাক্যানিচ সপ্তমে ।
 সন্ধিঃ সম্পূর্ণতাং য়াতি অষ্টমে মা সিবৈ ততঃ ॥
 ছয়মাসে মুখ পদ সম্পূর্ণ হোরয় ।
 সপ্তমেতে সৰ্ব্ব অঙ্গ কহিলোঁ নিশ্চয় ॥
 অষ্টম মাসেতে পূর্ণ হোরে ত্রিঙ্গণ ।
 ছেনমতে ছে'রে জানা শৰীর গঠন ॥
 অণ্ডাধারস্ত কক্ষাণাং আৰভ্য গৃহমূলতঃ ।
 দ্বাত্রিংশজ জ্ঞান বিজ্ঞেয়া গ্রহিণো বর্ততে সদা ॥

অগাধাৰ কঙ্কাল যে গুহ মূলহন্তে ।
 আৰম্ভ কৰিয়া গ্ৰন্থি আছে বেন মতে ॥
 ষাতিংশত গ্ৰন্থি আছে শৰীৰ বিয়পি ।
 জ্ঞানমার্গ বীণে আক নজানে কদাপি ॥
 বিচিত্ৰ বহস্য দেহা বিধিৰ নিশ্চয় ।
 জ্ঞানী বিনা জানা আক নজানয় আন ॥

তস্যমধ্যেসদা সৰ্ব্ব নাভ্যন্ত্ৰ ব্যৱস্থিতাঃ ।
 ঈড়া চ পিঙ্গলাচৈব সুষুমা চ তৃতীয়িকা ॥
 গান্ধাৰী হস্তিজিহ্বা চ পুষাচৈব যশস্বিনী ।
 অলম্বুশা কুলশৈচব শঙ্খিনী দশমী তথা ॥
 গ্ৰন্থিৰ মধ্যত নাড়ী আছয় প্ৰকটি ।
 প্ৰধানা যে দশনাড়ী কহিলোঁ সম্প্ৰতি ॥
 ভাগে ভাগে কৈবোঁ জানা যাৰ যিবা নাম ।
 ঈড়া পিঙ্গলা যে আক সুষুমা প্ৰধান ॥
 গান্ধাৰী হস্তিজিহ্বা পুষা আক যশস্বিনী ।
 অলম্বুশা কুল আক দশমে শঙ্খিনী ॥

অন্যাশ্চ নাড়ীকাঃ ক্ষুদ্ৰাঃ সহস্ৰাং দ্বিসপ্ততি ॥

দ্বিসপ্ততি সহস্ৰনাড়ী আছে বিদ্যমান । ৭২০০ নাড়ী ।

এৰ মধ্যে দশ নাড়ী জানিবা প্ৰধান ॥

ঈড়া চ বাম ভাগেতু দক্ষিণে পিঙ্গলা তথা ।
 ব্ৰহ্মৰন্ধ্রে সুষুমা চ গান্ধাৰী বাম চক্ষুৰি ॥

ঈড়া বাম ভাগে স্থিতি দক্ষিণে পিঙ্গলা ।

বাম চক্রে গান্ধারী বে ব্রহ্মবজ্রেতে সুষুম্না ॥

দক্ষিণে হস্তিজিহ্বা চ পুষা চ কর্ণ দক্ষিণে ।

বামে যশস্বিনী চৈব মুখেচালম্বুযা তথা ॥

কুহ চ লিঙ্গ মূলে চ শঙ্খিন শিবশো পবি ॥

এবং দ্বাবং সমাবৃত্য তিষ্ঠন্তি দশ নাড়ীকা ॥

হস্তিজিহ্বা দক্ষিণ চক্ষুতে স্থিতি হয় ।

পুষা নাড়ী কর্ণ দক্ষিণেতে জানা বয় ॥

বামকর্ণে যশস্বিনী নাড়ী কবে স্থিতি ।

মুখে অলম্বুযা নাড়ী কবয় বসতি ॥

লিঙ্গমূলে কুহ নাড়ী জানিবা মনাই ।

উপরি মস্তক ভাগে শঙ্খিন বহয় ॥

এহিমতে দশ নাড়ী দেহে নিবসতি ।

দশ দ্বাৰ কন্ধ কবি হৈয়া আছে স্থিতি ॥

ক্ষিতিশ্চ বাবি তেজশ্চ শবনাকাস মেবচ ।

স্বৈৰ্ঘ্যং গতা ইমেপঞ্চ বাহ্যভ্যান্তৰ এবচ ॥

অষ্টমাসে পঞ্চভূত জানা নিবন্তৰ ।

পঞ্চভূত দেহে স্থিতি বাহ্যভ্যান্তৰ ॥

অস্থি চক্ষ্ম তথা নাড়ী লোম মাংসস্তথৈবচ ।

এতেপঞ্চ গুণাঃ প্রোক্তাঃ পৃথিব্যাঞ্চ ব্যৱস্থিতা ॥

অস্থি চক্ষ্ম নাড়ী বোম মাংসসমে পঞ্চ ।

পৃথিবীর গুণ ইটো কহিলো প্রপঞ্চ ॥

জীবুৎপত্তি

মলমূত্রং তথা শুক্রং স্নেহা শোণিত মেবচ
এতে পঞ্চ গুণাঃ প্রোক্তা আপস্তম্ব ব্যৱস্থিতা ।
জলহন্তে মল মূত্র শুক্র যে শোণিত ।
স্নেহা সমে পঞ্চ গুণ হোৱে জানা স্থিত
ক্ষুধা তৃষ্ণা নিদ্রামোহঃ তথা কান্তি বেবচ ।
এতে পঞ্চ গুণাঃ প্রোক্তা সৃজ সূত্র ব্যৱস্থিতা ।
ক্ষুধা তৃষ্ণা নিদ্রামোহ কান্তি পঞ্চ এই ।
তেজস্ব যে গুণ ঠাট্টা কহিলো নিশ্চয় ॥
বিবোধাক্ষেপণ কৃষ্ণ ধাবণং তৰ্পণং তথা ।
এতে পঞ্চ গুণাঃ বৎস মাকতে চ ব্যৱস্থিতা ॥
বিবোধ আক্ষেপ কৃষ্ণ ধাবণ তৰ্পণ ।
এহি পঞ্চ জানিবাং মাকতৰ গুণ ॥
বাগ্‌দ্বৈশ্চ মোহশ্চ ভয়ং লজ্জা তথৈবচ ।
পঞ্চ দশ গুণাঃ প্রোক্তা সঞ্জাতশ্চ মুনিশ্চর ॥
বাগ্‌দ্বৈশ্চ মোহ ভয় লজ্জা আদি কপি ।
পঞ্চদশ গুণে দেহা আছয় আবৰি ॥
প্রাণা-পাণ সমানশ্চেদান ব্যানৌ চ বায়ব ।
নাগ কুম্ভোহথ কুকৰো দবদন্ত ধনঞ্জয় ॥
প্রাণ অপাণ ব্যান সমান উদান ।
এহি পঞ্চ বায়ু ভ্ৰমে দেহমধ্যে জ্ঞান ॥
নাগ কুম্ভ কুকৰ দেবদন্ত ধনঞ্জয় ।
এহি দশ বায়ু প্রাণ কহিলো নিশ্চয় ॥

হৃদি প্রাণা বসেন্নিত্য মপানো গুহ্য মণ্ডলে ।

সমানো নাভিদেশে চ উদানঃ কণ্ঠ দেশতঃ ।

ব্যান সর্ব শরীৰেতু প্রধানাঃ পঞ্চ বায়ব ॥

হৃদয় ৩ প্রাণ বায়ু কবে নিবসতি ।

কবয় অপাণ বায়ু গুহ্যত বসতি ॥

নাভিত সমান বায়ু কণ্ঠত উদান ।

সর্ব শরীৰত থাকে বায়ু নামে ব্যাণ ॥

প্রাণ অপাণ ব্যাণ সমান উদান ।

এহি পঞ্চ বায়ু হেতু বহি আছে প্রাণ ॥

ব্রহ্মাণ্ডে যে গুণাঃসন্তি তে তিষ্ঠন্তি কলৈববে ।

পাতালং ভূধনালোকা আদিত্যাদি নব গ্রহাঃ ।

নাগাশ্চ সর্ব দেহিনাং পিণ্ডমাধ্য ব্যরস্থিতা ॥

ব্রহ্মাণ্ডত যত গুণ আছে বিদ্যমান ।

আছন্ত সমস্ত গুণ শরীৰতো জ্ঞান ॥

পাতাল পর্বত লোকালয় আদি কবি ।

আদিত্যাদি নব গ্রহ আছয় আবধি ॥

নাগ, খগ, চন্দ্র, সূর্য দেহে নিবসতি ।

চৌকয় ব্রহ্মাণ্ড দেহা মধ্যে হোরে স্থিতি ॥

পাদাধস্ততলং বিদ্যা তদূর্দ্ধং বিতলং তথা ।

জানুলোকঃ স্তূতলৈষেব তলঞ্চ সন্ধি বন্ধুকে ॥

তলাতলং গুল্ফমধ্যে লিঙ্গমূলে বসাতল ।

পাতালং কটি সন্ধৌ চ পাদাদৌ লক্ষ্যে দুঃখঃ ॥

চৰণৰ নিম্ন ভাগে জানিবা অতল ।
 উৰ্দ্ধভাগ চৰণৰ মানিবা পাতাল ॥
 স্ততল বুলিয়া দুই জানুক জানিবা ।
 জানুৰ সন্ধিক তল বুলিয়া মানিবা ॥
 গুল্‌ফমধো তলাতল লিঙ্গে বসাতল ।
 কটিৰ সন্ধিত জানা কহিলেঁ পাতাল ॥

ভূলোক নাভি দেশেতু ভুবোলোকাস্তদা হৃদি ।
 স্বলোকঃ কণ্ঠদেশতো মহলোকশ্চ চক্ষুষি ॥
 জননোক স্তদৃক্ষঃ তপোলোকো ললাতকে ।
 সত্য লোকশ্চ শিরসৈঃ ভুবনানি চতুর্দশঃ ॥

নাভিমধ্যে ভুলোক যে এদয়ে ভূব লোক ।
 কণ্ঠেতে স্বলোক চক্ষুদ্বয়ে মহলোক ॥
 চক্ষুৰ কিঞ্চিৎ উদ্ধে জনলোক কয় ।
 ললাটত তপোলোক কহিলেঁ নিশ্চয় ॥
 মস্তকৰ ওপৰত সত্যলোক জান ।
 চতুর্দশ ভূবন দেহে আছে বিদ্যমান ॥

ত্রিকোণে চ স্থিতো মেক কদ্র লোকে চ মন্দৰ ।
 কৈলাশো দক্ষিণে কোণে বামে কোণে হিমালয় ।
 বিষ্ণো বিষ্ণু স্তদূর্দ্ধে চ সন্তোভে কুল পৰ্বতা ॥

উৰ্দ্ধ কোণে মন্দৰ যে ত্রিকোণেতে মেক ।
 কৈলাশ দক্ষিণে, বামে হিমালয় আক ॥

ତାହାର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବେ ବିକ୍ରାୟ ବିଷ୍ଣୁ ଆଦି କରି ।

ସମସ୍ତ ପର୍ବତେ ଦେହେ ଆହୁତ ଆବରି ॥

ଅସ୍ଥି ସ୍ଥାନେ ଚ ଡ୍ରଫ୍ଟବ୍ୟୋ ଜନ୍ମୁଦୀପୋ ବାରସ୍ଥିତା ।

ମାଂସେଷୁ ଚ କୁଶଦୀପାଃ କ୍ରୌଞ୍ଚଦୀପଃ ଶିବନ୍ତୁ ଚ ।

ଶାକ ଦୀପଃ ପୟୋ ବକ୍ତେ ପ୍ରାଗିନାଂ ସର୍ବସଙ୍କ୍ରିଷ୍ଟୁ ॥

ତଦୂର୍ଦ୍ଧ୍ବ ଶାଲ୍ମଳି ଦୀପଂ ଶ୍ଳକ୍ଷ୍ମଚ ଲୋମ ସଂଶ୍ଳେଷେ ।

ନାଭୌ ଚ ପୁଷ୍କର ଦୀପଃ ମାଗବନ୍ତଦନ୍ତବନ୍ତମ୍ ॥

ଅସ୍ଥିସ୍ଥାନେ ଜନ୍ମୁଦୀପ ମାଂସେ କୁଶ ଦୀପ ।

ଶିବା କ୍ରୌଞ୍ଚ ଦୀପ ଜଳ ବକ୍ତେ ଶାକ ଦୀପ ॥

ସଙ୍କ୍ରିତେ ଶାଲ୍ମଳି ଦୀପ ଶ୍ଳକ୍ଷ୍ମଦୀପ ଲୋମେ ।

ନାଭିତେ ପୁଷ୍କର ଦୀପ ଏହି ଅନୁକ୍ରମେ ॥

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୀପ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନେ ଆହେ ଶରୀରବ ।

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମୁଦ୍ର ଆହେ ଆ ତ ଅନନ୍ତବ ॥

ଲବନୋଦସ୍ତଥା ଗୁଡ଼େ ଶୁକ୍ରେ କ୍ଳୀବୋଦ ମାଗବଂ ।

ମଞ୍ଜା ଦଧିସମୁଦ୍ରାଫ୍ତ ତଦୂର୍ଦ୍ଧ୍ବ ଘୃତ ମାଗବଂ ॥

ବାରିଧିଃ କଚ୍ଛବଃ ପ୍ରୋକ୍ତଃ । ଈକ୍ଷୁମାଂସକଟି ଶୋଣିତେ ।

ଶୋଣିତେଷୁ ସୂବାଃ ପ୍ରୋକ୍ତାଃ ଧ୍ୟାତା ମାଗବ କୀର୍ତ୍ତିତା ।

ଗୁଡ଼େ ଲବଣ ଶୁକ୍ରେ କ୍ଳୀବ ଯେ ମାଗବ ।

ମଞ୍ଜାତେ ସମୁଦ୍ର ଦଧି ଚର୍ମେ ସ୍ବତ ଧବ ॥

ଜିହ୍ବାତେ ଜଳାଧି ଈକ୍ଷୁକଟି ଶୋଣିତେତେ ।

ବକ୍ତେତେ ସମୁଦ୍ର ସୂବା ଜାନା ନିର୍ଦ୍ଧେ ନିର୍ଦ୍ଧେ ॥

নাদ চক্রে স্থিতঃ সূর্য্যো বিন্দু চক্রে চ চন্দ্রমা ।

লোচনে মঙ্গলঃ প্রোক্তো হৃদি সোমসূতস্তথা ॥

নাদ চক্রে সূর্য্যদেব চন্দ্রমা বিন্দুতে ।

চক্ষুতে মঙ্গল গ্রহ বুধ হৃদয়তে ॥

উদবে চ গুরুশ্চৈব শুক্রে শুক্রস্তথৈ বচ ।

নাভি চক্রে স্থিতো মন্দো মুখে বাহু স্থিতঃসদা ।

পাদে নাভৌ চ কেতুশ্চ শরীৰে গ্রহ মণ্ডল ॥

উদবেতে বৃহস্পতি শুক্রে শুক্র বয় ।

শনি গ্রহ নাভি চক্রে কহিলো নিশ্চয় ॥

মুখে বাহু নাভি পদে কেতুব বসতি ।

এহিমতে গ্রহগণ দেহে কবে স্থিত ॥

ক্রয়ুগলৰ মধ্যত বি সহস্ৰ দল পদ্য নিহিত আছে সেই
ঠাইতে সূর্য্য, লিঙ্গ মূলত দ্বিদল, পদ্যৰ ওপৰত বি চক্ৰ আছে
সেই ঠাইত চন্দ্র আৰু হৃদয়ত বুধ, উদবত বৃহস্পতি, শুক্ৰতে
শুক্ৰ, নাভি চক্ৰত শনি মুখত বাহু, পদ ও নাভি উভয়তে কেতু
গ্রহ এই প্ৰকাৰে শৰীৰত গ্রহ মণ্ডল বিদ্যমান আছে ।

নবমে মাসি গৰ্ভস্থঃ সৰ্ব্বান্ সংস্ৰবতে মনঃ ।

নবদ্বাৰ পুৰে দেহী সময়ান্শচ বিকাৰ কাণ্ ॥

সুখং দুঃখং শমং কৃতা ভুক্তঞ্চ হৃদয়ে নৃনাং ।

সুকৃতং দুষ্কৃতঞ্চৈব যৎকৃত্যং পূৰ্ব্ব জন্মানি ॥

তৎ সৰ্ব্ব সফলং জ্ঞাত্বা উৰ্দ্ধপাদ স্তম্বোমুখঃ ॥

নবম মাসেতে য়েবে গৰ্ভ পূৰ্ণ হয় ।
 পূৰ্ববৰ সমস্ত কৰ্ম্ম স্মৰণ হোৱয় ॥
 প্ৰবেশিয়া নবদ্বাৰ দেহৰ ভিতৰে ।
 সময় সাপেক্ষী জীৱ থাকে অভ্যস্তবে ॥
 উদ্ধপদ অধামুখে থাকে নিবস্তব ।
 মাতৃবস ভুঞ্জি জীৱ গৰ্ভৰ ভিতৰ ॥
 অভ্যাসামি শিৰং জ্ঞানং সংসাৰাৰ্ণবতাৰণম্ ।
 চিৰযোগী ততো ভূত্বা মুক্তো যাস্যামিতৎক্ষণাৎ ॥
 কৰ্ম্ম প্ৰতিজ্ঞা গৰ্ভ শব্দটে পৰিয়া ।
 অভ্যাসব শিবজ্ঞান ইবাৰ জন্মিয়া ॥
 গভবন্ধ এৰাইবোহো চিৰযোগী হয় ।
 ইমত ভাবিয়া জাৱ গৰ্ভ ত থাকয় ॥
 গৰ্ভেতু স্প্ৰবিষ্টেতু তিমিৰে ঘোৰ দৰ্শনে ।
 যদি নাতা সূৰ্য্য ভুঙক্তে অন্নপানাদিকং ততঃ ॥
 জনন্যা নাভি দেশেতু মুখং দত্বা পিবত্যসৌ ।
 ততো জীবতি গৰ্ভেতুসৌ হ্যন্যথা মৰণং ভবেৎ ॥
 অন্ধকাৰ গৰ্ভ মধ্যো কঠেতে থাকয় ।
 মাতৃ যদি সূৰ্য্য ভুঞ্জি জীবই ও ভুঞ্জয় ।
 সেহিকালে মাতৃ যিবা অন্নপান কৰে ।
 নাভিৰ সংযোগে পশে শিশুৰ উদৰে ॥
 ইমতে আহাৰ যদি খাইবাক নোৱাৰে ।
 অৱশ্য মৰিব শিশু মাতৃৰ উদৰে ॥

এতস্মিন্নন্তবে বৎস বিশেষাং গৰ্ভ শঙ্কটে ।
 নিঃসার্যাতে তদা বালঃ প্ররলৈ স্মৃতিমাক্ৰতৈঃ ॥
 পতিতো হপি ন জ্ঞানাতি মুচ্ছিতোহপিততশ্চুত ।
 স্মৃতি বাত গভীৰেণ যোনিবন্ধস্য পীড়নাৎ ।
 বিস্মৃতং সকল জ্ঞানং গৰ্ভে যচ্চিন্তিতং হৃদি ।
 যথা ভবতি জ্ঞেয়ৈ স্মৃতি ভূতৈশ্চ পীড়নাৎ ।
 মাতৰং স্মৰতে নিত্যং বুভুক্ষা দৃঢ় বোদনঃ ।

স্মৃতিকা বায়ুৰ বেগ সহিতে নপাৰি ।
 মুচ্ছিত হইয়া পৰে ভূমিৰ ওপৰি ॥
 কৈবহন্তে আসিআছে হয় বিস্মৰণ ।
 বিশেষত কষ্ট পায়। যোনিৰ পীড়ন ॥
 যিবা চিন্তা কৰিছিল গৰ্ভৰ ভিতৰ ।
 অভ্যাসিবো শিরজ্ঞান আমি নিবস্তৰ ॥
 ভূমিষ্ঠহইব মাত্ৰ যাই পাহৰিয়' ।
 বোদন কৰয় শিশু ! বুভুক্ষু হইয়া ॥
 সিটোকালে মহামায়া জ্ঞানক হবয় ।
 সমষ্ট পাহৰি জীৱে মাতৃক স্মৰয় ॥
 পঞ্চৈতান্যপি সৃজন্তে গৰ্ভস্থ সৌবে দেহিনঃ ।
 আয়ুক চ বিতঞ্চ বিদ্যা নিধন মেবচ ।
 আয়ুকস্ম বিত বিছা আৱৰ মৰণ ॥
 গৰ্ভমধ্যে এহি পঞ্চ হয় নিৰ্দ্ধাৰণ ।
 তৎক্ষনাদেব গৃহাতি শৰীৰমাতি বাহিকং ॥
 কেবলং তন্মনুষ্যানাং নান্যেষাং প্ৰাণিনাং কচিৎ ।

হৃত্যুমাতে প্রেত দেহা কৰয় ধাৰণ ।
 কেৱল মনুষ্য মাত্ৰ ইহাৰ কাৰণ ।
 অপৰ প্ৰাণীৰ এহি প্ৰেত দেহা নাই
 শাস্ত্ৰৰ সন্মত ইটো কহিলোঁ নিশ্চয় ।
 প্ৰেত দেহমিতি প্ৰোক্তং ক্ৰমাদেব ন সংশয় ।
 ততঃ সপিণ্ডীকৰণে বান্ধবৈ সংকৃতে নৰৈঃ ।
 পূৰ্ণ সংবৎসৰে' দেহমতোহন্যং সংপ্ৰপত্ততে ।
 ততঃ স নবকে যাতি স্বৰ্গে বা শ্বেন কৰ্ম্মনা ॥
 যাবত সপিণ্ডী কৰ্ম্ম কৰে পুত্ৰগণ ।
 তেবে অগ্ৰ দেহা ধৰে প্ৰতাপ্তা মোচন ।
 বছৰেক এহিমতে বৈব প্ৰেত হৈয়া ।
 প্ৰেতদেহা বিমোচাইব সংকৃতি কৰিয়া ।
 পুনৰপি অগ্ৰদেহা কৰিব ধাৰণ ।
 ইহাৰ সহায়ে জীৱে কৰিবে গমন ।
 শুকৰ্ম্মৰ ফলে স্বৰ্গ কৰিব বসতি ।
 অথবা কুকৰ্ম্ম ফলে যাবে অধোগতি ॥

ন মাহ হলেই গৰ্ভ পূৰ্ণ হয় । সেই সময়ত গৰ্ভস্থ সন্তানৰ
 পূৰ্ব্ব জন্মৰ সকলো স্মৰণ থাকে । মাতৃৰ উদৰত ওপৰলৈ ভৰি
 আৰু তললৈ মূৰ কৰি থাকি অতি কষ্ট পোৱা বাবে গৰ্ভস্থ জীৱই
 এই বাৰ জন্ম ধৰি পৰম ব্ৰহ্মক আৰাধনা কৰি গৰ্ভ শঙ্কটৰ পৰা
 পৰিত্ৰাণ পাবৰ বাবে প্ৰতিজ্ঞা কৰে । যেতিয়া প্ৰসৱ বায়ুৰ উৎ-
 পীড়ন আৰু যোনিৰ চেপাত কষ্ট পায় ভূমিষ্ঠ হোৱা মাত্ৰেই

গৰ্ভত চিন্তা কৰা আটাইবোৰ কথাই পাহৰি যায়। সেই সময়তে জীৱক মহামায়াই আৰম্ভ ধৰে ভূমিষ্ঠ মাত্ৰেই বুভুক্ষু হৈ মাকক স্মৰণ কৰে।

মৃত্যু মাত্ৰেই মনুষ্যৰ অতিবাহিক দেহা প্ৰাপ্ত হয় ইয়াকেই প্ৰেত দেহা বোলে। বেতিয়ালৈকে সপিণ্ডীকৰণ নহয় তেতিয়ালৈকে এই প্ৰেত দেহা লৈ জীৱই অপেক্ষা কৰি থাকে। পূৰ্ণ সম্বৎসৰত সপিণ্ডীকৰণ হলেই প্ৰেত দেহা পৰিত্যাগ কৰি অন্য দেহা ধাৰণ কৰে। এই দেহাৰ সহায়ত কৰ্মফল অনুসৰি স্বৰ্গ বা নৰকগামী হয়। এই অতিবাহিক দেহা কেৱল মনুষ্য মাত্ৰৰ হৈ আছে। অন্য প্ৰাণীৰ এই দেহা নাই।

দেবত্বমথ মানুস্যং পশুতং পক্ষীতাং তথা।

কৃমিত্বং জন্মাদ্যাশ্চ পক্ষাণং পশাবো নবাঃ ॥

জীৱই নিজ কৰ্মফলৰ দ্বাৰা দেহত্ব, মনুষ্যত্ব, পশুত্ব, পক্ষীত্ব, কৃমিত্ব আৰু শ্বাবৰত্ব দেহা প্ৰাপ্ত হয়।

জায়ন্তে চ মূয়ন্তে বা সংসাৰে দুঃখ সাগৰে।

কৰ্মনা জায়ন্তে জন্তু কৰ্মনৈব প্ৰলীয়তে ॥

শ্বাবৰ জন্ম পশু-পক্ষী সকলোৱেই সংসাৰ দুখ সাগৰত জন্ম মৃত্যু ভোগ কৰে। কৰ্মৰ দ্বাৰাই জীৱ উৎপন্ন হয় আৰু কৰ্মৰ দ্বাৰাই বিলীন হয়।

চবাচৰ মিদং সৰ্ব্বং কৰ্মাত্মকং স্থনিশ্চয়ঃ।

মাতা কাৰ্য্য পিতা কৰ্ম কৰ্মৈবপৰমো গুৰুঃ ॥

এই চৰাচৰ সমস্তই কৰ্ম্মানুক আনকি পিতা-মাতা গুৰুও
নিজ কৰ্ম্মৰ হে ফল। একমাত্ৰ কৰ্ম্মৰ দ্বাৰাই হে জীৱই
স্বৰ্গ বা নৰক ভোগ কৰে।

সুখ দুঃখ ময়ৈ স্বীয়ৈঃ পূন্য পাপৈঃ নিয়ন্ত্ৰিতঃ ।

তত্তজাতিযুতং দেহং সম্ভোগঞ্চ স্বকৰ্ম্মজং ॥

প্ৰাণীয়ে সুখ-দুখ নিজৰ কৃত্য পূন্য বা পাপ কৰ্ম্মৰ
ফলত সেই সেই জাতিযুক্ত দেহ ধাৰণ কৰি স্বকৰ্ম্মৰ ফল
ভোগে ।

অত্ৰজন্ম সহস্ৰযু সহস্ৰৈৰপি তাপস ।

কদাচিল্লভতে জন্মস্মানুয্যং পূণ্যস্য সঞ্চয়াৎ ।

সহস্ৰ জন্মৰ মাজত কোনো এক জন্মত, সহস্ৰ
মনুষ্যৰ মাজত কোনো এজনে পূণ্যৰ বলত দুৰ্লভ মনুষ্য
জন্ম লাভ কৰে ।

সম্পদং স্বপ্নসঙ্ক্ৰাশং যৌৱনং কুহুমোপমং ।

তৰিদ্ধং পৰমায়ুশ্চ যস্য জ্ঞানলতা ধ্বতিঃ ।

যাৰ জ্ঞানলতা ধ্বতি হৈছে তেওঁ পাৰ্থিব সম্পদক
স্বপ্নৰ নিচিনা, পৰমায়ুক তড়িতৰ দৰে ক্ষণস্থায়ী বুলি ভাবে ।

চতুবৰ্ণীতি লক্ষ্যে শব্দৈৰেষু শব্দোবিনাং ।

নমানুষং বিনান্যত্ৰ তত্তজ্ঞানস্ত লভ্যতে ॥

চৌবাৰি লক্ষ যোনি পৰিভ্ৰমণ কৰিলেও মনুষ্য জন্মৰ
বাহিৰে তত্তজ্ঞান লাভ নহয় ।

প্ৰভবঃ সৰ্বদুখানাশাস্ত্ৰয়ং সকলা পদাং ।

আলয় সৰ্ব পাপানাং সংসাৰং বৰ্জয়েৎ প্ৰবং ॥

এই সংসাবেই সৰ্বগো দুখৰ আকাৰ আৰু পাপৰ
আলয় । অতএৱ এই সংসাৰ পৰিত্যাগ কৰিবলৈ যত্ন কৰিব
লাগে ।

অপভাং মে কলত্ৰং য ধনং মে বান্ধবাস্ত মে ।

লপন্তুমিতি গন্তুং মতি কাল বুকোদবঃ ।

মোৰ লৰা, মোৰ ভৰোভা, মোৰ ধন, মোৰ বন্ধু-বান্ধৱ
বুলি প্ৰলাপ বকোঁতা মানুহক কাল বুকোদবে গিলি থৈছে ।

পৃথিৱী দহ্যতে যেন মেঘশ্চাপা বৰ্ষাৰ্ষিত ।

শুণ্যতে সাগৰ জলং শৰীৰে বপি কা কথা ॥

যি কালে পৃথিৱীক দহ কৰিছে, সূৰ্য্যক পৰ্ব্বতকো হিম-
ভিন্ন কৰিছে, সাগৰৰ জলকো শুহিছে সেই কালে যে দেহীৰ
দেহক ধ্বংস কৰিব তাত কি আচৰিত আছে ।

মোহপাশময়ে পাশৈৰ্য্যো বন্ধোহি তিষ্ঠতি ।

জীৱী ধৰ্ম্মাদিষু সংসক্তো মুচ্যতে ন কদাচন ॥

জীৱী, ধন আদিতে আসক্ত হৈ যি মোহপাশত আবদ্ধ হৈ
আছে, সি আৰু এই জন্মত তুচ্ছ পাপৰ পৰা মুক্ত হব
নোৱৰে ।

হে পদেমোক্ষ বন্ধায় নিৰ্ম্মমেতি মমেতি চ ।

মমেতি বন্ধাতে জন্তুৰ্ণ মমেতি ম বন্ধ্যতে ॥

মমতাৰ দ্বাৰা জীৱ বদ্ধ থাকে । এই মমতাক পৰিত্যাগ কৰিব

পাবিলেই মুক্ত হব পাৰে।

কৃষ্ণা পাপ বিনিৰ্ভিন্নং সিন্ধুং বিষয় সৰ্পিষা।

বাগদেহানলৈঃ পকং মৃত্যুং শ্মাতি মানবং।

স্বদেহমপি জীবোহয়ং ত্যক্তাযতি মুনিশ্বৰ।

স্ত্রীমাতৃ ধনপুত্ৰাদি সম্বন্ধং কেন হেতুনা।

বিষয় ঘৃণত তিত থকা হিংসা আৰু ক্ৰোধত পকি থকা মানুহক পাপৰ দ্বাৰা মৃত্যুৱে গ্ৰাস কৰে। মৃত্যুৰ সময়ত জীৱই নিজৰ দেহকো পৰিত্যাগ কৰি যায় তেন্তে শ্বশুৰত স্ত্ৰী, মাতা, ধন, পুত্ৰাদিৰ লগত আত্মাই কি সম্বন্ধ স্থাপন কৰিব। কিয়নো এই এটাইবোৰ ক্ষণস্থায়ী মাত্ৰ।

শতং জীৱতি অত্যল্পনিদ্ৰা তস্যৰ্কিহাবিনী।

বাল্য বাগ জুৰা দুঃখৈৰ্বন্ধং তদপি বিফলং।

দুঃখ নৃণো হি সংসাৰ স বস্যাতি স দুঃখিতঃ।

তস্য ত্যাগঃ কৃতো যন স সুখানাপৰঃ মুনে ॥

মনুষ্য এশ বছৰে ওয়াই থাকে বা অগ্নায়ুয়েই হওক, তাৰ জীৱনৰ আধা সময় নিদ্ৰাত যায় বাকী সময়ও লৰা কাল ৰোগ জ্বৰাও দুখতে নট হয়। দুৰ্লভ জীৱনৰ প্ৰায় সময় বিফলতেই যায়। এই সংসাৰেই দুঃখৰ মূল। গতিকে যি সংসাৰী তেওঁৱেই দুঃখী, যি ইয়াকে ত্যাগ কৰিব পাৰিছে তেওঁৱেই হে সুখী, অন্য সুখী হব নোৱাৰে।

প্ৰভাতে মল মুত্ৰাভ্যাং মধ্যাহ্নে ক্ষুৎপিপাসয়া।

ৰাত্ৰৌ মদন নিদ্ৰাভ্যাং বাধ্যন্তে নানবাঃ সদা ॥

দিবৌষধং ন সেবন্তে মহাব্যাধি বিনাশনং ।

তদ্ব্যৰি বৰ্দ্ধনাপথ্য কুৰ্ব্বতি বহু ভেষজং ॥

পুৱা মল-মূত্ৰৰ দ্বাৰা, মধ্যাহ্নত ক্ষুধা, তৃষ্ণাত, বাতি মদন আৰু নিদ্ৰাত সদায় মনুষ্যগণ পীড়িত। তথাপি মহাব্যাধি বিনাশক মহৌষধ সেৱন নকৰে। বৰঞ্চ সংসাৰ ব্যাধি বৰ্দ্ধক বহুত কু-পথ্য হে সেৱন কৰি থাকে।

শুকৰ্ম্য ফলদং হিহ। দুষ্কৰ্ম্মাণি কৰোতি যঃ ।

কাম ধেনুং সমাক্ৰম্য হ্যৰ্কক্ষীৰং স মাৰ্গতে ।

যি নৰে শু-কৰ্ম্ম পৰিত্যাগ কৰি দুষ্কৰ্ম্মৰ হে অনুষ্ঠান কৰে তেওঁ কাম ধেনু পৰিত্যাগ কৰি আকণ গছৰ ওচৰত গাখীৰৰ প্ৰাৰ্থনা কৰে।

অনিত্যানি শৰীৰাণি বিভবো নৈব শাস্তৃতঃ ।

নিত্যং সন্নিহিতো মৃতুঃ কৰ্ত্তব্যো ধৰ্ম্ম সঞ্চয় ॥

এই দেহা অনিত্য পাৰ্থিব বিভববিলাকো বিনশ্বৰ দ্ৰিস্ত, মৃত্যু নিশ্চিত সদায় ওচৰতে আছে অতএব ধৰ্ম্ম সঞ্চয় বৰাটোৱেই মানুহৰ কৰ্ত্তব্য।

অক্ৰবেন শৰীৰেণ প্ৰতিক্ষণ বিনাশিনা।

যো ক্ৰবং নাৰ্জ্জয়েৰ্দ্ধৰ্ম্মং সমৰ্ভ্যো মুচ্যেতনঃ ।

এই দেহা যে বিনাশী তাক জানিও যি নৰে ধৰ্ম্ম অৰ্জ্জুন নকৰে সেই মুঢ়মতি মানৱৰ কি গতি হব।

নামূত্ৰ হি সহায়ার্ধং পিতা মাতা চ গচ্ছতি ।

নাপি পুত্ৰো নবা জ্ঞাতি ধৰ্ম্ম স্তিষ্ঠতি কেবলং ।

পৰকালৰ বাবে পিতা-মাতা পুত্ৰ বা জ্ঞাতি কোনেও
সহায় কৰি যাব নোৱাৰে। কেৱল ধৰ্ম্মই হে মাত্ৰ সহায় থাকিব।

ৰাজতঃ শলিলাদগ্নে শ্চেৰতঃ স্বজনাদপি।

ভয়মৰ্থবতাং নিত্যং মৃত্যোঃ পাপ কৃতা মিব ॥

পাপীয়ে যেনেকৈ মৰিবলৈ ভয় কৰে সেইদৰে ধনীয়েও
ৰজা, চোৰ আৰু জ্ঞাতিৰ প্ৰতি সদায় ভয় কৰে।

স্বকাৰ্য্য মদ্য কুৰ্ব্বীত পূৰ্ব্বাৰু চাপৰাহিকং।

নহি প্ৰক্ৰিতে মৃত্যু কৃতমস্য নবাকৃতং।

অতএব মানুহে পাঁচদিনাৰ কাম অগদিনাই, দুপৰীয়াৰ
কাম পুৱাই কৰিব লাগে; কিন্তু মৃত্যুৱে কাম হল বা নহল
তাৰ বাবে প্ৰতিক্ষা নকৰে।

কৰ্ম্মনা মনসা বাচা যঃ কৰ্ম্মনিৰতঃ সদা।

অকলাকাজিচ্চ চিন্তে যঃ সমোক্শমধিগচ্ছতি ॥

যি নৰে ফল বাসনা ত্যাগ কৰি গৰীৰ, মন ও বাক্যৰ
দ্বাৰা কৰ্ম্মৰ অনুষ্ঠান কৰে তেওঁৱেই মুক্তিভাগী হব পাৰিব।

ত্ৰিবিধং নবকস্যেদং দ্বাৰ নাশনম'ত্ননঃ।

কাম ক্ৰোধস্তথা লোভস্তস্মাদেত এয়ং ত্যজেৎ ॥

কাম, ক্ৰোধ আৰু লোভ এই তিনিটাই নবকৰ দ্বাৰ
স্বৰূপ, এই তিনিৰো দ্বাৰাই জীৱই অত্মনাশমূলক নীচ
যোনিত জন্ম ধৰে। অতএব এই তিনিওটকে নিতান্ত পৰি-
হাৰ কৰা কৰ্ত্তব্য।

মুক্তি

শিষ্যঃ—প্রভু! জীৱৰ মুক্তি হয় কেনেকৈ? আৰু কিহক নো
মুক্তি বোলে?

গুৰুঃ— বাপু! প্ৰাণী মাত্ৰেই সংসাৰ ৰূপ কৰ্ম্মক্ষেত্ৰত কৰ্ম্মত
লিপ্ত থাকি, কৰ্ম্মৰ ফল বাঞ্ছা কৰি অপেক্ষা কৰি থাকে।
তাতেই মায়াৰ উৎপত্তি হয়; এই মায়াকে ছেদ কৰিব
পাৰিলেই মুক্তি, তাকে কৰিব নোৱাৰিলেই অধোগতি হয়।

শিষ্যঃ— প্রভু! মায়া নো কি? কৰ্ম্মৰ দ্বাৰা ইয়াৰ উৎপত্তি
হয় কেনেকৈ?

গুৰুঃ— পিতা-মাতা, ল'ৰা-ছোৱালী, তিকতা, ধন-সম্পত্তি এই
আটাইবোৰেই কৰ্ম্ম, এই আটাইবোৰৰ পৰাই মায়াৰ
উৎপত্তি হয়। ই নিয়তিৰ বিধান, সাজি লোৱা বস্তু
নহয়। এই মায়াপাশেই প্ৰাণী মাত্ৰকে বান্ধি থৈছে।
যি এই পাশ ছিঙিব পাৰিছে তেওঁৱেই জীৱনমুক্ত।

শিষ্য— প্রভু! মায়াপাশ কেনেকুৱা, ই কেনেকৈ প্ৰাণীক
বান্ধি থৈছে? কি উপায় কৰি নো এই পাশৰ পৰা
মুক্ত হব পাৰি? অনুগ্ৰহ কৰি সকলোখিনি উপায়
দাসক বুজাই দিয়ক?

গুৰু— মোৰ ল'ৰা, মোৰ তিৰোতা, মোৰ মাটি, মোৰ ধন এইদৰে
ভাবোতেই এটা মোহ জন্মে, এই মোহকে মায়া বোলে।
এই মায়াই আঠ প্ৰকাৰৰ,—

দুগা লজ্জা ভয়ং শোকং জুগুপ্সা চেতি পঞ্চমী ।

কুলং শীলং তথা জাতি বৰ্ষোপাশঃ প্রকীৰ্ত্তিতা ॥

যিগ লগা, লাজ লগা অৰ্থাৎ নকৰিবলগীয়া কাম কৰি
অপমান বোধ কৰা, ভয় লগা, শোক অৰ্থাৎ আত্মীয় বা
বন্ধু বান্ধৱৰ বিচ্ছেদৰ বাবে মনত বেজাৰ লগা, জুগুপ্সা
লোকে নিন্দা কৰিব বুলি অপমান বোধ কৰা এই পাঁচ
বিধ হৈছে বৃত্তি। আৰু কুল—অৰ্থাৎ বংশৰ অভিমান-
শীল, চৰিত্ৰৰ আৰু জাতি অৰ্থাৎ জাতৰ প্ৰতি অভিমান
এই আঠ প্ৰকাৰে মায়াৰ পাশত মানুহ বন্দী হৈ থাকে।
যি এই আঠ প্ৰকাৰৰ মায়া জৰীৰ পৰা মুক্ত হৈ থাকিব
পাৰিব তেওঁ এই জীৱন মুক্ত বুলি জানিব।

শিষ্যঃ— প্ৰভু! আত্মীয় বিচ্ছেদ হলে কেনেকৈ শোক নকৰি
পাৰিব। যি কেচুৱাৰ আধা-ফুটা মাতে মাক-বাপে-
কক হে নেলাগে দেখা শুনাকো মৰম লগাই তেনে ল'ৰাৰ
বিচ্ছেদত শোক নকৰি পাৰিব কেনেকৈ? যি ল'ৰাৰ
ওপৰতে ভগৱৎ স্থিতিৰ ভাবসা আৰু যি ল'ৰাৰ যহতে
মুক্তিৰ আশা; বুঢ়া হলে এমুঠি খুৱাব, মৰিলে মুখৰ
চাই মাটি গুচাব তেনে ল'ৰাৰ প্ৰতি যদি মায়া এৰিব
লগা হয়, তেনে তেওঁ জানো অকৃতজ্ঞ নহব।

গুৰুঃ— বাপু! তুমি ভুল বুজিছা, সিহঁতৰ পৰা অকৃতজ্ঞ
হবৰ কথা কোৱা নাই। সিহঁতক মৰম কৰাটো তোমাৰ
কৰ্ত্তব্য, তুমিও কৰিবই লাগিব। তাকে নকৰিলেহে অকৃতজ্ঞ

হ'ব লাগিব। কিন্তু, ভাবি চাবা কেচুৰাই তোমাক হাঁহি মাতি দেখুওৱাৰ উদ্দেশ্য হৈছে সিহঁতে তোমাৰ পৰা কাম হে আদায় কৰি লৈছে। সিহঁতে তোমাক মৰম লগোৱা বাবেহে তুমিও মৰম কৰিছা। যদি গভ'তে মৰি আছিল হেঁতেন তেনে লৰাৰ বাবে জানো কাৰবাৰ মৰম লাগে। এতিয়া সিহঁতক কোলাত লৈ চুমা খাই কিমান যে মৰম কৰা, যেতিয়া লাহে লাহে ডাঙৰ হৈ আহে তেতিয়া আক কোলাত লবলৈ, চুমা খাবলৈ স্বভাৱিকতে তোমাবো মন নেযায়। সিহঁতেও তেনে কৰিলে লাজ হে পায়। এইবিলাক হৈছে ইন্দ্ৰিয়ৰ কাম, ইন্দ্ৰিয়ই কৰক তাত একো লোকচান নাই। কিন্তু, মন তাত লিপ্ত থাকিব নেলাগে। তেতিয়া মায়াই বৰকৈ পীড়িব নোৱাৰে। চোৱাচোন, যি লৰা-ছোৱালীৰ নিমিত্তে প্ৰাণ পৰ্য্যন্ত দিব পৰা অনেক মাক-বাপেক আছে তেওঁলোকেও ভাবি চাব লাগে যে যি লৰাৰ বাবে মৰণকো ভয় নকৰি সিহঁতৰ উপকাৰ কৰিবলৈ য'ওঁ, সেই লৰাই যদি বা-বোৱাৰী আনি তোমাৰ প্ৰতি অনাস্থা হয়, তোমাক এৰি পৃথক হৈ যায় তাৰ বাবে কি কৰিবা।

ভীয়েৰ জ্ঞানী ভানো তোমালোকৰ তেজ বীৰ্য্যবেই নহয়, তথাপি তাইৰ প্ৰতি মায়া কিছু কম, কিয়নো জী মাতেই পৰা বুলি জানি মনক প্ৰবোধ দিব পাৰো যে এদিন নহয় এদিন লোকৰ হাতত সপি দিব লাগিব।

কাজেই তাইৰ প্ৰতি ইমান দাম্মা লগোৱাৰ অৱশ্যক নাই।

যদি পোটোক কোনোবাই মাৰিবলৈ আহে
তেতিয়া তুমিও তাৰ সহায়ৰ বাবে সাজু হোৱা। জীয়েক
জনীক যদি ডোৱায়েৰে আগতে কিল্লাই থাকে তেতিয়া
তুমি কবা যে পূৰ্বেই পৰব এতিয়া আক মোৰ তাইত
কি স্বৰ্ভ আছে। মৰে তাৰ লোকচান। কিন্তু এইটো
হলে ভাবি নোচোৱা যে জাজনীক ধেনেকৈ জুইব
হাতত এৰি দিলে, পোটোক নো কিম্ব বোৱাৰীৰ হাতত
এৰি দিব নোৱাৰোঁ।

শিষ্য:—প্ৰভু! লবাই যে মোৰ অৰিহনে মোৰ ঘৰখন চলাব,
অস্তিমত গতি দিব।

ততঃ সপিণ্ডীকৰণে বান্ধবৈ সংকৃতেনৈঃ।

বন্ধু-বান্ধৱ, জ্ঞাতি-কুটুম গোটাই সংকৃত্যৰ দ্বাৰা
সপিণ্ডী কৰ্ম কৰিলেহে ময়ো গতি পাম। তেনে লৰাৰ
প্ৰতি কেনেকৈ নিষ্ঠুৰ ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰি।

শুক:—বাপু! যি কৈছা সঁচা কথা। তিল, কাঞ্চন, দান,
বৈতৰণী বৃষাৎসৰ্গ আদি সংকৰ্ম কৰিলে তোমাৰ প্ৰেত
দেহাহে বিমোচন হব। তোমাৰ অজ্ঞিত কৰ্ম-ফলৰ
দ্বাৰাহে তুমি স্বৰ্গ বা নৰকগামী হবা। সপিণ্ডী কৰ্মৰ
দ্বাৰা তোমাক স্বৰ্গ বা নৰকলৈ পঠাব নোৱাৰে। গীতত
শ্ৰীভগবানে এইদৰেহে কৈছে:—

মনুষ্যানাং সহস্ৰেষু কশ্চিদ যততি সিদ্ধয়ে।

যততামপি সিদ্ধানাং কশ্চিদ্ভ্যাং বেত্তি তত্ততঃ ॥

হেজাব হেজাব মনুষ্যৰ মাজত কোনো এজনহে পূৰ্ব
জন্মৰ আৰ্জিত পূন্যফলে জ্ঞান পাবলৈ যত্ন কৰে; সেইদৰে
হেজাব হেজাব তু কৰ্মী হ'ব ভিতৰত কোনো এজনহে
পৰমাত্মাৰ স্বৰূপ জানিব পাৰে। আত্মাৰ উন্নতিৰ নিমিত্তে
কৰিবলৈ যোৱা কামত তোমাৰ কেনেকৈ নিষ্ঠুৰতাৰ
পাৰ্থক্য হ'ব। তুমি যি পুত্ৰৰ পৰা পিণ্ড পাবৰ আশা
কৰা যদি সেই ল'ৰাই তোমাৰ পৰা পৃথক হৈ তোমাক
শত্ৰুৰ দৰে হে বাদ্ৰহ'ব কৰে তেতিয়া তুমি পূৰ্বে পুত্ৰৰ
প্ৰতি কৰা স্নেহ-সমতাৰ কথা সোঁৱৰি অনুতাপ হৈ পাব
লাগিব। যদি তাকে নকৰি জীজনীক যেনেকৈ জোৱাইব
হাতত সপি 'দ ত'হীৰ প্ৰতি তোমাৰ কৰ্ত্তব্যৰ শেষ
হল বুলি মনক প্ৰবোধ দিব পাৰা; সেইদৰে পোকো
বোৱাৰীৰ হাতত সপি দি তোমাৰ কৰ্ত্তব্য শেষ হৈছে
বুলি আশ্ৰয় খাবিব পাৰিলেই মায়াপাশে তোমাক
বান্ধিব নোৱাৰে।

শিষ্য :—প্ৰভু ! তিবোতা যে পুৰুষৰ অৰ্দ্ধাঙ্গিনী আৰু যি
তিবোতাৰ বাবেহে ধৰ্ম, অৰ্থ, কাম, মোক্ষ সাধন হয়
তেনে তিবোতাৰ প্ৰতি যদি মায়া এবিধ লগা হয় তেনেহলে
দেখোন ধৰ্ম বিৰোধীহে হ'ব লাগিব।

গুৰু :— বাপু ! তোমাক তিবোতাৰ প্ৰতি ধৰ্ম বিৰোধী আচৰণ
কৰিবলৈ কোৱা নাই। দয়া কৰিলেই ধৰ্ম কৰা হ'ব।
কিয়নো, “দয়ায়ে মুৎপত্যো ধৰ্মঃ।” তিবোতাৰ প্ৰতি নিৰ্দয়

হবলৈ কোৱা নাই, মাত্ৰ ইয়াকেহে কৈছে। যে মোহ
পৰিত্যাগ কৰিব পাৰিলে মায়া জৰীৰ বান্ধ ছিঙি মুকলি
হৈ থাকিব পাৰিব।

শিষ্য :—প্ৰভু ! তিবোতা যে পুৰুষৰ আশ্ৰিতা, আশ্ৰয় নেপালে
তিবোতা জাতি জীয়াই থাকিবই বা কেনেকৈ ? তিবোতা
নহলে এই সংসাৰেই মকড়মি হব। তিবোতাহে পুৰুষৰ
শক্তি, শক্তি নহলে পুৰুষেই বা কেনেকৈ জীয়াই থাকিব ?

গুৰু :—সঁচা কথা, তিবোতা জাতি শক্তি স্বৰূপ আৰু সনাতন
ধৰ্ম্মৰ জন্ম-দাত্ৰী, মায়া স্বৰূপিনী। এই মায়াক পৰিহাস
কৰিবৰ ক্ষমতা কাৰ আছে। কিন্তু, ভাবি চাইছানে যে
এই তিবোতাই শক্তিদাত্ৰী ও শক্তি হাৰিনীয়ো। সেই
দেখিয়েই “চণ্ডীদাসে” দোহাৱলীত এইদৰে লিখিছিল।

দিন্কা মোহিনী ৰাত্ৰকা বাঘিনী

লহপৰাণ কা চোষে।

ইচন্ কা বাঘিনী দুনীয়ামে

কোন নাই জান্তা তবু

ঘৰ ঘৰ বাঘিনী পোষে ॥

সৃষ্টিকৰ্ত্তাই তিবোতাক মোহিনী ৰূপেৰে জগত মোহি-
বলৈকে সজিলে। চোৱাচোন ! তিবোতাৰ শৰীৰৰ গঠন
কেনে নিপুন। হাত, ভৰি, কাণ, চকু, নাক, মুখ এই
আটাইবোৰ ইন্দ্ৰিয়তে এটা মোহিনী শক্তি নিহিত আছে।
তিবোতাৰ পৰশত বা তিবোতাৰ কোমল মাতত, তিবোতাৰ

চকুৰ চাৱনীত মোহ নোযোৱা কোন পুৰুষ আছে। কিন্তু, প্ৰধানকৈ এই তিৰোতাইহে সকলো অনৰ্থৰ মূল, ইয়াকো জানি থবা। তিৰোতাৰ কাৰণেই ৰাৱণৰ সবংশে ধ্বংস, স্কন্দ-উপ-স্কন্দৰ ভ্ৰাতৃ স্নেহৰ শেষ পৰিণাম, এই মোহিনী নাৰী ৰূপেই অশ্লৰক অমৃতৰ পৰা বঞ্চিত কৰিলে। যি মোহিনী ৰূপত মহাযোগী মহাদেৱেও লাঞ্চিত হবলগা হৈছিল এই মোহিনী-ৰূপেই মহিশাসুৰৰ মৃত্যুৰ কাৰণ। কীচককো এই মোহিনী মায়ায়েই প্ৰাণান্ত কৰিলে। জয়দ্রথৰ অপমান, খট্টাসুৰৰ মৃত্যু, পাণ্ডুৰ মৃত্যু এই এটাইবোৰতেই এই মোহিনী শক্তিয়েই প্ৰধান কাৰণ। এই মায়াক উপহাস কৰিবৰ ক্ষমতা নাই।

কিন্তু, যদি তিৰোতাই তোমাকৈ আগতে তোমাৰ প্ৰতি বিতৃষ্ণা হয় তেতিয়া তোমাৰ মনৰ গতি কেনে হব। যি তিৰোতাক তুমি প্ৰাণতকৈও ভাল পাইছিল। যি তিৰোতাৰ মৰমত এদিন পৰি গৈছিল। যদি সেই তিৰোতাই তোমাৰ অহিত চিন্তে বা যি তিৰোতাৰ ওপৰত তোমাৰ অগাঢ় বিশ্বাস আছিল, সেই তিৰোতাই যদি তোমাক এৰি আন পুৰুষ বাঞ্ছা কৰে তেতিয়া তোমাৰ অৱস্থা কি হব।

ধ্যায়তো বিষয়ান্ পুংসঃ সঙ্গস্তেষুপ জায়তে।

সঙ্গাৎ সংজায়তে কামঃ কামাৎ ক্ৰোধোহভিজায়তে।

ক্ৰোধস্তবতি সন্মোহঃ সন্মোহাৎ স্মৃতি বিভ্রমঃ।

স্মৃতি ভ্ৰংশাদ বুদ্ধিনাশো বুদ্ধিনাশাৎ প্ৰণশ্যতি ॥

বিষয়কামী পুৰুষৰ বিষয়ৰ এটা আসক্তি ওপৰে, আসক্তিৰ

পৰা কামনা জন্মে যদি এই কামনাই পূৰ্ণ নহয় তেতিয়া
 ক্ৰোধৰ জন্ম হয়, ক্ৰোধ উপজিলেই ভাল বেয়া ভাবিব
 নোৱাৰে, মোহ জন্মে। এই মোহ জন্মিলেই স্মৃতি ভ্ৰংশ হয়
 একো ভাবিব নোৱাৰে, স্মৃতি ভ্ৰংশ হলেই বুদ্ধি নাশ হয়।
 বুদ্ধি নাশ হলেই মনুষ্য মৰাৰ তুল্য হয়। অৰ্থাৎ
 জীৱন মৃত্যু অৱস্থাত দিন কটাবলগীয়া হয়গৈ। এতেকে
 তিবোতাক ভালপোৱাটো তোমাৰ কৰ্ত্তব্য, তুমি ভালপোৱা
 তাৰ বাবে একো হানি নাই, কিন্তু, মোহ পৰিত্যাগ
 কৰা অৰ্থাৎ কিবা এটা পাবৰ বাবে আশা নকৰিবা।
 সেয়ে হলেই পৰিণামত অনুতাপ ভুগিব লাগিব।

শিষ্য :—প্ৰভু ! যদি সতী সাক্ষী তিবোতাই পুৰুষৰ প্ৰতি
 অচলা ভক্তি ৰাখে তেনে তিবোতাক নো কেনেকৈ
 ৰাৱহাৰ কৰিলে মায়া পাশে মেৰাব নোৱাৰে। ইয়াৰ
 যদি উপায় আছে দয়া কৰি দাসক বুজাই দি যেন
 কৃতার্থ কৰে।

গুৰু :— বাপু ! তিবোতাৰ স্বামীয়েই গুৰু, যদি কোনো সতী
 তিবোতাই স্বামীৰ প্ৰতি অচলা ভক্তি কৰে তেনে
 তিবোতাই নিজেও মুক্তিৰ ভাগী হয় স্বামীকো মুক্তি
 দিয়ে। তেনে তিবোতাই পুৰুষক মায়া পাশেৰে নেবান্ধি
 বৰঞ্চ পাশৰ পৰা মুক্ত হৈ কৰি দিয়ে। স্বামীৰ প্ৰতি এনে
 অচলা ভক্তি থকাৰ বাবেহে অকল্পতীয়ে বশিষ্ঠৰ লগত
 স্বৰ্গতো স্থান পাইছে। সাপভৰ্ষ হৈও চন্দ্ৰই ৰোহিণীৰ

সৈতে উত্তৰা-অভিমুখ্য হৈ জন্মান্তৰতো স্বামী-স্ত্রী হবলৈ পাইছে। জন্মান্তৰত সেই চন্দ্র-বোহিণীয়েই বেহুলা-লক্ষীন্দৰ আছিল। সতীৰ মাহাত্ম্য বৰ ডাঙ্গৰ। সতীত্বৰ বলতে সান্নিধ্যীয়ে সত্যবানক যমৰ হাতৰ পৰাও কাঢ়ি আনিব পাৰিছিল।

কিন্তু, বাপু! মৃত্যুৰ কোনো নিদিষ্ট নাই, স্বামী-স্ত্রীৰ ভিতৰত কোন কেতিয়া মৰে তাৰ স্থিৰতা নাই। কিয়নো সৃষ্টি কৰ্ত্তাই আয়ু, কৰ্ম্ম, বিত, বিদ্যা আৰু মৃত্যু এই পাচোঁটা গৰ্ভতে নিৰ্দ্ধাৰণ কৰে। সেইদেখি তুমিয়েই তিবোতাক ভালপোৱা বা তিবোতায়ৈ তোমাক ভাল পাৱক, মৃত্যুৰ বাবে শোক কৰাটো অমুচিত। কিয়নো জন্মিলেই মৃত্যু আছে, মৃত্যুলেই পুনৰ জন্ম গ্ৰহণ কৰিব লাগিব। কৰ্ম্মফল তোমাৰ লগত যাব ইয়াৰ অন্যথা নহয়। কৰ্ম্মফলৰ ঘাৰাইহে সদ বা অসদ বোনিও জন্ম পাব।

ৰ এবং বেত্তি পুৰুষং প্ৰকৃতিঞ্চ গুণৈঃসহ।

সৰ্বথা বৰ্ত্তমানো হ'পি ন স ভূয়োহভিজায়তে ॥

কিন্তু, যি এইদৰে প্ৰকৃতিৰ বিকাৰাদি গুণেৰে সৈতে পুৰুষক জানে তেওঁ যি কোনো অৱস্থাতেই (বিধিলজ্জণ কৰিয়ে) বৰ্ত্তমান থাকিলেও পুনৰ্জন্ম লাভ নকৰে।

জাতস্য হি ধ্রুবো মৃত্যু ধ্রুবাংজন্ম মতস্য চ ।

তস্মাদ্ পৰিহার্যোহৰ্থে নভং শোচিতুমহঁসি ।

কিয়নো জন্ম ললেই মৰিব লাগিব মৰিলেও পূৰ্ব-
জন্মৰ কৰ্মফল ভুগিবৰ বাবে জন্ম লব লাগিব । এতেকে
যি হব হবই তাৰ বাবে তুমি শোক কৰাটো অনুচিত ।

শিষ্যঃ— প্রভু, কৰ্ম কৰিলেই যে কৰ্মবন্ধৰ দ্বাৰা আকৃষ্ট
হব লাগিব । কৰ্মৰ দ্বাৰাই সদ অসদ যোনিও জন্ম
লব লাগিব, তেনেহলে কৰ্ম বন্ধ এবাই মুক্তি পাবৰ
কি উপায় আছে ।

গুরুঃ— বাপু, কৰ্ম কৰিলেই কৰ্ম ফল পাবাই তুমি ফল
কামনা কৰিবই নেলাগে । যি ফল বাঞ্ছা কৰি কৰ্মত
প্রবৃত্ত হয় তেওঁ হে কৰ্ম বন্ধত বান্ধ খাব লাগে ।
এতেকে কৰ্মফল ত্যাগ কৰি কৰ্ম কৰা, তেতিয়া কৰ্ম
বন্ধই তোমাক বান্ধিব নোৱাৰে ।

যি ইন্দ্রিয় তৃপ্তিৰ অৰ্থে কাম কৰে তেওঁক হে কৰ্ম
বন্ধই বান্ধিব পাৰে যি আকৌ ইন্দ্রিয়ৰ প্রবৃত্তি বুলি
অনাসক্তভাবে কাম কৰে তেওঁক কৰ্ম বন্ধই নেবান্ধে ।
যেনেকৈ কচুপাতত থকা পানী কেতিয়াও কচুপাতত
লাগি নাথাকে তেনেকৈ অনাসক্তভাৱে কৰ্ম কৰিলেও কৰ্ম
বন্ধত লিপ্ত হব নেলাগে । কৰ্মবন্ধই বান্ধিব নোৱাৰি-
লেই জীৱৰ মুক্তি ।

শিষ্যঃ— প্রভু ! পুৰুষে শাস্ত্র আৰু গুরুৰ অনুগ্রহত মুক্তি পায়,

কিন্তু, তিক্ততা জাতি সদায় পৰাধীন, তেনেশ্বলত তেওঁ-
লোকেনো কি উপায়েৰে মুক্তি পাব পাৰিব।

গুৰুঃ— বাপু! পূৰ্বেই কৈ আহিছে। তিবোতাৰ স্বামীয়েই গুৰু।
তিবোতাই স্বামীৰ প্ৰতি অচলা ভক্তি ৰাখিলেই তেওঁ-
লোকৰ মুক্তি। কিয়নো পুৰুষে যেনেকৈ মুক্তি কামনা
কৰি সূৰ্য্যক আৰাধি সূৰ্য্যলোক, চন্দ্ৰক আৰাধি চন্দ্ৰ-
লোক পায়। সেইদৰে তিবোতাই পতিক আৰাধনা কৰা
বাবে পতিলোক পাব।

অন্তবন্তু ফলং তেষাং তন্তুবত্যন্ত মেধসাম্।

দেবান্ দেবমজ্ঞে যান্তি মন্তকা যান্তিমামপি ॥

অৰ্থাৎ দেবতাদিক আৰাধনা কৰি দেৱলোক প্ৰাপ্ত
হয়। দেৱতাক আৰাধনা কৰিবৰ বাবে লোকে সেই
সেই দেৱতাৰ প্ৰতিমূৰ্ত্তি সাজি আৰাধনা কৰে, সাজি
লোৱা মূৰ্ত্তি শিলৰেই হ'ক বা সোণৰেই হ'ক, বিধি
ব্যৱস্থা অনুসৰি পূজিলেহে ফল পাবা। কিন্তু তিবো-
তাৰ স্বামী প্ৰত্যক্ষ দেৱতা তেনেশ্বলত তিবোতাই হাতে
হাতে পোৱা দেৱতাক স্তুতি, জপ, পূজা, অৰ্ছনা, ভক্তি
সহকাৰে কৰিবলৈ কোনো বাধা নাই, তেনেশ্বলত তেওঁ-
লোকৰ প্ৰতি আৰু কোনো বেলেগ ব্যৱস্থাৰ আৱশ্যক
নকৰে।

শিষ্যঃ—প্ৰভু! স্বামী যে তিবোতাৰ প্ৰত্যক্ষ দেৱতা ই সঁচা,
তথাপিও যে স্ত্ৰী পুৰুষৰ মতানৈক ঘটি অনেক ক্ষেত্ৰত
জীৱনৰ অশান্তি ভুগিবলগীয়া হয়, ইয়াৰ নো কাৰণ কি ?

কক:—বাপু! কি স্ত্রী, কি পুরুষ সকলোৱেই প্রকৃতি জাত।
 প্রকৃতিৰ দ্বাৰাই কৰ্মফলও প্ৰাপ্ত হয়। কৰ্মফলৰ
 দ্বাৰাই সুখ দুঃখও ভুগিবলগা হয়। এই শৰীৰ এখন
 ক্ষুদ্ৰ ব্ৰহ্মাণ্ড। এই ক্ষুদ্ৰ ব্ৰহ্মাণ্ডৰ লগত বৃহৎ ব্ৰহ্মাণ্ডৰ
 সৈতে ওচৰ সম্পৰ্ক। বৃহৎ ব্ৰহ্মাণ্ডত গ্ৰহনক্ষত্ৰবিলাক
 যেনেকৈ উদয় অস্ত হয় সেইদৰে এই ক্ষুদ্ৰ ব্ৰহ্মাণ্ডতো
 সেই সেই গ্ৰহনক্ষত্ৰবিলাকৰ উদয় অস্ত হয়। জন্ম
 গৰ্ভতে আয়ু, কৰ্ম, বিত্ত, বিদ্যা ও মৰণ এই পাঁচোটো
 নিৰ্ণয় হয়। ভূমিষ্ঠ হোৱা মাত্ৰকে আকৌ তনু, ধন,
 ভাত, বন্ধু, পুত্ৰ, শত্ৰু কলত্ৰ, মৰণ, কৰ্ম, কৰ্ম আয়ু,
 ব্যয় এই বাৰটা ফল নিহিত হয়। এই ফলাফলৰ
 দ্বাৰাই পুত্ৰ-বিচ্ছেদ, স্ত্ৰী-বিচ্ছেদ, স্ত্ৰী-বিয়োগ ইত্যাদি
 ফলাফলবিলাক প্ৰাপ্ত হয়। এই ফলাফলবোৰ সেই
 সেই গ্ৰহনক্ষত্ৰবিলাকৰ বলাবল অনুসৰি প্ৰাণী মাত্ৰেই
 ভুগিবলৈ পায়।

অৰ্থাৎ এই সংসাৰখনেই সকলো অনর্থৰ মূল।
 সংসাৰত বহু মতাৱলম্বী লোক পাবা কাৰো মতকেই
 তৰ্কৰ দ্বাৰা খণ্ডাৱৰ উপায় নাই। মনেই সকলোৰে
 মূল। এই মনকেই সতস্থ কৰিব পাবিলেই জীৱনত শান্তি
 পাবা নতুবা অশান্তিতেই জীৱন কটাব লাগিব। সৎসঙ্গ ও
 বিবেকৰ দ্বাৰাই মুক্তি পাবা। অসৎ সঙ্গ ও অজ্ঞতাৰ দ্বাৰাই
 অধোগতি হব। যাৰ গুৰুৰ উপদেশৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধা আছে,

আক বাৰ ইন্দ্ৰিয়বিলাক সংযত তেওঁহে জ্ঞান প্ৰাপ্ত হয়।
জ্ঞান প্ৰাপ্ত হলেই শান্তি পাবা, শান্তি পালেই অচিৰতে
মুক্তিও পাবা। এই নিমিত্তে সংসঙ্গ আক শাস্ত্ৰালাপৰ দ্বাৰা
পাপ মলি ধুই পৰিষ্কাৰ হৈ থাকিবলৈ যত্ন কৰিবা।

শ্ৰদ্ধাবান লভতে জ্ঞানং তৎপৰঃ সংযতেশ্চিয়ঃ।

জ্ঞানং লব্ধ্বা পৰাং শান্তি মচিৰেণাধিগচ্ছতি ॥

শ্ৰদ্ধা নহলে জ্ঞান লাভ কৰিব নোৱাৰা; জ্ঞান প্ৰাপ্ত
নহলে শান্তিও নোপোৱা।

শিষ্যঃ—প্ৰভু! এই দেহা বিনাশী, এই দেহাৰ বিনাশ হোৱা
মাত্ৰেই পঞ্চভূত পঞ্চভূতত মিলি যাৰ, পাপ বা পুণ্য
ভুগিবলৈ কোন উত্তৰাধিকাৰী থাকিব।

গুৰুঃ—দেহাৰ বিনাশ হোৱা মাত্ৰেই পঞ্চভূত পঞ্চভূতত মিলি
যায় সঁচা, কিন্তু, দেহাদি পঞ্চভূতৰ পৰিচালক
প্ৰধানকৈ মনেই। যদি এই মনে বিকাৰযুক্ত
ইন্দ্ৰিয়ৰ বশবৰ্তী হয় তেতিয়া হলে মনৰ ইচ্ছা মতে
পুনৰ জন্ম লব লাগিব। যেনেকৈ শব্দবোৰ মুখৰ পৰা
ওলায়েই আকাশ মার্গত বিলীন হয়, কিন্তু আৱশ্যক
থকা বাবে যন্ত্ৰৰ যোগে ৰেকৰ্ডত আবদ্ধ কৰি গ্ৰামোফনৰ
সহায়েৰে বা বেডিঅ' যন্ত্ৰৰ সহায়ত দেশে-বিদেশে প্ৰচাৰ
কৰে, সেইদৰে মনৰ আসক্তি থকা বাবে জীৱই পুনৰ্জন্ম
গ্ৰহণ কৰি পূৰ্বৰ কলিত বাসনা অনুসৰি সুখ-দুঃখ ভুগিব

লাগিব। পুনৰ্জন্মৰ প্ৰধান কাৰণ হৈছে মনেই হে।

যং যং বাপি শ্বৰণং ভাবং ত্যজত্যন্তে কলেবৰম্।

তং ভমেকৈতি কোন্তেয়ঃ সদাতঙ্ক্য ভাবিতঃ ॥

গীতাত শ্ৰীভগবানে কৈছে হে অৰ্জুন, মৃত্যুৰ সময়ত জীৱই যিভাবেকে ভাবি মৃত্যু হয়, সদায় সেই ভাবেতে চিত্ত-মগ্ন থকাৰ বাবে সি সেই ভাবেকেই প্ৰাপ্ত হয়। এই নিমিত্তে মনুষ্য মাত্ৰেই অভ্যাসৰ দাৰা এই মায়া-পাশক ছেদ কৰিবলৈ যতন লাগে। অভ্যাস নেথাকিলে কোনো কামেই কৰিবলৈ সহজ নহয়। সেই দেখি সদা গুৰু সৎসঙ্গত থাকি সৎচৰিত্ৰ আৰ্জ্জুন কৰি মুক্তিৰ পথ সহজ কৰা।

বাপু! তুমি তোমাৰ নিজৰ নিমিত্তে বা আত্মপৰিয়ালৰ বাবে যি কাম কৰা সেই কামতেই কৰ্ম বন্ধে মেবাই ধৰিব। যদি সমাজ ও দেশৰ হিতৰ অৰ্থে কোনো কাম কৰা তাত তোমাৰ কোনো নিজা স্বাৰ্থ নথকা বাবে কৰ্ম বন্ধই তোমাক নেপায়। কিয়নো যদি কিবা ফল পাব লাগে সমাজেহে বা দেশবাসীয়ে হে পাব। তাত তোমাৰ সুকীয়া স্বাৰ্থ নাই। এইদৰে লব-তিবোতাৰ বাবে কৰা কামতো তোমাৰ স্বাৰ্থ জৰীত নকৰিবা, ভেতিয়াহে তোমাক মায়াই একো কৰিব নোৱাৰে। কিন্তু, বাপু!

দ্বিত্যৰে কাঁলৈকো বাট নেচায়। সময়ৰ কাম সময়ত কৰি যাব
নোৱাৰিলে অনুতাপ ভুগিব লাগিব। মনুষ্যৰ শৰীৰ ঘাইকৈ
তিনি ভাগত ভগাব পাৰি,—সৰা, ডেকা আৰু আদহীয়া।
বুঢ়াহলে একোকেই কৰিব নোৱাৰা।

প্ৰথমে নাৰ্জিক্তো বিদ্যা দ্বিতীয়ে নাৰ্জিক্তো ধন।
তৃতীয়ে নাৰ্জিক্তো পুণ্য চতুৰ্থে কিংকৰিষ্যতি ॥

লবাকালতে বিদ্যা নাৰ্জিক্তিলে, ডেকা কালত ধন ঘটিব
নোৱাৰিলে, তৃতীয় বয়সত পুণ্য কৰিব নোৱাৰিলে বুঢ়া
হলে কাহে-কফে, বিষে-কোপে কি কৰিব পাৰিবা,
সেই বাবে সময়ৰ কাম সময়মতে কৰি যোৱা তেতিয়াহে
জীৱনত শান্তি পাবা। যদি তাকে নকৰি বুঢ়াকালত
পৰব মুখাপেকী হবলগীয়া হয় তেতিয়া আৰু জীৱনৰ
শান্তি নেথাকে, শান্তি নেথাকিলেই মুক্তিও নাই।

বাপু! যদি মুক্তিৰ ইচ্ছা আছে তেন্তে জগতৰ উপকাৰ
কৰা, যদি কৰিব নোৱাৰা তেন্তে অপকাৰ নকৰিবা, নাইবা
উপকাৰ অপকাৰ একোকে নকৰি বহি যোৱা, সেয়ে
হলেই ভগতত তোমাৰ একো কৰিবলগীয়া কাম নাই।
কাম নকৰিলেই কন্ম বন্ধই বান্ধিব নোৱাৰে। কিন্তু

কৰ্মৰ দ্বাৰাই যেতিয়া প্ৰাণীৰ জন্ম, কাজেই কাম
কৰিব লাগিবই। যদি জীৱনমুক্ত হব খোজা তেন্তে
লৰা-তিৰোতাক চলিব পৰাকৈ কোনো উপায় কৰি নিশ্চিত
হবলৈ যত্ন কৰা, সেয়ে হলেই তুমি জীৱনমুক্ত অৱস্থাত
দিন কটাব পাৰিবা।

